FELSEFİ DANIŞMANLIK AÇISINDAN NERMİ UYGUR'UN FELSEFİ SÖYLEMİ

Hülya POYRAZ
191194206

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Felsefe Anabilim Dalı
Felsefi Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Prof. Dr. Betül ÇOTUKSÖKEN

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Şubat, 2023

FELSEFİ DANIŞMANLIK AÇISINDAN NERMİ UYGUR'UN FELSEFİ SÖYLEMİ

Hülya POYRAZ
191194206
ORCID: 0000-0003-2067-4128

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Felsefe Anabilim Dalı

Felsefi Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Prof. Dr. Betül ÇOTUKSÖKEN

İstanbul

T.C. Maltepe Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Şubat, 2023

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Felsefi danışmanlık alanında araştırma yapabilmemizin, yaptığımız araştırmalarda derinleşebilmemizin, alana katkıda bulunabilmemizin olanağını sunan değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Betül Çotuksöken'e, çalışmama katkılarından dolayı değerli jüri üyeleri Doç. Dr. Mustafa Günay ve Doç. Dr. Bergen Özüaydın'a, Odasının kapısını bize her zaman açık tutan, desteğiyle her zaman yanımızda olan Prof Dr. Zekiye Kutlusoy'a, felsefi danışmanlık çalışmalarımızda bize yol açan Prof Dr. Güncel Önkal'a, varlığıyla ilham verdiği için Prof Dr. İoanna Kuçuradi'ye ve kendi yaşam felsefemi oluştururken bana kattıkları için değerli hocam, Filozof Nermi Uygur' a teşekkür ederim.

Hülya POYRAZ

Şubat, 2023

ÖZET

FELSEFİ DANIŞMANLIK AÇISINDAN NERMİ UYGUR'UN FELSEFİ SÖYLEMİ

Hülya Poyraz
Yüksek Lisans Tezi
Felsefe Anabilim Dalı
Felsefi Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı
Danışman: Prof. Dr. Betül Çotuksöken
Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2023

Dünyada 1980'li yıllarda, yeni bir danışmanlık türü ve uygulamalı felsefe alanı olarak ortaya çıkan felsefi danışmanlık uygulamalarında kullanılan, ortak bir yöntem söz konusu değildir. Hemen her felsefi danışmanın farklı bir danışmanlık yaklaşımı vardır. Tüm bu yaklaşımların varolduğu zeminin, felsefi söylem ve felsefi bilgilerin yanı sıra, bir etkinlik olarak felsefe yapma yöntemlerinin olduğu ileri sürülebilir.

Araştırmamızın temel amacı, bu farklı felsefi danışmanlık yaklaşımlarına alternatif olabilecek, felsefenin dilde yapılan bir etkinlik olduğu varsayımından hareketle, anadili Türkçe olan insanlar tarafından Türk kültür yapısına uygun, yeni bir yaklaşım ortaya koyabilmektir. Bu amaç doğrultusunda yaptığımız araştırmalar, "dil", "kültür", "insan" bağlamında derinleşen, felsefi söylemini bu kavramlar üzerinde yükselten Nermi Uygur'un felsefi söylemi üzerinedir. Bir yaşama filozofu olan Nermi Uygur'un bütün eserleri, içiçe geçmiş yapısıyla bir bütün olarak incelendiğinde, bir felsefi danışmanın danışan ya da danışanlarıyla karşılaşmasını sağlayan oturumlarına taşıyabileceği, söz konusu oturumların biçimsel yapısını oluşturacak kavramsal çerçeve ve bu kavramların sunduğu olanaklar ortaya çıkmaktadır.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm "Felsefi Danışmanlık Nedir?", "Felsefi Danışmanlık Açısından Felsefe Nedir?", "Felsefi Danışmanlığın Tarihçesi Nedir?, "Dünyada Felsefi Danışmanlıkta Yaklaşımları Belirleyen Kavramlar Nelerdir? gibi soruların yanıtları araştırılmıştır.

İkinci bölümde ise Nermi Uygur'un felsefi söyleminin araştırılmasından önce, "Felsefi Söylem Nedir?", genel hatlarıyla "Nermi Uygur'un Felsefi Söylemi Nedir?", "Nermi Uygur Kimdir?" gibi soruların cevapları araştırılmıştır.

Son olarak üçüncü bölümde ise Nermi Uygur'un *Dilin Gücü (2016), Kuram-Eylem Bağlamı (2016), İnsan Açısından Edebiyat (2016), Dünyagörüşü (2016), Felsefenin Çağrısı (2016)* başlıklı eserlerinin felsefi danışmanlık açısından alana sundukları, kavramlarının neler olduğu ve bu kavramlara nasıl yaklaştığı, felsefi danışmanlık açısından bu kavramların nasıl verimlendirilebileceği ve son olarak da Nermi Uygur'un özgün yöntemi olan "çözümleyici-betimleme yöntem"inin felsefi danışmanlıkta nasıl kullanılabileceği ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Felsefe, Felsefi Söylem, Felsefi Danışmanlık, Nermi Uygur, Felsefi Terapi.

ABSTRACT

NERMİ UYGUR'S PHILOSOPHICAL DISCOURSE IN TERMS OF PHILOSOPHICAL COUNSELING

Hülya Poyraz
Master's Degree Thesis
Department of Philosophy
Philosophical Counseling Master's Program with Thesis
Advisor: Prof. Dr. Betül Çotuksöken
Maltepe University Graduate School, 2023

There is no common method used in philosophical counseling practices, which emerged as a new type of counseling and a field of applied philosophy in the world in the 1980s. Almost every philosophical counselor has a different counseling approach. It can be argued that the ground on which all these approaches exist is philosophical thinking and philosophical knowledge, as well as the methods of doing philosophy as an activity.

The main purpose of our research is to examine these different philosophical counseling approaches and, based on the assumption that philosophy is an activity structured in language, to put forward an approach for philosophical counseling, which claims to be philosophical, that is appropriate to the Turkish cultural structure by native Turkish speakers. In line with this aim, our research is on the philosophical discourse of Nermi Uygur, who deepens in the context of "language", "culture" and "human" and raises his philosophical discourse on these concepts. When all the works of Nermi Uygur, who is a philosopher of life, are examined as a whole with their intertwined structure, the conceptual framework that a philosophical counselor can bring to the sessions that enable him/her to meet with the advisee or advisees, the conceptual framework that will form the formal structure of these sessions and the possibilities offered by these concepts emerge.

The research consists of three parts. In the first part, the answers to the questions "What is philosophical counseling?", "What is philosophy in terms of philosophical counseling?", "What is the history of philosophical counseling?", "What are the philosophical counseling approaches in the world?" The answers to these questions were investigated.

In the second part, the answers to the questions "What is Philosophical Discourse?", "What is Nermi Uygur's Philosophical Discourse?", "Who is Nermi Uygur?" were investigated before Nermi Uygur's philosophical discourse was investigated.

Finally, in the third part, what Nermi Uygur's works titled *Dilin Gücü, Kuram-Eylem Bağlamı, İnsan Açısından Edebiyat, Dünyagörüşü, Felsefenin Çağrısı* offer to the field in terms of philosophical counseling, what his concepts are and how he approaches these concepts, how these concepts can be productive in terms of philosophical counseling, and finally, how Nermi Uygur's original method, the "analytical-descriptive method" can be used in philosophical counseling.

Keywords: Philosophy, Philosophical Discourse, Philosophical Counseling, Nermi Uygur, Philosophical Therapy.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii

TEŞEKKÜR iv

ÖZET v

ABSTRACT vii

İÇİNDEKİLER ix

1 GİRİŞ 1

2 FELSEFİ DANIŞMANLIK 4

2.1 Felsefi Danışmanlığın Tarihçesi 4

2.2 Felsefi Danışmanlıkla İlişkisinde Felsefe 5

2.3 Felsefi Danışmanlığın Tanımı 9

2.4 Felsefi Danışman Kimdir? 15

2.5 Felsefi Danışmanlığın Amacı 15

2.6 Felsefi Danışmanlıkta Yaklaşımların Kavramsal Çerçevesi 16

3 SÖYLEM OLARAK FELSEFE 25

3.1 Felsefi Söylem Nedir? 25

3.2 Nermi Uygur Kimdir? 29

3.3 Nermi Uygur'un Felsefi Söylemi Nedir? 32

4 FELSEFİ DANIŞMANLIK AÇISINDAN NERMİ UYGUR'UN FELSEFİ SÖYLEMİ 35

4.1 Dilin Gücü 35

4.2 Felsefenin Çağrısı 48

4.2.1 Bir felsefe sorusu nedir? 48

4.3 Kuram Eylem Bağlamı: Çözümleyici Bir Felsefe Denemesi 56
4.3.1 Çözümleyici betimleme yöntemi 56
4.3.1.1 Bağdaşmazlık 57
4.3.1.2 Birbirinin yerini tutma 58
4.3.1.3 Alış-veriş 58
4.3.1.4 Kavram bağlantılarının çözümlemesi 59
4.3.1.5 Çözümleyici betimleme yönteminin diğer yöntemlerden farkı 61
4.3.1.6 Çözümleyici betimleme yönteminin felsefi danışmanlık açısından değeri 63
4.4 Dünyagörüşü 66
4.5 İnsan Açısından Edebiyat 68
5 SONUÇ ve ÖNERİLER 82
KAYNAKÇA 88
ÖZGEÇMİŞ 93

1 GİRİŞ

"Nice yıllar yılı kendisiyle birlikte yaşar. Sonra bir de bakar ki, kendine rastlayamamış"
Nermi Uygur. (Uygur, 2016, s. 43)

"Felsefi danışmanlık", insan olmaya ilişkin bir başarı olarak felsefenin (Uygur, 2016, s. 562) insan dünyasına, insanın o dünya içindeki soru ve sorunlara uzanışında bir danışmanlık olarak nasıl varlık göstereceğine ilişkin bir çalışma alanıdır. Felsefi danışmanlık ayrıca, felsefe tarihine dayalı, özel türden bir etkinlik olarak felsefe yapma yöntemiyle iş gören bir alandır. Filozofun, felsefeyi bir yaşama yolu olarak sunuşu, insan yaşamına katkısı, Nermi Uygur'un (1925-2005) şu sözleriyle dile dökülür. "*Yalnızca kafaya değil tüm insana yantutmazlıkla seslenen filozof, çoğun uzmandır, bilgindir, hekimdir, dosttur da*" (Uygur, 2016, s. 30). Görülüyor ki felsefenin ve felsefe yapıcı olarak filozofun, insan yaşamına rehberlik edebilecek bir rolü vardır. Felsefi danışmanın, danışmanlığını dayandırdığı yaklaşımları bu geleneğe yaslanır. Felsefi danışmanlığın bu yaklaşımları, belirli sorunlara odaklanabileceği gibi, insan yaşamının genelini kapsayan, felsefece yaşamanın öğrenilmesi, kişisel dönüşüm, bilgelik arayışı üzerine çalışan bir yaklaşım da olabilir. Böylece felsefe her iki durumda da insan yaşamına uzanır. Uygur'un ifadesiyle, insan yaşamına bu uzanışın sonucunda, "*Felsefe-bilinciyle birlikte birbakıma yeni bir yaşamaya ayılır insan. Bazı şeyleri yeniden anlar, bulur, öğrenir: tat, alışkanlık, -ölüm"* (Uygur, 2016, s. 30). Bu "yaşama ayılma"da, yaşamı yeniden anlamada felsefi danışman, danışanın eşlikçisidir. O, danışanın kendi felsefesini inşa etkinliğinde, onun kendi yaşamına doğru yaptığı yolculukta, ona eşlik eder. Çünkü Uygur'un dile getirişiyle "*Yaşama Felsefesi, somut soyut tüm boyutlarıyla insan yaşamının içine dağ yarıklarından iner gibi inmektir*" (Uygur, 2016, s. 29).

Öyleyse felsefi danışmanlıkta, felsefe yapma edimi, soru ve sorunların işaret ettiği noktaya ulaşma çabasında, bir bakıma güvenliğini danışmanın sağladığı, insanın kendine, yaşamının yapı taşlarına doğru uzanan bir ip inişi, bir derinleşmedir. Danışan, bu kendine inişin dehlizlerinde kaybolmamak için danışmanın kendisine sağlayacağı güvene ihtiyaç duyar. Bu güvenle, bilince ulaştığında kendi yaşamının örtüsünü kaldırmıştır artık.

O halde felsefi danışmanlık, felsefi düşünmeyi ve felsefi bilmeyi kullanarak kişilerin yaşama ve kendilerine dair derin düşünebilmelerine rehberlik eden, yaşadıkları soru ve sorunları diyalog yoluyla tanımlamalarına olanak sağlayan bir danışmanlık türüdür.

Eskiçağ Yunan geleneğinden gelen bir felsefe yapma biçimi olarak felsefenin, uzun bir süre felsefe tarihi araştırmaları olarak akademik bir alanla sınırlanması nedeniyle yaşamla bağı silikleşmiştir. Felsefenin yaşamla bağının tekrar güçlendirilmesi, yirminci ve yirmi birinci yüzyılın getirdiği kriz ve bunalımlarla birlikte, Sokrates'e, Sinoplu Diogenes'e, Stoacılara, Epikurosçulara, Pitagorasçılara uzanan bilgelik ihtiyacının ortaya çıkmasıyla olmuştur. Bu ihtiyacın karşılanması için Sokrates'in agorada insanların karşısına çıkıp yaptığı diyaloğa verilen ismiyle "Sokratik Diyalog Yöntemi" kullanılarak, dünyada 1980'li yıllarda, çeşitli dernek ve kurumlar aracılığıyla yeni bir danışmanlık türü ve uygulamalı felsefe alanında çalışmalar başlatılmıştır. Türkiye'de ise danışmanlığın bu türü, çok daha yenidir. Bu nedenle felsefi danışmanlık alanında bir alanyazını (literatür) oluşturulması, ülkenin sosyo-kültürel yapısına uygun olarak yeni yöntemler geliştirilmesi, konuya ilişkin söylem çözümlemelerinin, araştırmalarının yapılması gerekli ve önemlidir.

Alanda yapılan çalışmalardan ilki, bir yöntem araştırması olan ve 2015 yılında onaylanan İlker Altunbaşak'ın "*Felsefi Danışmanlık ve Nermi Uygur'un Felsefi Söylemi*" adlı doktora tezidir. 2012 yılında Maltepe Üniversitesi Felsefe Anabilim Dalı Felsefi Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans programının açılmasıyla çalışmaların sayısı artmıştır.

Bu çalışmada araştırma konusu yapılmak istenen problem, felsefi danışmanlığın, ülkemiz insanlarının dilsel ve sosyo-kültürel özelliklerini dikkate alan bir kavramsal çerçevenin ortaya konulabilmesidir.

Belirlenen bu amaç doğrultusunda, Nermi Uygur'un felsefi söyleminde felsefi danışmanlığın izleri araştırılacaktır. Nermi Uygur'un felsefi söyleminin çerçevesini, Betül Çotuksöken'in de belirttiği gibi dil, kültür, edebiyat, bilim, eğitim kavramları (Çotuksöken, 2019) oluşturmaktadır. Dolayısıyla onun felsefi söyleminin odağı insan ve onun kendisiyle, dünyayla, "başka"yla olan bağıdır. Bu bağlamın örüntüsünü inceleyen bu araştırma, *Dilin Gücü* (1962), *Felsefenin Çağrısı* (1962), *Kuram Eylem Bağlamı* (1975), *Dünyagörüşü* (1963) ve *İnsan Açısından Edebiyat* (1969) (Alıntılarda 2016-2017

baskısı kullanılmıştır) eserlerinin incelenmesiyle yapılacaktır. Bu eserler bize bir felsefi danışmanlık oturumunda danışmanın, bir felsefi yaklaşım geliştirilebilmesi için ihtiyacı olan aracı ortamları sunmaktadır. Bu aracı ortamlar şunlardır:

Dilin Gücü'nde, danışman-danışan ilişkisinde üçüncü bir varolan olarak dilin önemi ve işlevi;

Felsefenin Çağrısı'nda, kavramların tanımlarının yapılmasında, danışanın dünya görüşünü oluştururken, sorgularken, yerleşik inanışlarla kullandığı kavramlarının yeniden tasarımı ve felsefi soruşturmanın nasıl yapılacağı; felsefenin, kavramların anlamlarını araştırmadaki rolü;

Kuram Eylem Bağlamı'nda, bir felsefi danışmanlık yöntemi olarak "çözümleyici betimleme yöntemi'nin incelenmesi;

İnsan Açısından Edebiyat'ta, edebiyatın, insanın kendine yönelişinde, kendini tanımasında ve insan yaşamı üzerindeki iyileştirici etkisinin, felsefi danışmanlık açısından nasıl değerlendirilebileceği;

*Dünyagörüşü'*nde, dünyagörüşlerinin insanın yaşamı kavrayışındaki etkileri ve dünyagörüşü oluşturmanın, dünyagörüşüyle tutarlı bir eylemenin anlamı incelenecektir.

Bu araştırma, tüm bu eserlerin incelenmesi yoluyla, felsefi danışmanlık uygulamalarında, somut olarak kullanılabilecek araçların ortaya konulmasını amaçlamaktadır.

2 FELSEFİ DANIŞMANLIK

2.1 Felsefi Danışmanlığın Tarihçesi

Felsefenin günlük yaşamı yönlendirmek ve zenginleştirmek için değerlendirilmesi eskiçağ filozoflarına kadar geri gider. Stoacılar, Pitagorasçılar, Epikurosçular ve diğer felsefe okulları insanların daha iyi bir yaşam sürdürebilmelerine yardımcı olabilecek söylemler geliştirmişlerdir (Lahav, 2001, s. 1).

Felsefi danışmanlığın bir disiplin olarak ortaya çıkması ise, Gerd B. Achenbach'ın 1981 yılında Almanya'da ilk felsefi danışmanlık ofisini açmasıyla olmuştur. Bu nedenle Achenbach felsefi danışmanlık uygulamalarının öncüsü olarak kabul edilir.

1982 yılına gelindiğinde, Achenbach'ın etrafında toplanan 10 kişiyle birlikte yine Almanya Bergisch-Gladbach'ta "International Society for Philosophical Practice" (Uluslararası Felsefi Uygulama Derneği) kurulmuştur (Achenbach, 2022).

Dernek bugün "Uluslararası Felsefi Uygulama Derneği" adı altında Avusturya, Hollanda, İsviçre, Norveç, İtalya, Kanada, İsrail, Güney Afrika gibi ülkelerde çatı örgüt olarak faaliyetlerine devam etmektedir. 1987 yılına gelindiğinde dernek üyeleri *Agora* adında bir felsefi danışmanlık dergisi çıkarmaya başlamışlardır. Bu dergi, alanın yine ilk dergisi olma özelliğini taşımaktadır (Altunbaşak, 2021). Gerd Achenbach'ın çalışmalarını izleyen bir grup felsefe öğrencisi felsefi danışmanlıkla ilgili kuramsal konuları Hollanda'da da tartışmaya açmışlardır. 1987 yılında bu grubun üyelerinden ve alana "eleştirel çözümleme yöntemi"yle katkıda bulunan Ad Hoogendijk tarafından Hollanda'da Hotel de Filosoof (Filozof Oteli) açılmıştır. 1992 yılında "American Society for Philosophy, Counseling, Psychotherapy" (ASPCP) (Amerikan Felsefe, Danışmanlık, Psikoterapi Topluluğu) kurulmuştur (Altunbaşak, 2021).

1998 yılında Lou Marinoff'un kurucu başkanlığında "American Philosophical Practitioners Association" (APPA) (Amerikan Felsefe Uygulayıcıları Birliği) kurulmuştur. Dernek etkin olarak faaliyetlerine devam etmektedir. Bu dernek, yıllık toplantılar düzenlemekte, felsefi danışmanlık eğitimleri vermektedir. Bu derneğin, APPA

adıyla yayımladıkları bir felsefi danışmanlık dergileri de bulunmaktadır. Ayrıca derneğin "Appa Channel" adı altında bir youtube kanalı bulunmaktadır (American Philosophical Practitioners Association, 1999).

Günümüzde farklı ülkeler aracılığıyla, konuya ilişkin olmak üzere, çeşitli uluslararası konferanslar düzenlenmektedir. Bunların ilki 1994 yılında British Columbia Üniversitesinde yapılmıştır (Altunbaşak, 2021, s. 29). Günümüzde ayrıca felsefi danışmanlık, Hollanda, İsrail, Güney Afrika, ABD, Kanada, Fransa, İngiltere ve Türkiye gibi ülkelerde etkin bir biçimde çalışan danışmanlarla büyümekte olan bir alandır. Alanda çalışan felsefi danışmanlar bireysel seanslar ya da oturumlar dışında çeşitli atölyeler ve uluslararası konferanslar düzenlemektedir. Ayrıca farklı üniversitelerde felsefi danışmanlık eğitimleri de verilmektedir (Lahav, 2001, s. 1).

2.2 Felsefi Danışmanlıkla İlişkisinde Felsefe

"Felsefe, iyi yaşamayı somut olarak gerçekleştiren bir yaşam eylemliliğidir" **Diogenes** (Uygur, 2017, s. 2083)

"Felsefi danışmanlıkla ilişkisinde felsefe nedir?" sorusu, alan için çok önemli bir sorudur. Çünkü alanda çalışacak insanların öncelikle felsefenin ne olduğuyla hesaplaşmaları gerekir. Bu nedenle bu bölümde "felsefi danışman için felsefe nedir?" sorusu ele alınmıştır. Felsefe, öteden beri süregelen önemli bir düşünme ve bilme bağlamıdır. Bu çerçevede yapılan çalışmalar, birinci anlamında felsefe tarihini oluşturmaktadır. Birinci anlamındaki felsefe tarihi üzerine yapılan, filozofların yaşamlarını, öğretilerini ve genel olarak söylemlerini ele alan çalışmalar da son derece önemlidir. Bunların dışında, felsefe uygulamaları olarak adlandırılan bir diğer alan ya da uygulamalı felsefe ise, bir etkinlik olarak felsefenin yöntem, yaklaşım ve araçlarının yaşama dünyasında, insan dünyasında kullanılmasıdır. Bu iki çerçeve birbirinden kesin çizgilerle ayrılmamakla birlikte, yararlanıcıları ve amaçları bakımından birbirlerinden ayrılırlar.

Felsefi danışmanlık açısından bu iki alandan da farklı biçimlerde yararlanılır. Felsefe mirası ya da felsefe tarihi bakımından filozofların söylemleri, diğer adıyla felsefe mirası, danışana yeni bakış açıları kazandırmak için danışman-danışan arasında gelişen felsefi diyalog için bir uyaran ya da danışana ilham verecek, farklı bakış açıları üzerine diyalog kurma imkânı sağlayacak birer kaynak olarak kullanılır. Bir etkinlik olarak felsefenin

kullanılması ise özellikle Sokrates'in yönteminin izinde, karşılıklı konuşma ya da iletişim ortamında sorulan sorular ve onlara yanıt verme çabasıyla bireye sorgulama ve düşünme becerisi kazandırılmasıdır. Çünkü bu felsefe yapma biçiminde danışana çeşitli ön kabuller, varsayımlar ve değer yargılarının nereden geldiğinin keşfi için çeşitli aletler sunulur (Çotuksöken, 2018). Böylece bir etkinlik olarak felsefeyle birlikte, filozofun alet çantası kullanılarak birey için bir "yaşama felsefesi" oluşturulması hedeflenir.

Bu yaşama felsefesinin oluşturulabilmesi için felsefe, insana düşünmeyi derinleştirebilecek ve bir yöntem çerçevesinde düşünebilmeyi sağlayacak beceriler kazandırır. Çünkü içinde bulunulan çağda insan, işleyemeyeceği kadar çok veriyle karşı karşıya kalmakta, durum böyle olunca da insanların yaşama dünyasına ilişkin soru ve sorunlarını gerektiği gibi ele alması, onlara gerektiği gibi tepki vermesi söz konusu olmamaktadır (Honer, Hunt, Okholm, ve Safford, 2020, s. 14-15).

Ayrıca bireyin günlük yaşamına ilişkin sorunlarını ele almasında felsefe etkinliği, antropontolojinin deyimleriyle, (Çotuksöken, 2018, s. 42) günlük karşılaşmalarını nasıl karşılanacağıyla ilgili yöntemler önerir. Böylece onay verilen şeylerin doğruluğu, önemli olup olmadıkları sorgulanmış olarak kararların alınmasına yardımcı olur (Honer vd, 2020, s. 14-15).

Felsefe tarihi boyunca "yaşam için felsefe" üst başlığıyla filozofların, felsefenin yaşamla bağını kurdukları, yaşama anlayışları, yeni bakış açıları, yeni kavrayışlar öneren filozofların felsefe tanımları felsefi danışmanlık açısından önemli tanımlamalardandır. Bu tanımlamalardan biri de Sokrates'le birlikte ilk felsefi danışman olarak adlandırabileceğimiz Sinoplu Diogenes'e aittir. İnsan yaşamının yapıp etmelerini düzenlemesini sağlayacak bilgelik ihtiyacını yaşama felsefesiyle karşılama imkânı sunan bir filozof olan Sinoplu Diogenes'in felsefe anlayışı, felsefi danışmanlık ilişkisinde felsefenin tanımlanması çabasında, önemli bir yol göstericidir. Nermi Uygur, *Salkımlar* (2017) adlı kitabında yer alan "Sinoplugiller" adlı çalışmasında Sinoplu Diogenes'in felsefe üzerine görüşlerini şöyle aktarır;

> "(…) Diogenes'e göre felsefenin ne olmadığını belirtelim: laf ebeliği değildir felsefe. Özellikle çağdaşı Platon'un Akademia'sında, belli özellikleri salt akıl-yürütmelere dayanarak kotarmaya; sözümona kavram-düğümleri üretmeye

> yönelik sonu gelmez konuşmalara "felsefe" gözüyle bakmaz Diogenes. Ona göre felsefe, ister para amaçlı olsun ister düpedüz erdemlilik adına yürütülsün, söz-betimlemelerine, söz çatışmalarına indirgenemez. Felsefeyi söz-birikimleri diye anlamak çarpık anlamaktır (Uygur, 2017, s. 2083).

Diogenes, öncelikle felsefenin sadece kavramlarla uğraşan, yaşamdan kopuk, uzun konuşmalar olmadığını ileri sürer (Uygur, 2017, s. 2083). Uygur, Diogenes'in felsefe anlayışını *Salkımlar* (2017) kitabında şöyle aktarır;

> Gerçekte felsefe, Diogenes'e göre: iyi yaşamayı *işbaşında* öğreten, insan-toplum gerçekliğinde iyi yaşamayı somut olarak gerçekleştiren bir yaşam *eylemliliğidir.* Böylesi eylemlilikleri sözler ile birtutmak yanlıştır. Bu doğrultudaki felsefeyi gereken kıvamıyla gerçekleştirmek, isteristemez bazı sıkıntıları birlikte getirmektir. Gelgelelim, bu sıkıntı ve bunalımları gidermedeki güç kaynağı da ancak felsefeden derlenir. Ona ne kuşku, şu bu türden birşey değil, Diogenes'in *yaşadığı* felsefedir bu. Nitekim, "Yaptığım felsefe, diyorsun da, peki, böylesi felsefe ne kazandırdı sana" doğrultusundaki karşı-çıkışlarla kendisini şaşırtmaya kalkanlara, sözcüklerin altını birbir çize çize, serinkanlı bir inançla şöyle der Diogenes: "Felsefeden belki de hiçbirşey kazanmıyorum: gene de, en azından edindiğim şu: Başıma gelebilecek herşeye karşı hazırlıklı kılıyor beni felsefe."
>
> Değer verdiği yaşama biçimini ancak felsefe ile gerçekleştirebileceğine yürekten belbağlamış, kendine özgü bir "filozof" bağımsız bir "karşı" Diogenes (Uygur, 2017, s. 2083-2084).

Diogenes'in felsefe anlayışı, felsefi danışmanlık alanında çalışan felsefecilerin günlük kişisel kaygılardan kopuk neredeyse tamamen akademik bir disiplin (Ralte, 2023, s. 2) haline geldiği söylemini desteklemektedir. Ayrıca Diogenesçe felsefe anlayışı, felsefi danışmanlığın köklerini dayandırdığı Sokratesçi, Epikurosçu ya da Stoacı felsefelerle (Ralte, 2023, s. 2) eşsüremli bir felsefe anlayışı olması sebebiyle de önemli bir felsefe anlayışıdır.

Diogenesçe felsefe tanımının, felsefeyle yaşamı pratik felsefe uygulamalarıyla bir araya getirme çabasında Betül Çotuksöken'in belirlemeleri de yol açıcıdır. Felsefenin, insan

yaşamına nasıl bir felsefi duruş getirdiğine ilişkin olarak Betül Çotuksöken, "*Antropontoloji ya da İnsan-Varlık Bilgisi*" başlıklı kitabında şöyle bir belirleme yapar:

> (…) erişkin bir kişi eylemlerinin ardındaki ilkelilik üzerinde ya da eylemlerinin dayandığı istemenin temele aldığı ilkeler, değerler konusunda özenli bir biçimde düşünür. Böyle bir düşünme edimi felsefi nitelikli bir düşünme edimidir ve bu edimin sonunda ortaya çıkan felsefe bilgisidir. Böyle bir felsefe bilgisi, eylem-bilgi ilişkisine yönelik bir bilgidir. Bu ve benzeri yönelimlerin sonucu olarak ortaya çıkan felsefi düşünme, felsefe bilgisi daha sonrasında yaşama yolu olarak da kendini gösterir (Çotuksöken, 2018, s. 190-191).

Öyleyse felsefe, insanın yapıp-etmelerini dayandırdığı ilke ve değerleri özenli bir şekilde düşünerek elde ettiği felsefi bilgiyle kendine bir yaşama biçimi tasarlar.

Felsefe etkinliği, insanın bu yaşama yolunu şekillendirirken, yanıtların değişmez olmadığını bilerek, bağnaz kabullenişlerden uzak durulmasını, çoğunluğun görüşlerini sorgulamak için ihtiyaç duyulan ölçütlerin derecelendirilmesini, sistemli tutarlı oluşun yanı sıra, eleştirel ayrımlar yapabilme ve bağlantılar kurabilme olanağını sağlar. Ayrıca yaşama ilişkin soru ya da sorunun, akla uygun mu yoksa akıl kılıfına uydurularak mı ele alındığını ayırt etmeye, anlamlı ve doğru bir akıl yürütmeyle çözümleyebilmeye yardımcı olur (Honer vd., 2020, s. 15).

Yaşama yolu olarak felsefe, sınırların ötesine uzanabilmek için farklı yollar açar, derinleşme olanağını gösterir. Ayrıca yeni bakış açıları içerir. Bu yenilikler kaygı verici olsa da daha büyük bir şeyin parçası olmak, insan için cesaretlendiricidir. İnsanın bu cesareti göstermesi, onun kendine dair farkındalığını geliştirir. Sorulara yeni ve farklı yanıtlar bulma potansiyelini daha iyi bir duruma getirir ve hayret etme yetisini canlı tutar.

Lou Matinoff'un *Felsefe Hayatımızı Nasıl Değiştirir? başlıklı* kitabında ileri sürdüğü gibi Felsefe, insanın kendine ait felsefe evinin temellerini sağlam atabilmesini sağlar. (Marinoff, 2007, s. 352). Bir etkinlik olarak felsefenin insan yaşamı için önemi, insanların kişisel inançlarını, sanılarını, özenli bir inceleme sonucunda ya doğrulamasında ya da bu inançların değiştirilmesinde insanlara yardımcı olmasındadır.

Böylece felsefe, insanları bir ulusun ya da bir toplumun, topluluğun, alışılmış anlamalarının, önyargılarının, sorgulanmamış inançlarının hegemonyasından kurtarır, kişiyi özgürleştirir. Felsefi sorgulama, dünyagörüşlerinin, inançların değişeceği anlamına gelmez. Ama bu inançlar bir varsayım olarak değerlendirilir. Felsefi etkinlik sonunda bu katı inançlar ya da dünyagörüşlerinin dayanaksız oldukları ortaya çıkarsa, beliren bu yeni durum insana bu inançları değiştirmenin imkânını gösterecektir. Felsefe etkinliğinin ana nedeni, felsefenin insan yaşamına olan doğrudan etkisidir. Felsefenin ilgisi fikirler üzerinedir ve bu fikirler doğrudan doğruya pratik yaşamı etkilerler (Honer vd, 2020, s. 15-16).

Felsefi danışmanlık açısından felsefenin tanımlamaları danışmanın felsefenin bu özelliklerinden yararlanarak, bireyin yaşama felsefesini inşa edebilmesinde ona rehberlik eder. Bir felsefi danışman felsefenin araçlarını kullanarak danışanına düşünülmeyeni düşündürür.

Danışmanlık yöntemi olarak felsefi yöntemlerin kullanımının soruşturulmasında, Stanley M. Honer ve diğerleri.'nin *Felsefeye Çağrı* (2020) kitabında felsefenin neliğine ilişkin söyledikleri felsefi danışmanlık açısından kullanılan aletlerin felsefiliğini de yansıtmaktadır. Felsefe yapıcıların, anlamlı ve büyük sorular ve bu soruları yanıtlama çabasında ortaya çıkanlar, "iyi yaşam" ve "dünyagörüşü" geliştirme çabasında felsefi bir başlangıç noktası olarak ele alınabilir.

Sonuç olarak felsefenin yukarıdaki tanımları, felsefenin insanın kendine yönelmesinde, yaşamın getirdiği soru, sorun ya da krizleriyle, başka bir deyimle, bunalımlarıyla başa çıkmasında, farklı insanlık durumları karşısında nasıl bir yaşama felsefesi ihtiyacı olduğunu anlamasında, nasıl bir duruş geliştirmesi gerektiğine ya da nasıl bir duruş geliştirmek istediğini anlamasında, kendi felsefe evini kurmasında, kendi dünyagörüşünü oluşturmasında nasıl yardımcı ve yol gösterici olacağını ifade eden tanımlamalardır.

2.3 Felsefi Danışmanlığın Tanımı

Felsefi danışmanlık, danışman olarak hizmet veren uygulayıcı ile bireysel bir danışan arasındaki danışmanlık seanslarını ifade eder. Bu iki kişi birkaç haftalık ya da daha fazla

sürecek oturumlarda buluşur ve birlikte danışanın yaşamı ve açmazları üzerine felsefi olarak düşünürler (Lahav, 2001, s. 3).

Felsefi danışmanlık; ahlak, değerler, yaşamın anlamı, gerçeklik, uzlaşma ya da risk gibi karar vermede zorlandıkları konularda çözüm üretmek için, kimi zaman kendi dünyagörüşlerinden hareket ederek, kimi zaman filozofların görüşlerinden yararlanarak bütüncül bir yapı geliştirebilmeleri için diyalog yoluyla sunulan danışmanlık alanıdır (Marinoff, 2015, s. 17). Felsefi danışmanlık, felsefenin aslen bir yaşam biçimi olması ve fikirlerin gündelik yaşama uygulanması temeline dayanır. Felsefi bir araştırma alanı olmasının ötesinde bir uygulama alanıdır (Marinoff, 2015, s. 21). Felsefi danışmanlık, ayrıca danışanların diyalog ve çözümleme yoluyla soru ya da sorunlarının iç yapısını açığa çıkarmaları için verilen hizmettir (Marinoff, 2015, s. 23).

Bu hizmette, danışmanla danışan birlikte felsefe yapar ve felsefe yaparken de felsefi düşünme yöntemlerini kullanır. Bu düşünme yollarından biri, temelleri Eskiçağa dayanan "Sokratik Sorgulama" ya da "Sokratik Diyalog"dur (Altunbaşak, 2021, s. 22). Sokrates'in bu yöntemiyle danışman herhangi bir sohbeti, sohbetin sonunda çarpıcı sonuçlar ortaya çıkaran felsefi bir diyaloğa çevirebilir (Botton, 2018, s. 31).

Felsefi danışmanlığın bu diyalojik yapısı içinde danışman, danışana belli bir felsefi akımla, felsefi bir bakış açısıyla ya da felsefi çerçeveyle yaklaşmaz. Örneğin, varoluşçu psikoterapistler, varoluşçu felsefenin bakış açısıyla çalışır, felsefi danışmanlar ise filozofların felsefi söylemlerini, danışanla danışman arasında kurulan felsefi diyaloğun bir aracı olarak kullanırlar. Tek bir egemen söyleme ya da filozofa dayandırılmadığı için de felsefi danışmanlık bir yaklaşımlar kümesidir. Bu yaklaşımların ayırt edici özelliği, felsefe yaparken hangi amacın hedeflendiğinde ortaya çıkar (Lahav, 2001, s. 2).

Felsefi danışmanlık sorun odaklı çalışma tarzının yanı sıra, danışanın dönüşümüne de odaklanabilir. O danışanını yetiştirmek üzere çalışır. Ona göre fikirler, insanlara ilham verir ve onların yaşamlarını dönüştürme gücüne sahiptir. Dolayısıyla fikirler, yaşamı derinleştirmek için olumlu bir şekilde kullanılabilir (Lahav, 2001, s. 8).

Danışanının dönüşümüne odaklanan felsefi danışman, danışanın kendisine dair teorisini farklı söylemlerle karşılaştırmak üzere danışanıyla birlikte bir filozoftan alıntı okur ve bu

alıntıdaki bazı kavramlar ya da ayrımlar üzerine tartışır. Bu birlikte düşünme sonrasında danışan, ortaya çıkan düşünceleri kendi deneyimleri ile karşılaştırma yapmak üzere kullanır. Böylece diyalog, danışanın tutumuyla felsefi fikirler arasında gidip gelir. Danışanın kendi tutumlarına ilişkin anlayışı giderek netlik kazanır ve danışan kendi dünyagörüşünü bilince çıkarmış olur (Lahav, 2001, s. 19).

Yaşama felsefesi tasarımına yönelen felsefi danışmanlık yaklaşımı, Eskiçağ filozoflarından Pitagorasçılar, Stoacılar ve Epikurosçular gibi yaşam filozoflarının felsefi söylemlerini, danışana farklı bir bakış açısı sunabilmek için kullanırlar. Eskiçağ filozoflarının, bugünün felsefi danışmanlarıyla olan ortak paydası, hem düşünme yöntemlerini öğretmek hem de yaşamlarında onlara yol gösterecek bir yaklaşım önermektir (Altunbaşak, 2021, s. 23).

Pitagorasçı, Stoacı ve Epikurosçu felsefelerde olduğu gibi, bir yaşama yolu olarak felsefeyi öneren bir diğer filozof, Sinoplu Diogenes'tir. Betül Çotuksöken'in ifadesiyle Sokrates gibi felsefi danışmanlığın öncüsü olarak kabul edilebilir. Onu öncü kılan özelliği, bir filozof olarak kendini hasta kültürleri iyileştirmesi gereken bir "kültür hekimi" olarak tanımlamasıdır. Ona göre insanın koşulsuz özgürlüğünü desteklemeyen kültürler hastadır ve kültür hekimi olarak filozofların bu kültürleri iyileştirmesi gerekir (Çotuksöken, 2018, s. 114).

Kendini "Kültür Hekimi" olarak nitelendiren Diogenes, bu ifadesinde felsefenin yaşamla sıkı bağına da işaret eder. Diogenes'in bu belirlemesinin felsefi danışmanlık açısından değeri, felsefi danışmanlığın ortaya çıkmasında, insan yaşamından uzaklaşan felsefenin, özel türden bir felsefe yapma biçimi olarak yeniden insana kazandırılması ihtiyacının önemli bir rolünün olmasıdır. Çünkü felsefe zaman içinde ayrı bir öneme sahip olan, kendini, hakikat, doğru, bilgi, varlık gibi kavramlar hakkında kuramlar oluşturma üzerine yükseltmiş ve felsefenin konuları "…… üzerine", "……. hakkında" olmuştur (Altunbaşak, 2021, s. 24).

Böylece akademik yapı içinde felsefe tarihi çalışmalarına yoğunlaşan felsefenin, insanın yaşamına doğrudan yansıyacak bir etkinlik olarak varlığının yeniden canlandırılması gerekmiştir. Felsefi danışmanlık da, felsefi yöntem ve yaklaşımlarla insanın düşüncelerinde derinleşmesi ve yaşama dair felsefi bir anlamı gerçekleştirebilmesinde

felsefenin destekleyici rolünü belirginleştiren bir yapı olarak ortaya çıkar. Felsefi danışmanlıkla birlikte felsefenin rehberliği, farklı statülerden, farklı sosyal rollere sahip insanların "büyük soru"larına ilişkindir çoğun; bu sorular, yaşama dair, "iyi olan nedir?", "doğru olan nedir?", "adil olan nedir?" gibi gündelik yaşamdaki eylemlere ilişkin sorulardır. Felsefi danışmanlık ise bu noktada insanların bu sorulara verdikleri yanıtlarla hangi dünyagörüşü ile nasıl tavır takındıklarını anlamalarına yönelik bir rehberliktir (Marinoff, 2007, s. 26-37).

Bu rehberlik hizmetinde, felsefi danışmanlık, danışanın getirdiği bir soru ya da sorun üzerinden ilerler ve bu genel bir tartışma/sorgulama şeklinde yapılabileceği gibi, danışanın sorunu üzerine filozofların düşüncelerinden yararlanılarak da olabilir. Bu yararlanma, danışmanlığın diyalojik yapısı içinde, filozofların düşünceleriyle danışanın kendi yaşamı arasında bağlantılar kurması ve varolan boşlukları bu bağlantılarla anlamlandırabilmesini sağlaması şeklinde ortaya çıkar (Marinoff, 2015, s. 29).

İnsanın yaşantılarında ortaya çıkan, kriz, bunalım, soru ya da sorunların çözümlenmesi için yine çok farklı yöntem ve yaklaşımlarla iş gören psikoterapi yöntemleri bulunmaktadır. Kendi soru ve sorunlarına ilişkin danışmanlık ihtiyacı duyan kişi, hangi danışmana başvuracağına nasıl karar verecektir? Psikoloji ve psikiyatrinin felsefi danışmanlıktan farkı nedir? Felsefi danışmanlığın ne olduğunu tanımlarken onun psikoloji ve psikiyatri alanlarından farklarının ortaya konulması gerekmektedir. Öncelikle felsefe diğer danışmanlık alanlarından soruları bakımından ayrılır. Felsefi danışmanlık psikoloji temelli danışmanlıklardan farklı bir konu ve amaca dayanmaktadır. *"Felsefi danışmanlık, fikirler dünyasında bilgeliği hedefleyen kişisel bir yolculuktur"* (Lahav, 2001, s. 1). Psikoterapiler, danışanın sorunlarına odaklanır. Öncelikli kaygıları, danışanlarının koşullarını anlamaktır. Felsefi danışmanlık ise insanın başına gelenlerle ilgilenmez, felsefi danışmanlık yolculuğu kişinin sorunlarının ötesinde bir bilgelik yolculuğudur (Lahav, 2001, s. 6). Bilgelik arayışı ise özü itibarıyla, tek bir gerçeklikle sınırlı değildir; çeşitli ve olası varoluş biçimleriyle sonsuz bakış açılarıyla örülmüş bir diyalogdur. Varlığını, bireyin özgün deneyimlerinden ve insanın kendi gerçekliğiyle olan diyaloğundan alan bireysel bir yolculuktur (Lahav, 2001, s. 7).

Bu farka açıklık getirmek için Lou Marinoff, *Prozac'ı Bırak Platon'a Bak* adlı kitabında "satranç oyunu" örneğini verir. Bir satranç oyununda bir hamle yaptınız ve kaleyi almaya

karar verdiniz; Psikolog terapi sırasında "Bu hamleyi yapma sebebiniz nedir?" diye sorar. Danışanın cevabı da "kaleyi almak istediğim için" der. Psikolog soru sormaya devam eder ve bu danışanın kararının altındaki asıl psikolojik nedene ulaşmaya çalışır. Böylece geçmişe dayalı bir neden araştırmasına girişir. Psikanalistin başlangıç sorusu da yine "Bu hamleyi yapma sebebiniz nedir?" olacaktır. Danışan yine "kaleyi almak istedim" cevabını verdiğinde, Psikanalist şöyle devam eder: "Hamlenizi açıklarken neden kaleyi almak istedim dediniz?" Yine geçmiş yaşama dayalı bir araştırmaya girişilir. Psikiyatrist de yine aynı soruyla başlar "Hamlenizin sebebi nedir?" Danışan yine "kaleyi almak istedim" der ve Psikiyatrist belirtileri tanımlayabilmek için "Tıbbi Tanı Kılavuzu"na başvurur ya da danışana psikometrik testler yaparak testin sonuçlarına göre bir tanı koyar ve ilaç tedavisine başlar.

Felsefi danışman ise şu soruları sorar. "Bu hamlenin anlamı ve amacı ne?", "Bir sonraki hamleyi nasıl etkileyecek?" ve "Bu oyunu nasıl geliştirebilirsiniz?", "Bir başkası olsa aynı hamleyi mi yapardı?", "Bunun yerine başka bir hamle düşünebilir misin?" Felsefi danışman, danışanın hamlesini sadece geçmişteki bir durumun yansıması olarak görmek yerine, satranç tahtası üzerinde hamlenin değerinin ne olduğu, ileride nasıl bir etkiye neden olacağıyla ilgilenir; yapılan hamlelerin bir seçimin sonucu olduğunu dikkate alır. Danışanın hamlesini satranç tahtası üzerinde kurulu olan o andaki sahneyle ilişkisinde göz önünde bulundurur (Marinoff, 2015, s. 33-34).

Psikolojik danışmanlık, danışanın duygusal tepkilerini bir sorun özelinde keşfeder ve bu, uzlaşma için iyi bir başlangıç noktası olabilir. Felsefi danışmanlık ise soru ya da sorunun özünü, temelini araştırmanın dolaysız bir yoludur. Danışanın karşılaştığı sorunu nasıl karşıladığını ortaya çıkaran, dünyagörüşü ya da yaşama felsefesiyle tutarlı yollar keşfetmeye ve bu yolları, aynı durumlarda uygulayabileceği duruşlar (Çotuksöken, 2018, s. 185) olarak yapılandırmaya odaklanır (Marinoff, 2015, s. 54).

Felsefi danışmanlığın psikoloji ve psikiyatriden ayrıldığı noktaları belirledikten sonra felsefi danışmanlık farklı bir söylem bağlamında ele alınacak, "antropontolojik" açıdan tanımlanacaktır. Antropontolojik açıdan felsefi danışmanlık, insanın, dünya ve bilgiyle kendisi arasındaki ilişkileri inceleyen, insanın bu üç varlık alanı ile ilgili durumlara yönelmesi ve durumlar karşısındaki duruşlarını ışıklandırmasıdır (Çotuksöken, 2018).

Durum ve duruş karşılaştırmasının felsefi danışmanlık seansındaki yeri, karşılaştırılan bu durumların, insan, dünya, bilgi üçgeninde yer alan ilişkilerin incelenmesindedir. Durum-duruş ilişkilerinin incelenmesinin yanı sıra, sorunların tespiti, çözümlenmesi ve bunların ortaya konulmasıyla birlikte çözümlerin ve alternatif çözüm yollarının üretilmesini beraberinde getirir. Özel bir etkinlik türü olarak felsefenin bu çabası böylece antropontolojik özelliğiyle bir düşünme, bilme ve yaşama yolu olarak kendini ortaya koyar (Çotuksöken, 2018, s. 185). Kavramlarla iş gören felsefe, danışmanlık alanında çalışırken, insanın ilişkiler bağlamında biricikliğinde kendini gösteren tümel yapıları araştırır. Danışanın karşılaştığı durumlar karşısındaki duruşunun tekil bir yapısı olduğunu göz önünde bulundurur (Çotuksöken, 2018, s. 186).

Bu tekil yapılar üzerine düşünen kişi, durumlar karşısındaki duruşları ve bu duruşların dayandığı ilkeler ve değerler üzerine düşünür. Bu türden bir düşünme edimi için diyalojik bir olanak tanıyan felsefi danışmanla birlikte yapılan, bu türden bir düşünme edimi, felsefi bir düşünmedir. Bu edimin sonucunda felsefi bilgi elde edilir ve bu türden bir felsefi bilgi danışanın sonraki duruşları, karşılamaları için bir yaşama yolu sunar (Çotuksöken, 2018, s. 190-191).

Antropontoloji temelli bir felsefi düşünme ile yapılan, olgunlaşma üzerine düşünme, insan, dünya, bilgi arasındaki ilişkileri kuramsal olduğu gibi eylemsel olarak da ele alabilir. Bu türden düşünmenin önemli noktası mesafe alma edimidir. Bu mesafelenmeyle yapılan felsefi düşünme insanı erginleştirmekte ve insanda canlandırıcı bir etki bırakmaktadır (Çotuksöken, 2018, s. 191). Felsefi danışmanlık, antropontolojinin bu yaklaşımından hareketle felsefe tarihinin zengin düşünme tutumlarıyla iç içe bir yaşama yolu olanağı sunar. Yapısı gereği diyalojik bir etkinlik olan felsefi danışmanlığın kendine özgü yapısı, Betül Çotuksöken'in şu belirlemesi ile açığa çıkar:

> Bilginin, kavramsal ayrımlar yapmanın bağlayıcılığında buluşan özneler diyalog ortamında yaş sınırlarını unutmakta, herkes birdenbire birbirinin akranı oluvermektedir. Bilgece olgunluk yaşın düz, sayısal salt niceliksel anlamını yok etmektedir; burada artık diyaloğa katılan herkes 'düşünce akrabası', akranı oluvermektedir (Çotuksöken, 2018, s. 193).

Felsefi danışmanlık seansında karşı karşıya gelen danışman ve danışan arasında psikoterapide olduğu gibi hasta-doktor türünden hiyerarşik bir yapı ve ilişki yoktur. Danışmanın bilgece olgunluğu söz konusudur ve insanı felsefi danışmana getiren de biraz da bu bilgece olgunluktur. Felsefi danışmanlık iki düşünce akranının diyaloğudur.

2.4 Felsefi Danışman Kimdir?

Felsefi danışmanın ilk görevi, danışanını anlamak, danışan odaklı olmaktır. Felsefi danışman, bir felsefi kuramı danışanın sorunlarına uygulamaya veya ona doğrudan öğretmeye çalışmaz. Danışman, danışanların, danışmanlık konusu yaptığı soru ya da sorunu genel yaklaşımlarla değerlendirmez. Bireyin biricikliğinin her zaman farkındadır. Danışanın kendini anlamasına, keşfetmesine rehberlik eder, felsefi danışman kendisine başvuran danışanı değiştirmeye çalışmaz. Danışanını anlama sürecinde, danışanın anlattıklarının ayrıntılarının farkında olur, danışanı derinleştirmek için karşılaşmada her zaman etkindir. Felsefi danışman gözlemci ve etkin bir dinleyicidir. Felsefi danışman, danışanını farklı bakış açılarıyla zenginleştirerek, onun anlamasını ve algısını genişletmesinde kolaylaştırıcı rolündedir (Achenbach, 1995, s. 62). Felsefi danışman, kişinin gündelik yaşamından yola çıkarak, sorun olarak tanımladığı alanları eleştirel sorgulamayla çözümlemesinde danışanına yardım eder (Lahav, 1995, s. 10). Felsefi danışman, danışanına kendi hakkındaki bilgisini farklı yönleriyle değerlendirebilmesi ve bu değerlendirme sonucunda oluşan kaygısını ele alabilmesi için felsefi araçlar önerir. Danışman aynı zamanda bu kendini keşfetme etkinliğinde, eleştiriden, yorumlardan ya da değerlendirmelerden uzak durur (Jopling, 1996, s. 304-306). Felsefi danışman ayrıca "kültür hekimidir" , "bağımsız karşı kimliği" taşır (Uygur, 2017, s. 2076).

2.5 Felsefi Danışmanlığın Amacı

Felsefi danışmanlığın amacı, danışanların çevresel dünyagörüşlerini aşmalarına ve Platon'un "mağara alegorisi"nde betimlediği şekliyle, yeni bir gerçekliğe adım atmalarında danışana yardımcı olmaktır (Lahav, 2001, s. 1).

Felsefi danışmanlığın amacı, insanların, gündelik yaşam pratikleriyle ilgili fikirlerini ve dünyagörüşlerini eleştirel bir şekilde sorgulamalarına ve felsefi yöntemler, yaklaşımlar kullanmak, kullandıkları bu yöntem ve yaklaşımlarla, danışanlarının hapsedildikleri dar

çevresel dünyagörüşünü anlamalarına yardımcı olmak ve farklı bir yaşama uyanmalarını sağlamaktır. Ayrıca felsefi danışmanın amacı kişinin sadece acil bir sorununu çözmek değil, sorunun tekrar ortaya çıkması halinde bu sorunla başa çıkabilmesi için onu düşünme yöntemleri konusunda eğitmektir (Ralte, 2023, s. 3-4).

Felsefi danışmanlık, danışmanlık anlayışını, felsefeyi sadece danışanın sorununu çözmeye yönelik bir araç değil, felsefenin geleneksel amacı olan bilgelik arayışını, danışanın daha derin ve katmanlı olarak kendini anlamasını, böylece yaşamını zenginleştirici ve düzenleyici bir yaşama yolu belirleyebilmesini amaçlar (Lahav, 2001, s. 2).

Felsefi danışmanlığın bir diğer amacı da danışanın tutumlarını belirleyen kavramları çözümlemek, üstü örtük varsayımlarını açığa çıkarmak, kavramsal bağlantıları inceleyerek kişinin dünyagörüşünü araştırmaktır. Böylece danışan, kişisel sorunlarıyla daha iyi başa çıkmanın yollarını ve bunun yanı sıra, dünya hakkında daha derin bir kavrayış geliştirmeyi öğrenebilir (Lahav, 2001, s. 3).

Felsefi danışmanlığın dikkati çeken bir başka amacı da postmodern dünyada tinselliğini yitirmiş insanın bu durumunu çalışma alanı olarak ele almaktır. Bu bağlamda danışmanlığın amacı, danışanların sonuçtan hoşnut olmalarını sağlamak değil, daha akıllı olmalarına yardımcı olmaktır. Danışmanın amacı danışanların işyerindeki arkadaşlarıyla ya da evinde çocuğuyla, evliliğinde eşiyle olan sorunlarını çözmek değil, iyi yaşam için bir yaşama bilgeliği kazanmalarını sağlamaktır (Lahav, 2001, s. 3).

2.6 Felsefi Danışmanlıkta Yaklaşımların Kavramsal Çerçevesi

Felsefi danışmanlık alanında çalışanlar tarafından kabul gören tek bir yöntem ya da kurumsal bir yapı bulunmamaktadır. Felsefi danışmanlık her bir insanın biricikliğiyle ilerlediğinden bir sanat olarak da görülebilir. Bu nedenle her felsefi danışmanın farklı bir yaklaşımı olması doğaldır. Ayrıca felsefi uygulamaların nasıl ki herkes için geçerli bir yöntemi yoksa felsefi danışmanlığın da genel bir yöntemi yoktur (Marinoff, 2015, s. 56). Buna karşın felsefi danışmanlık dendiğinde alanda çalışanların ortaya koyduğu yaklaşımlarla birlikte ortak bir kavramsal çerçeveden söz edilebilir. Bu çerçeveyi

oluşturan temel kavramlar ise; "eleştirel düşünme, "dünyagörüşü", "Sokratik Diyalog" ve "bilgelik" tir (Sulavikova, 2014).

Eleştirel Düşünme: Farklı yaklaşımlara sahip olsalar da bütün felsefi danışmanlar, danışanlarıyla felsefe yaptıkları konusunda hemfikirdirler. Felsefi danışmanlık alanındaki farklı yaklaşımların iki temel türü söz konusudur. Felsefi uygulamalar alanında yaygın olan tür, eleştirel düşünmedir. Düşünmenin bu türü felsefenin temel konularının eleştirel bir araştırmasıdır. Bu nedenle argümanların formüle edilmesi, mantıksal geçerlilik, yanlışların, tutarsızlıkların saptanması, kavramların çözümlenmesi, örtük varsayımların ortaya çıkarılması gibi düşünme araçlarını kullanır. Bu düşünme araçları, danışanın kişisel sorunlarını, inançlarını ve duygularını çözümlemesine yardımcı olmak için kullanılır. Kişi bu şekilde karşılaştığı zorlukları aşmanın yollarını öğrenebilir. Bu sonuç odaklı bir yaklaşımdır ve felsefeyi başka bir şey için araç olarak kullanır. Bu araç da danışanın memnuniyetidir. Felsefenin burada kullanılışı, doğru ya da zenginleştirici olsa da bireyin kendini iyi hissetmesini sağlamaya yöneliktir. Bu felsefe yapma yöntemlerinden eleştirel düşünmeyi araç olarak kullanan "felsefe terapisi" olarak tanımlanabilir (Lahav, 2001, s. 2).

Diğer yaklaşım ise felsefi danışmanlık sürecini bir yetiştirme, kişisel bir sorunun çözümüne odaklanmak yerine bir bilgelik yolculuğu olarak görür. Amacı danışanın dünyasını zenginleştirmek, sorunlarını çözmek yerine sorunsallaştırmayı öğretmektir (Lahav, 2001, s. 7).

Danışmanlıkta eleştirel düşünme yöntemini kullanan bir diğer felsefi danışman da *Wise Therapy* (2007) kitabının yazarı Tim LeBon'dur. LeBon'a (2007) göre;

> Eleştirel düşünme, argümanların eleştirel incelemeye dayanıp dayanmadığını test etmeyi ve onları kabul etmek için iyi bir nedenimiz olup olmadığını görmeyi içerir. Eleştirel düşünmeyi felsefi teorileri değerlendirmek için kullanacağız ve ayrıca eleştirel düşünmenin danışanlara duygusal bilgelik, iyi kararlar ve aydınlanmış değerler konusunda ne ölçüde yardımcı olabileceğini araştıracağız (LeBon, 2007, s. 4).

LeBon, eleştirel düşünmeyi sadece danışanın zorluklarını aşması için değil, felsefi diyalog içerisinde felsefe teorilerini çözümlemek ve danışanın kişisel dönüşümünü araştıracağı bir yöntem olarak kullanmaktadır (LeBon, 2007, s. 4).

Eleştirel düşünme, felsefi danışmanlığın en çok yararlandığı felsefi yöntemdir. Eleştirel düşünmeyi danışmanlık için değerli kılan, danışanların inanç, alışılmış anlamalarının, kendini soruşturmada gerçekçi olup olmadıklarının, düşünme ve davranış kalıplarının farkına varmalarını sağlamasıdır.

Sokratik Diyalog: Felsefi danışmanlar, felsefe yaparken eleştirel düşünmeyi kullanır. Felsefe uygulamalarının da içinde yer aldığı bu uygulamanın, eleştirel düşünme olduğunu kabul ederler. Bu kabuldeki temel fikir, Sokrates'in, görüşlerin ortaya konulurken, onların temellendirilmeleri gerektiğini söylemesidir. Sokrates, kavramlara dair net bir tanım ortaya koymaz, insanların üstü örtük varsayımlarının ortaya çıkarılmasını talep eder (Sulavikova, 2014, s. 2).

Sokrates'in bu kendine has felsefe yapma yönteminin felsefi danışmanlıkta uygulandığı haliyle çerçevesini Alman filozof Leonard Nelson oluşturmuştur (Marinoff, 2015, s. 328).

Marinoff, Nelson'un dayandığı Sokratik temeli şöyle açıklar:

> Sokrates'in bilgi teorisi, Platon'un anlattığına göre, hepimizin doğuştan bilgiye sahip olduğunu iddia eder. "Adalet nedir?" gibi insanı şaşırtan bir soru sorulduğunda, belki de hemen açık bir tanım yapamazsınız; ancak büyük ihtimalle kendi deneyiminizden bazı adalet örnekleri çıkarabilirsiniz. Fakat Sokrates herhangi bir şeyin örneğini verebiliyorsanız, bu şeyin ne olduğunu (açıkça olmasa da üstü kapalı olarak) daha önceden bilmeniz gerektiğini belirtirdi (Marinoff, 2015, s.329).

Sokrates'in diyaloğa dayalı bu yöntemi, üstü örtülü olan bilginin örtüsünü kaldırıp, insan için apaçık hale getirir (Marinoff, 2015, s. 329).

Bu apaçık hale gelen bilginin değerini, *Felsefenin Tesellisi* kitabının yazarı Allan de Botton(2018), şöyle ifade eder:

> Sokrates'e göre, kişinin kafasında doğru bir düşünce olduğu halde bu kişi kendisine yöneltilen itirazlara mantıklı biçimde yanıt verecek bilinçten yoksunsa, bu kişinin düşüncesi doğru *düşüncedir.* Sokrates *bilgiyi* doğru düşünceden üstün tutar; çünkü bilgi sahibi olmak yalnızca bir şeyin niçin doğru olduğunu bilmek değil aynı zamanda öteki seçeneklerin niçin yanlış olduğunu da bilmek demektir. Filozof doğrunun bu iki biçimini, büyük heykeltraş Dadalus'un güzel heykellerinden örnek vererek açıklar. Sezgi yoluyla elde edilen doğru, bir kaide üzerine herhangi bir destek kullanılmaksızın oturtulmuş bir heykele benzer. Sert bir rüzgar bu heykelin devrilmesine yol açabilir. Öte yandan, nedenlerini ve ona getirilebilecek karşı argümanları bilirsek doğru olanı destekleyip onu daha da güçlendirmiş oluruz. O zaman bu doğru argüman, teller yardımıyla yere sabitlenmiş bir heykele benzeyecektir (Botton, 2018, s. 33-34).

Sokratik diyalog yöntemiyle üretilen düşüncelerin ya da felsefi bilgilerin sağlam temelleri, insanların kendilerini güvende hissetmelerine ve iyi oluşlarına katkı sağlayacaktır (Botton, 2018, s. 35).

Özetle, felsefi danışmanlığın bir danışmanlık türü olarak üzerinde yükseldiği zemin, felsefe tarihidir ve bu, onu diğer danışmanlık türlerinden ayıran özelliğidir. Ancak bu zemin üzerinde yükselen felsefi danışmanlığın rolü, danışanı bir kurama eklemlemek değil, danışanın kendini soruşturmasında ona rehberlik ederek kendini anlamasını felsefi bir eksende sağlamaktır. Tüm felsefi danışmanların kullandığı ortak bir yöntemden söz edilemese de bu kendini soruşturmalarda beliren ortak tutum, felsefi düşünme yöntemlerinin kullanılmasıdır. Bu araçlar, felsefi sorunları açığa çıkarma, varsayımları ve temel ilkeleri sorgulama, eleştirel düşünme, çözümleme, düşünmedeki sorunları belirleme, düşünme sorunlarını düzeltme, tutarsızlıkları, çelişkileri görmedir (Ralte, 2023, s. 5-6).

Dünyagörüşü: Ran Lahav, *Essay on Philosophical Counseling* (1995) başlıklı kitapta yer alan denemesinde (Lahav, 1995, s. 4), dünyagörüşü kavramına felsefi danışmanlığa özgü bir tanımlama yapar. Bir dünyagörüşü yorumlama uzmanı olan felsefi danışman, danışanların çeşitli durumlar karşısındaki tutumlarını, bakış açılarını ortaya çıkarmaya ve çeşitli konulardaki açmazlarının sebeplerini anlamaları için eleştirel bir çözümleme yapmalarına yardımcı olur. Lahav, bunu "*dünyagörüşü yorumlama ilkesi*" (1995) olarak

adlandırır. Bir felsefi danışman bu yorumlamayı yaparken, filozofların söylemlerinden yararlanmaz. O, çözümlemede kullanılan felsefi yöntemler sunar. Bunlar, kavramsal çözümlemeler ve fenomenolojidir (Lahav, 1995, s. 10).

Felsefi danışmanlık yaklaşımını bireyin kendini dönüştürmesi üzerine kurgulayan Lahav'a göre, danışanın günlük yaşamı sınırlı ve yüzeyseldir. İnsanın düşünce, davranış ve duyguları esnek olmayan bir dağarcıkla sınırlıdır. Bunun sebebi, insanın kendi içindeki potansiyel kaynakların farkında olmadan tekrar eden davranış kalıplarına göre yaşamasıdır. Bireyin katı ve sığ dağarcığı kişinin *çevresi*dir. Çevre, bireyin tekrar eden, kalıplaşmış duygu, düşünce ve davranışlarının hapsedildiği sınırlardır. Platon'un Mağara Alegorisinde anlatılana benzer kişisel bir hapishanedir ve birey bu hapishanede olduğunun farkında değildir (Lahav, 2013, s. 8).

Bireyin bu çevresi, onun yaşamı anlama ve yorumlama biçimini ifade eder. İnsanın katı ve yüzeysel dağarcığı onun kendisine, ötekine ve dünyaya karşı nasıl bir tutuma sahip olduğunu gösterir. Yaşamı yorumlarken, sorunlarını anlamaya çalışırken duruşunu ifade eder. Lahav'a göre tutum ve anlayış "Perimetral Dünya Görüşü"dür. Özetle, kişinin alışılmış anlamalarını, davranış kalıplarını gösteren yaşama anlayışı, örtük yaşama felsefesidir. O halde bir çevre, bireyin alışılmış anlamaları, davranış kalıpları ve yaşama felsefesini ifade ettiği dünyagörüşüdür (Lahav, 2013, s. 9).

Çevre ve dünyagörüşü birlikte ele alındığında, insanların dar ve katı yaşam anlayışına yani "perimetral dünyagörüşüne" hapsolduğu ve felsefi düşünme yoluyla bu hapishaneden çıkılabileceği söylenebilir. Çünkü felsefe, yaşamı anlama yollarını konu edinir ve yöntemleriyle de kişinin içine hapsolduğu hapishanenin yapısını incelemek ve onu değiştirmek için kullanılabilir ve felsefi danışmanlığın da bunu amaç edinmesi gerekir. Felsefi danışmanların, danışanların dar perimetral dünyagörüşlerinin farkına varılmasını sağlamaları ve hapishaneden çıkabilmeleri için onlara ilham vermeleri gerekir (Lahav, 2013, s. 9).

Echart Ruschmann, Lahav'ın dünyagörüşü söylemini geliştirir ve dünyagörüşü yorumlaması için şu ilkeleri belirler; 1. Felsefi danışman, danışanın kişisel tutum ve varsayımlarının yeniden düzenlenmesini sağlamalı ve bunu yaparken danışanın dünyagörüşündeki tutarsızlıkları ortaya çıkarmalı ve bir bütünlük içinde oluşturulmasını

sağlamalıdır. 2. Danışanın yapıp-etmeleri, dünyagörüşü ile bir bütünlük içinde olduğundan, dünyagörüşü ile deneyimler ilişkilendirilmeli ve tutarlılığı kontrol edilmelidir. Rauchmann'a göre, bireyin kişisel dünyagörüşü, yaşamın anlamı ve kişisel hedeflerle bağlantılıdır. Böylece dünyagörüşü yorumlaması ile danışan iyi bir yaşam imkanına ulaşabilecektir (E.Ruschmann, 2006).

Bilgelik: Yirmi birinci yüzyıl insanının yaşamı, anlam ve derinlikten yoksundur. Lou Marinoff, *Prozac'ı Bırak Platon'a Bak* başlıklı kitabında "Anlam ve Amaç Bulmak" adlı bir yazı kalem almıştır. Marinoff bu yazısına şöyle başlar, "*Yirminci yüzyılın bizi yeni milenyumda da takip edeceği kesin olan önemli bir felsefi vebası, yaygın olarak görülen kişisel anlamsızlık ve amaçsızlık duygusudur"* (Marinoff, 2015, s. 263). Nermi Uygur ise, "Anlamın Çıkmazları" başlığıyla ortaya koyduğu çalışmasında, yirminci yüzyıl için, anlam çalışmalarının önemli yol kat ettiği bir yüzyıl olması nedeniyle bu çağa "Anlam çağı" adını önerir. Onun önerisinin nedeni, "Anlam"ın araştırılmasına yönelik çalışmaların sayısının artmasıdır (Uygur , 2016, s. 301). Bu çalışmaların ve insanın anlam-anlamsızlık geriliminin nedeni çoğunlukla, insanın önyargıları, dar ve yüzeysel çevresi, sıkı sıkıya bağlı olduğu yaşama tutumları, yani kişisel tatmin, konfor, maddi kazanç yoluyla insanın sığ bir varoluş sürdürmesiyle onun sığ ve bencil hale gelmesidir. Bu bencil ve sığ insan varoluşu da yirmi birinci yüzyılı "Kriz Çağı" haline getirmiştir (Lahav, 2001, s. 4).

Kriz kavramının bilgelik arayışı açısından öznel bir yapısı olmakla birlikte, çağın ekonomik ve toplumsal olarak nitelendirilebilecek etkilerinin yol açtığı nesnel kriz kavramının, öznel krizle birleştiği noktalar göz önüne alındığında (Çotuksöken, Özel, Işın, Aruoba, ve Batur, 2010, s. 89) *"Bir kriz bilincine, bir bunalım bilincine sahipseniz o krizi görür, o bunalımı yakalarsınız"* (Çotuksöken vd., 2010, s. 90). Böylece toplumsal bir varlık olarak insanın hem nesnel hem öznel kriz bilincine sahip olması, onun krizle, bunalımla baş edebilmesinin de yolunu açar. O halde öznel ve nesnel kriz bilincine sahip olabilmesi için insanın "Kriz/Bunalım" kavramını eleştirel çözümleme yoluyla bilince çıkarması gerekir (Çotuksöken vd. , 2010, s. 93). "(…)*Dolayısıyla, krizi ya da bunalımı kavrayabilmek için eleştirel konumda yer almak gerekiyor, mesafe koymak gerekiyor, olup bitenlerle kendi aramıza mesafe koymak gerekiyor"* (Çotuksöken vd. , 2010, s. 93). Bireyin ulaştığı bu kriz bilinci, onun farklı bir yaşama yolu arayışını kışkırtır.

Bu nedenle bilgelik arayışı bağlamında bir ara başlıkla *kriz* kavramına değinilecektir.

Kriz: "Kriz" kavramı, Avrupa'da tartışılmaya başlanmasıyla birlikte, Türkiye'de de tartışılmış ve *Yeni Dergisi'*nin, 2010 yılında yayımlanan ilk sayısının içeriği de bu kavrama ayrılmıştır. Derginin "Yuvarlak Masa" bölümünün başlığı "Krizden Bir Yaşama Kültürü Çıkar mı?" sorusudur. Nermi Uygur'un *Bunalımdan Yaşama Kültürü* kitabı bu tartışmanın eksenini oluşturmuştur.

Yukarıda sözü edilen, kişisel tatmin, konfor, maddi kazanç yoluyla insanın sığ bir varoluş sürdürmesi, bencil ve sığ insan varoluşunun da yirmi birinci yüzyılı "Kriz Çağı" haline getirmiştir (Lahav, 2001, s. 4). Bu konfor ve maddi kazanç bağlamında, insanların barınma, giyinme, beslenme gibi temel ihtiyaçlarının kışkırtılmasıyla krizler oluşur (Çotuksöken vd. , 2010, s. 96). Toplumsal ve ekonomik krizlerin görünürde nesnel yapısının yine öznel olanla birliği, özne olabilen insanın, sürekli kışkırtılan ihtiyaçlarla değerler arasındaki gerilimi (Çotuksöken vd. , 2010, s. 96) fark etmesinde görülüyor. Bu gerilimin küreselleşen ekonomiyle artması, tek tek bireylerin yirminci yüzyıl ve devamında, yirmi birinci yüzyılın öznel krizlerinin de kökenini oluşturuyor. Bu krizlerle başa çıkmaya çalışan insan ya da toplumlar, başı dönen bir insanın, bu baş dönmesini kendisinin geçiremeyeceğini bildiği için bunu doktordan çözmesini beklediği gibi krizleri de başkasının çözmesini bekler (Çotuksöken vd. , 2010, s. 102). Krizle başa çıkan biri de düşünmesini doğru çizgide tutmasını ve bunalımına mesafe almasını sağlayacak, diyalojik çözümlemesine eşlik edecek birine ihtiyaç duyar. Bu kişi bir psikoterapist olabileceği gibi felsefi danışman da olabilir. Felsefi danışmanın buradaki rolü, anlam, kriz, bunalım kavramlarıyla çerçevelenen bu insanlık durumunu danışanıyla birlikte ele alma çabasıdır (Lahav, 2001, s. 5). İnsanın yaşadığı bunalım/kriz, anlam arayışı, anlamsızlık gibi durumların bilince varması, onu bir yaşama felsefesi arayışına, yaşamını sürdürebilir kılacak bir bilgelik arayışına yönlendirir.

Nedir peki bilgelik arayışı, modern insan antik yunandan kalan bu bilgeliğin neden peşindedir? Nedir aslında aradığı?

Eskiçağın kadim kavramı "*sophia*" yüzyıllar içerisinde farklı anlam katmanlarıyla sarmalanmıştır (Çoraklı, 2022, s. 15). Bu araştırma kapsamında kavram, Eyüp Çoraklı'nın dile getirdiği şekliyle ele alınacaktır. Çoraklı (2022) bilgeliğin bu anlamdaki

tanımını şöyle yapar. *"Bireysel ve toplumsal yaşantıda baş gösteren sorunlara, ortaya çıkan açmazlara (aporia) çözüm üretebilme becerisi, doğru düşünebilme ve karar verebilme yeteneği, kısacası yaşama sanatında ustalık"* (Çoraklı, 2022, s. 30).

Bu tanımın ortaya çıkışı Delphoi'li Yedi Bilge'nin "Kendini Bil!" ilkesini Apollon tapınağının girişine yazmalarıyla olmuştur (Çoraklı, 2022, s. 9-30). Yedi Bilgelerle birlikte *sophia/bilgelik; "(...) ahlaki bir zeminde işlenmeye başlamış ve hayata ilişkin meselelerde tanrısal bir sezgiyle edinilen ve tecrübeyle geliştirilen ustalık, bireysel ve toplumsal yaşantıda ortaya çıkan sorunları çözmede başvurulan maharet, kısacası "yaşama sanatı" anlamını kazanmıştır"* (Çoraklı, 2022, s. 37).

Bilgelik arayışını, *kendini bil* ilkesiyle, kendine yönelme olarak anlayan ve felsefe yapma tarzıyla felsefi danışmanlığın kökenlerinin dayandırıldığı filozof, felsefi danışmanlığın tarihçesinde belirtildiği gibi Sokrates'tir. Sokrates de *kendini bil!* sözünü, ahlaki bir zemine oturtarak bilgelik anlayışını, yaşama yolu olarak ortaya koyar (Çoraklı, 2022, s. 51).

Felsefi danışmanlığın konusuna giren bilgelik arayışı da Delphoi'li Yedi Bilge ve Sokrates'in bilgelik arayışı kavrayışına dayanır. Felsefi danışmanlık alanyazınına önemli katkılarda bulunan Ran Lahav da felsefi danışmanlık açısından bilgeliği şöyle tanımlar. "*Bilgelik arayışı olarak felsefe, yaşamı genişletme ve derinleştirme arayışıdır"* (Lahav, 2001, s. 5). Bu arayışta yaşama felsefesi, "*bir tür dost, bir tür hekim, bir tür dayanak olarak insanın yanında olması gerekir* (Uygur, 2017, s. 674). İnsanın kişisel dönüşümünü sağlayacak arayışında ise "*Yaşama felsefesi pekçok değerli şeyler sağlayabilir bunalımlı insana. İnsan yaşamına ilişkin temel acıya direnç; evrene geniş bakışın oluşturduğu hoşgörü; insan diğerine inanmanın oluşturduğu gerçekçi ve gözüpek varoluş; doğal, kişisel, toplumsal sağduyu ve dayanışmanın oluşturduğu güç ve özsaygı*" (Uygur, 2017, s. 674) kazandırır. Bu kazanımlarla birlikte "*mevcut ufkunun ötesine geçer* (…)" (Lahav, 2001, s. 5). Böylece felsefe, dünyanın düşünsel altyapısını açığa çıkarır. Özgürlük, suçluluk, suçluluğun ahlaki değeri, başarının değeri ve anlamı gibi kavramlar arası bağlarla bir gerçeklik ve bilgelik olarak kendini sunar (Lahav, 2001, s. 8).

Özetle, yirminci ve yirmi birinci yüzyılın toplumsal, ekonomik ve bireysel kriz ve bunalımları, anlam arayışları, maneviyat boşlukları bilgelik ihtiyacını ortaya çıkarmış ve

bu ihtiyaç eleştirel yöntemle bilince ulaştırılsa da bireyin yeni bir yaşama uyanması yeni bir yaşam felsefesi talebini doğurmuştur. Felsefe ve felsefi danışmanlık bu talebin karşılanması için olanaklar içermektedir.

3 SÖYLEM OLARAK FELSEFE

3.1 Felsefi Söylem Nedir?

Araştırma konusu tek bir filozofun felsefi söylemi olarak belirlendiğinden, öncelikle "felsefi söylem nedir?", "bir filozofun felsefi söyleminin öz nitelikleri nelerdir?" gibi soruların aydınlatılması gerekmektedir. Bu nedenle "söylem" ve "felsefe" kavramlarının tanımlarını ele alınacaktır.

Ferdinand de Sausurre, *Genel Dilbilim Dersleri* "Söylem Üzerine Notlar" başlıklı yazısında söylemin tanımını şöyle yapar. *"Söylem, en yalın biçimiyle ve bilmediğimiz yollardan, dilsel biçim kuşanmış halde boy gösteren iki kavram arasında bir bağ kesinlemekten meydana gelir"* (Sausurre, 2021, s. 271).

Terim, *Felsefe Sözlüğü'*nde ise şöyle tanımlanır:

> Söylem terimi, genel anlamıyla karşısında duranı söyleşiye, konuşmaya, dinlemeye çağıran her türden yazılı metne ya da konuşmaya göndermektedir. Daha yerleşik anlamlarıyla, tek bir tümceden daha çoğunu içeren yazılı ya da sözlü dilsel metin; kendi içinde düzenli, belli bir tutarlılığı bulunan düşünce, bu düşüncenin dile getirilerek sunumu; yazı diline karşı konuşma dili, yazıya karşı konuşma edimi; dil ile gerçeklik arasındaki etkilişim sonucu dünyanın ya da dünyadaki şeylerin anlaşıldıkları biçimiyle deneyimlenmesinin dışavurumu; (…) (Güçlü, Uzun, Uzun, ve Yolsal, 2008, s. 1337).

O halde söylem, dünyayı deneyimleyen insanın, deneyimlediklerini, deneyimledikleri üzerine düşünümlerini, bu düşünümleri kavramsallaştırmasını ve kurduğu kavramların arasındaki bağı tutarlı ve anlamlı bir bütün halinde kesinleştirerek dil aracılığıyla sunmasıdır. Bu sunum aynı zamanda başka'ya bir diyalog davetidir.

"Söylem"in ne olduğu belirlendikten sonra, felsefi söylemin diğer kavramı felsefenin neliği, söylem açısından ele alınacaktır. Nedir o halde felsefe?

Felsefe Sözlüğü"nde felsefenin tanımı ise şöyle yapılır; "*Felsefe, ilkece üzerine düşünülmesi olanaklı bütün her şeyi düşünen, varolan her şeyi bütün yönleriyle sorgulayan alabildiğine çok yönlü bir araştırmalar bütünü olarak, hem bilginin hem de "yaşam bilgeliği"nin peşinde koşma etkinliğidir*" (Güçlü vd. , 2008, s. 533).

O halde, felsefi söylem, bir etkinlik, bir araştırma alanı olarak felsefenin konu sınırlaması olmadan, varolan her şeyi düşünebilen, bu düşündüklerini dilde sunan, sunduğu kavramların aralarında kurduğu bağlarla tutarlı özgün bir dünya kavrayışını dile getiren söz dizileri, söz öbekleridir.

Çotuksöken bu kavrayışı şöyle dile getirir:

> Söylem, felsefenin sadece dilsel yanı değil. Felsefe, konusuyla, konusuna yaklaşımıyla, bu yaklaşımı dile getirişiyle bir bütün. Öyleyse felsefe kendini bir söylem olarak sunuyor; bu da her felsefenin tekil oluşunu, öteki tekil söylemlerden ayrı oluşunu daha baştan belirgin bir biçimde gösteriyor (Çotuksöken, 1991, s. 54-55).

Peki felsefe diğer tekil söylemlerden nasıl ayrılıyor? Bir söylemi felsefi yapan nedir? Bu ayrım, felsefi söylemin şu özelliklerinde belirginleşir. Felsefi söylem dilde yerini bulmakla birlikte, ele aldığı konu, konusunu hangi felsefi yöntemlerle ele aldığı ve bunu sözlü ya da yazılı nasıl ifade ettiğiyle bir bütündür. Felsefi söylem, varolanın neliğini araştırmaya ilişkindir. Düşünmede, dilde ve dışdünyada varolanların ilişkilerini araştırır. "Bir şeyi o şey yapan şey?" sorusu, filozofu varolanların anlamını araştırmaya götürecektir. Filozoflar bu üç varolan düzleminin bağlantılarını araştırırken, çözümlemeye dış dünyadan başladığında, yapması gereken, dış dünyadaki varolanlar hakkındaki incelemesinin doğabilimi haline getirmeden felsefi söylem oluşturmaktır. İkinci yol düşünmeden yola çıkarak bir söylem geliştirecek ancak bunu da yaparken söylemi ruhbilime dönüştürmeyecektir. Üçüncü yaklaşımı da dilde varolan üzerine bir söylem geliştirmek olabilir, burada da dikkat etmesi gereken bir dilbilim çalışmasına dönüşmemesidir. Bir filozofun felsefi söylemini diğerlerinkinden ayıran, varolanlar arası bağlantıları farklı bir açıdan konu haline getirmesidir. Felsefi söylemin bu niteliği onun öznel bir nitelik taşıdığını gösterir. Söylemin nesnelliği kendine içkindir (Çotuksöken, 1991, s. 11-12).

Çotuksöken'in, yukarıdaki belirlemesi, filozofun söylemini diğer söylemlerden ayıran özelliğin varolanlararası bağlantıları farklı bakış açılarıyla konu edinmesidir. Filozof bu konusunu da kavramlar aracılığıyla dile getirir. Kavramların bu dile getirilişi, "kavram" kavramının ele alınmasını gerekli kılmıştır. Kavram ve felsefe birlikte yol alan iki konudur.

Bu ilişkiyi Gilles Deleuze (1925-1995) ve Felix Guattari(1930-1992) *Felsefe Nedir?* başlıklı kitaplarında şöyle tanımlar; "*Filozof, kavramı icat eder, onu düşünür*" (Deleuze ve Guattari, 1993, s. 12) tezini savunurlar. O halde filozofun icat ettiği " 'Kavram' kavramı nedir?" sorusunun yanıtını öncelikli olarak vermek önemlidir. Betül Çotuksöken *Felsefi Söylem Nedir?* başlıklı kitabında kavramın tanımını şöyle dile getirir. *"Kavram; dışdünyada, düşünmede ya da dilde varolana ilişkin olarak oluşturulan düşünsel bir çerçevedir*" (Çotuksöken, 1991, s. 18). Kavramı şeylerin ortak özelliklerini kapsayan ve onları ortak bir isim altında toplayan bir tasarım; tek bir şeyin ya da şeyler sınıfının özünü gösteren, birbiriyle ilişkili özelliklerin tek bir sözcükte ifade edilmiş hali olarak tanımlanabilir (Çotuksöken, 1991, s. 22). Ayrıca insanın düşünmesi kavramlarla etkinleşir. İnsan kavram kurucudur ve kurduğu bu kavramlarla varolana uzanır, ancak kavramlarla varolanı anlar (Çotuksöken, 1998, s. 12-13). Varolanın bilgisine de ancak kavramlarla ulaşılır. Kavramlar, varolanı bilmek ve anlamlandırmak için kurulan yapılardır (Çotuksöken, 1991, s. 18).

Böylece kavramlarla iş gören filozof, felsefi söylemini oluştururken, varolan, düşünme ve dil arasındaki ilişkileri araştırırken, kurduğu ya da aydınlattığı kavramların anlamını açığa çıkarır. Filozof söyleminde başka filozofların kavramlarını, terimlerini kullansa bile, kendi özgün felsefi söyleminin kavramsal arka planıyla kendini diğer felsefi söylemlerden ayırır (Çotuksöken, 1991, s. 87). Her bir felsefi söylem kendi içinde temellendirilmiş bu yapısıyla varolan, düşünme, dil bağlamındaki ilişkilerin bütünüdür (Çotuksöken, 1991, s. 88).

Özetle felsefi söylem, filozofun icat ettiği kavramlar ya da varolan kavramların farklı anlamlarını felsefi temellendirmeyle açığa çıkararak bir söz öbeği/kavram topluluğu oluşturmasıdır. Bu söylem başka filozofların terimlerini ya da kavramlarını içerse de, kavramsal arka planında biricikliğini korur.

Felsefe de bilim ve sanatta da olduğu gibi kendini dilde sunar. Felsefenin dilde kendini bu sunuşu söylem olarak belirir. Felsefenin "*bir söylem olarak ne'liği, öznitelikleri onu o yapanlar 'konusu', 'konusuna bakışı', 'konusunu dile getiri'şinde kendini gösteri[r]"* (Çotuksöken, 1991, s. 54).

O halde "Nedir felsefenin konusu?" Filozofun söylemi çeşitli kaynaklardan beslenebilir. Bilgi ve insana dair kaynaklar söylem oluşturmada filozofun yardımcısıdır. Ancak felsefi söylemle diğer söylemler birbirinden farklıdır. Her bir felsefi söylem, diğer felsefi söylemlerden de farklıdır. Çünkü her bir felsefi söylem, varolanlar arasındaki ilişkileri farklı bir açıdan ele alır. Felsefenin konusu, bilgi konusu haline getirilebilen her şeydir. Bilgi vermek üzere yöneldiği şeyin anlamının ne olduğudur. Felsefe konusunu, mantıksal çözümleyici yolla, deneme biçiminde ya da betimleyici bir yöntemle inceleyebilir (Çotuksöken, 1991, s. 13-16). Her filozofun dünyayı kavrayışını ve bu kavrayışı dile getirişini felsefi söylem olarak ifade ettikten sonra bir filozofun felsefi söyleminin çözümlenmesinin nasıl yapılacağı, söylem çözümlemesinin ne olduğu üzerinde durulması gerekir.

Söylem çözümlemesi, filozofun dile getirişinde birbirine bağlanmış cümlelerin varsayım, akıl yürütme şeklinde ortaya çıkarılması, kavramsal ya da varlıkbilgisel ifadelerin koyumu, filozofların konusunu dile getirişlerinde oluşan söylemlerinin yapısal olarak incelenmesidir. Bu söylemleri oluşturan tümcelerin birbiriyle bağlantılarının, cümle yapılarının kuruluşunun incelenmesi, söylemi kuranın, söyleminin anlaşılabilmesi için uyguladığı yöntemlerin çözümlenmesi, söylemin okuyucusundaki etkisinin araştırılması olarak tanımlanır (Güçlü vd., 2008, s. 1338-1340).

Felsefi söylemin ve söylem çözümlemesinin neliğine ilişkin incelemelerden sonra araştırma konusu olan Nermi Uygur'un felsefi söyleminin kendine özgülüğü, söyleminin merkezine oturan kavramların neler olduğu, bu kavramların örtüsünü hangi yöntemlerle kaldırdığı, onun düşünceleri bağlamında ele alınacaktır.

3.2 Nermi Uygur Kimdir?

"Yarım yüzyıl geçti, bir türlü kendime yerleşemedim" Nermi Uygur (Uygur, 2016, s. 110)

Nermi Uygur 15 Ocak 1925'te İstanbul'da doğmuş 21 Şubat 2005 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. 1936'da Büyükada İlkokulunu; 1944'te Galatasaray Lisesi Latince Bölümünü; 1948 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü bitirmiştir. Askerlik sonrası İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde asistan olarak çalışmaya başlamıştır. 1952 yılında *Wilhelm Dilthey'e göre Konuca Temellenmesi Bakımından Manevi Bilimler Öbeğinin Meydana Getirdiği Bilim Bağlamı* konulu (Çotuksöken, 1995, s. 133) kültür bilimlerinin varlık yapısı ve yöntemi üzerine hazırladığı doktora teziyle felsefe doktoru unvanını almıştır. 1952-1954 yıllarında yurtdışında hazırladığı Edmund *Husserl'de Başkasının Beni Sorunu* teziyle doçentlik unvanına hak kazanmıştır. 1964 yılında da çözümleyici felsefeye ilişkin çalışmasıyla profesörlük unvanını almıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde 1992 yılına kadar profesör olarak çalışmalarını sürdürmüştür. Fransızca, Almanca ve İngilizce dilinde çalışmalar yapmış, seminerler düzenlemiştir (Kaynardağ, s. 121-122). Nermi Uygur felsefeyle iş görürken kendisini denemeci olarak tanımlar (Uygur, 2016, s. 589); gerçekten de denemeyle iş gören bir yaşam filozofudur.

Nermi Uygur'un tarihsel özgeçmişine yukarıda değinilmiştir. Ancak bir insanın kim olduğu tarihsel özgeçmişinden çok daha fazlasıdır. Özellikle de söylemi çözümlenecek bir filozofun kim olduğunun öncelikle anlaşılması, söylemin anlaşılması açısından önemlidir. Bu bağlamda, Betül Çotuksöken *Felsefi Söylem Nedir?* başlıklı çalışmasında, *"herhangi bir filozof, herhangi bir felsefi söylem, üreteninden soyutlanamaz. Herhangi bir felsefi söylem, üreteni de her zaman gündemde tutularak ancak anlamlı bulunabilir"* (Çotuksöken, 1991, s. 79) savını ileri sürer. Nermi Uygur'un kim olduğuna dair izleri onun kendi eserlerinde de yer almaktadır. *Dipten Gelen* (2017), *Tadı Damağımda* (2017), *Denemeli Denemesiz* (2017), *Güneşle* (2016) başlıklı kitaplarında "Nermi Uygur Kimdir?" sorusuna kapsamlı bir cevap verilmektedir. Daha ayrıntılı bir inceleme yapmak isteyenler bu eserlere bakabilir.

Felsefi söylemi, felsefi danışmanlık bağlamında ele alınan Nermi Uygur'un kim olduğu sorusu yine felsefi danışmanlık bağlamında en iyi ifadesini kendisinin şu belirlemesinde

bulur: Nermi Uygur, kendini "*Sinoplugillerdenim*" (Uygur, 2017, s. 2104) diyerek tanımlar.

Bu tanımlamanın nedeni kendisini Sinoplu Diogenes'le düşünce akrabası olarak görmesidir. "Sinoplugil", ortak bir düşünme, yaşama biçimine atıfla Diogenes'in doğum yeri Sinop üzerinden yapılan simgesel bir adlandırmadır (Çotuksöken, 2013, s. 99). Uygur'un bu ortak tutumdan yarattığı simge "*Kendisini, tarihi, kültürü, insan dünyasını bazı yönleriyle çözümlemeye çalışarak, benzer tutumları yakalamaya çalışarak yapmıştır"* (Çotuksöken, 2013, s. 100).

Uygur için "Sinoplugil" olmak bir yaşama biçimidir. Başka birçok Sinoplugille kendisini bir aile gibi görür ve "Sinoplugilce Yaşama"yı şöyle ifade eder:

> Sinoplugilce yaşama; Sinoplugillerden biri gibi yaşamaya yönelen biri için, birtakım çileleri birlikte getirir. Tadan bilir, kolay kolay rastlanmayan neşeli bir doyumdur bazan bu. Düşünmede, duymada, eylemede belli kişilere yakınlık, seçilen dostları, birer yaşama yiğidi diye selamlamak belirli oranlarla da olsa, onların izinden gitmeye dönüşür. Böyle bir dönüşümün gerçekleşmemesi: Sinoplugil olmaya aykırı düşer bu,- hem de nasıl. Nitekim ben de doğallıkla, Sinoplulardan çoğun uzak düşmediğimi görüp sevinmekteyim. Hep sürsün isterim bu sevinç (Uygur, 2017, s. 2105).

Nermi Uygur' un *Sinoplugilce* yaşam konusundaki bu belirlemeleri, böyle bir yaşamı sürdürmenin getirdiği bu sevinç, bir insanı felsefi danışmana getiren neden olarak kabul edilebilir. İnsanların sadece sorunlarını çözmek için değil, kişisel bir dönüşüm için ya da sadece iyi yaşama sanatını öğrenmek için (bu ikisinin birbirine eş olduğu söylenebilir) "yaşama yiğitleri"ne başvurması, kendini onlardan sayması, "düşünce akrabalıkları" kurmak istemesidir; bu aynı zamanda felsefe yapılan çevrelere duyulan özlemdir. Burada "Nermi Uygur Kimdir?" sorusunun yanıtını, Nermi Uygur'un "Sinoplugil Kimdir?" sorusunun yanıtında görmek olanaklıdır. Sinoplugillerin insana ve toplum düşmanı kültürlere karşı çıkmaları en belirgin özelliklerindendir. Kültür adı altında bireyin kurumlar ya da devlet tarafından ezilmesine karşıdırlar (Uygur, 2017, s. 2110). Sinoplugiller doğayla uyum içindedirler. Doğaya varlıklarının temelinden bağlıdırlar. Doğadan öğrenir, doğayla mutludurlar (Uygur, 2017, s. 2111).

Sinoplugiller, hiçbir şey için özgürlüklerinden vazgeçmezler. İnsanı köleleştiren herhangi bir şeye değer vermezler. Bu köleliğin nedeni insanların zayıflıkları ya da tutkularından kaynaklansa bile. Sinoplugiller, insanın sözleriyle başkalarını kandırmalarına katlanamazlar. Söz oyunlarıyla düşüncenin körleştirilmesine izin vermezler (Uygur, 2017, s. 2111).

Sinoplugillerin önem verdiği konulardan biri de dürüstlüktür. Çıkar için bundan vazgeçmezler. Ne yapıp edip dürüstçe yaşamanın bir yolunu bulurlar. Ayrıca bir Sinoplugil her zaman kendi kendisinin efendisidir (Uygur, 2017, s. 2111). Sinoplugil olmak, ona göre, *"kendi yaşamından ötürü, kendi yaşamıyla, salt kendisi olduğu için, kendinden ötürü"* (Uygur, 2017, s. 2114) Sinoplugil olmak demektir.

Sinoplugil olmayı bir düşünce akrabalığı olarak gören Uygur, çağ aşan bu düşünce akrabalığı belirlemesinin tüm insanlar için değerini bir kıvanç kaynağı olmasıyla belirler. Bu belirleme, insanların filozoflara, filozoflara yönelmek için de felsefe yapılan çevrelere yönelmesinin Uygur'ca dile getirilişidir. *"Kıvanç kaynağı bu akrabalık benim için. Yaşamım özleşir, derinleşir, eylemlerim güçlenir sağlamlaşır. Kurulan bu dayanışmalı birliktelikle, sıkıntılara kaçınılmaz katlanış pekişir; yaşam şaşırtıcı bir tat bağlar. Gerçekten de kıvanç kaynağıdır böylesi seçilip yaşanan akrabalık"* (Uygur, 2017, s. 2105).

Uygur'un sözleri, felsefi danışmanın, danışanla diyaloğunda nasıl verimlendirilebilir? Filozoflarla kurulan düşünce akrabalığının insan üzerindeki etkisi bir imkânın yolunu açar danışman için, danışmanın rehberliğinde danışan kendi ilgisiyle düşünce akrabalarını seçebilir. Bu olanağın kapısını açacak olan "Sen kimlerdensin, kimlerden olmak istiyorsun?" sorusudur. Danışan böylece farklı bir anlamanın farkına varır. Ayrıca Betül Çotuksöken'in, Uygur'un kendini "Sinoplugil" olarak nasıl tanımladığına ilişkin belirlemeleri, bireyin kendini daha iyi konumlandırmasında yol açıcı olacaktır.

"*Nermi Uygur bu noktaya nasıl ulaşmıştır? Kendisini, tarihi, kültürü, insan dünyasını bazı yönleriyle çözümlemeye çalışarak, benzer tutumları yakalamaya çalışarak yapmıştır bunu*." (Çotuksöken, 2013, s. 100)

Yukarıdaki belirlemeler ışığında, Nermi Uygur'un kim olduğu sorusuna, bir filozof, bir akademisyen, bir denemeci, bir Sinoplugil'dir olarak cevap verilebilir.

3.3 Nermi Uygur'un Felsefi Söylemi Nedir?

Bu araştırmanın konusu, Nermi Uygur'un felsefi söylemi olduğundan, felsefi söylemin ne olduğunu tartıştıktan sonra bu alt bölümde Nermi Uygur'un felsefi söyleminin ne olduğu, hangi kavramların ön plana çıktığı, kullandığı kavramlar arasındaki ilişkinin ne olduğu, onun söylemini ortaya koyuşu anlaşılmaya çalışılacak ve ayrıca hangi yöntemle çalıştığının incelemesi yapılacaktır (Çotuksöken, 1995, s. 14).

Bu bölümün soruları şunlardır; "Nermi Uygur' un felsefi söyleminin konuları nelerdir?", "Konularını hangi yöntemle nasıl incelemiştir?", "Kavramlarını nasıl açığa çıkarmıştır?" Bir felsefi söylemi anlamak, başka bir alanla bağlantısında sınırlarını çizmek, söylemden yeni bir söylem üretmek aynı zamanda felsefe yapmaktır (Çotuksöken, 1995, s. 15).

Nermi Uygur'un konuları dile getirişi, onun tüm yapıtlarında içiçe yer almaktadır. Bir konuyu tek bir eserinde incelememiş, tüm eserlerinin bütününün incelenmesiyle anlaşılabilecek bir yapıda dile getirmiştir. Bu içiçe geçen yapıyla birlikte söyleminin ana maddesi, insanı anlamaktır. İnsanın varoluşunu anlamaktır bütün derdi (Çotuksöken, 1995, s. 15-16). Örneğin, dil üzerine söylemini oluşturduğu ana çalışması, *Dilin Gücü* adlı eseridir. Bunun yanında *Yaşama Felsefesi* adlı kitabında da "dil, anadil, yabancıdil" başlığıyla konuyu yeniden ele alır. Yine *Kültür Kuramı* (2017) ve *Dil Yönünden Fizik Felsefesi* (2016) başlıklı çalışmalarıyla dil üzerine felsefi söylemini genişletmeye devam eder (Uygur, 2016, s. 116). Uygur, bu içiçe geçmiş yapıyı şöyle açıklar: "*(...) bu kitabın öncesi ve sonrası durumundaki öbür kitaplarıma başvurabilir. Sürülecek izler öylesine yaygın, zaman zaman da öylesine belirgin ki (...)"* (Uygur, 2016, s. 945).

Uygur görüşlerini ortaya koyarken, tek yanlı bir bakış açısıyla hareket etmez, karşılaştırmalar yapar (Çotuksöken, 1995, s. 16). *İnsan Açısından Edebiyat* başlıklı kitabında edebi olanla olmayanı ortaya koyarken, iki farklı metin parçası örneği verir ve devamında bu karşılaştırmayı şöyle yapar: *"Sallantısızca şunu söyleyebiliriz: Aktardığım parçalar, birbiriyle kolay kolay karıştırılmayan iki yazı dünyasından çekip çıkarılmıştır.*

Edebiyat alanına giren bir yazıdır ikinci alıntı. İlk yazıysa edebiyat-olmayan bir yazıdır" (Uygur, 2016, s. 948).

Görüşleri her zaman karşıtlarıyla dile getirir. "*Bazı kimseler edebiyat yazılarını biçemden tanıdığımızı söyleyebilir. Öyle ama, biçemin ne olduğu bir yana, çeşit çeşit biçemlerden sözedildiği; üstelik ister yerbilgisi, ister gökbilgisi, ister tarih olsun, bazı bilim yazılarının edebiyat yazılarından biçemce hiç de bambaşka şeyler olmadığı gözden yitirilmemelidir"* (Uygur, 2016, s. 949). Uygur sürekli olarak karşılaştırma yapar, ele aldığı kavramın ne olmadığını temellendirir ve sonra sorar: "O şeyi o şey yapan şeyin ne olduğunu?". "*Ne peki bir edebiyat yazısını edebiyat yazısı kılan şey?"* (Uygur, 2016, s. 949). Ele aldığı kavramın güçlü bağları olan diğer kavramlarla ilişkisini kurar ve bu ilişkiyi tanımlar; "*edebiyatın insan başarısı olduğu*"nu (Uygur, 2016, s. 949) dile getirir ve "insan" kavramıyla olan ilişkisini kurar. İnsan ve edebiyat ilişkisini betimleme yoluyla temellendirir: "*Köprü kurmak, resim yapmak, arkeoloji kazıları düzenlemek gibi insanın ortaya koyduğu bir üründür edebiyat. İnsan olmasaydı edebiyatta olmayacaktı. Diliyle, çalışmasıyla, biçimlendirme gücüyle insandır edebiyat yaratıcısı*" (Uygur, 2016, s. 949).

Nermi Uygur savlarını her zaman örneklerle temellendirir: "*Edebiyat yapıtlarının dönüp dolaşıp bütün ağırlığıyla, insanın göründüğü yaratı yazıları olduğuna inanmaktayım; işte başka başka kaynağın beslediği bu inancımı herkesin kolayca erişebileceği belli bir belge dağarcığına dayanarak göstermeye savaştım burada*" (Uygur, 2016, s. 958).

Uygur, görüşlerini ortaya koyarken, hangi yöntemlerle çalıştığını, hangi soruların yanıtlarını araştırdığını, eserlerinin önsöz ya da giriş bölümlerinde okuyucuya, araştırmacıya açıklıkla sunar. *İnsan Açısından Edebiyat* kitabına yazdığı üçüncü önsözünde bunu dile getirir: "*(...) Bu arada başkalarının pek ilgilenmediği bazı sorunları, mantıksal-çözümleyici bir tutumla, fenomenolojik bir dilci felsefeyle işledim bu kitapta"* (Uygur, 2016, s. 945). Böylece hangi yöntemle işgördüğünü söyleyerek okuyucunun anlamasını kolaylaştırır.

Nermi Uygur, kavramlarını farklı bakış açılarıyla, karşıt savlar sunarak içeriklendirir ve bu yolla felsefi söylemini kurar. Yapıtları birbiriyle diyalog halindedir. Konularını ele alışı doğrusal değil, genişleyen halkalar şeklindedir. Bazı kavramları bir yapıtta üstü kapalı ele alıp, aynı kavramı başka bir yapıtında tek başına inceleme konusu yapar. Bazı

kavramlar da felsefi söyleminin temel kavramları olarak eserlerinde karşımıza çıkar. Herhangi bir kavramı ele aldığında mantıksal-anlamsal tüm seçenekleri inceler. Böylece herhangi bir seçeneği kaçırmadığından emin olur ve farklı bakış açılarının zenginleştirici etkisinden yararlanır (Çotuksöken, 1995, s. 16).

Çotuksöken, Nermi Uygur'un felsefi söyleminin en belirgin özelliğini şöyle ifade eder: *"Kavramlarını sürekli olarak genişletmeye çalışma, kavramların ağırlıklı olarak yeraldığı tartışma odaklarını, farklı bakış açılarını hiç eksik gedik bırakmamaya özen göstererek farklı savlar biçiminde sunma, Nermi Uygur' un felsefi söyleminin en belirgin özelliği olarak kendini gösteriyor*" (Çotuksöken, 1995, s. 17).

Nermi Uygur'un felsefi söylemi, insan, kültür, dil, bilim, sanat ve ahlak kavramları etrafında serimlenir. Kendisi de bunu şöyle ifade eder. "*(...) felsefede, insan, ahlak, bilim, kültür, sanat çeşidinden odaklar dolayında sürdürdüğüm çalışmalar (...)* (Uygur, 2016, s. 1204) ve *Kültür Kuramı* başlıklı kitabının önsöz bölümünde de tüm eserleriyle ele aldığı konuları şöyle tanımlar:

> Tüm bu yapıtlar boyunca: insan anlayışı, dünya yorumu, kültür-toplum ilişkileri, sanat, din, eylem, devlet, düşünce, eğitim, politika gibi kültür gerçekliğinin önemli oylumları ile, dil boyutu, bilim kafası, doğa bilimlerinin kültür değeri, kültür taşrası, kültür örgütlenmesi, günlük yaşam ve benzeri türden bir dizi kültür kuramı konusunu, felsefe yönünden elden geldiğince ayık bir bilince ulaştırmaya çalıştım (Uygur, 2017, s. 232).

Uygur'un söyleminde ağırlığı olan kavramlar, kültür, dil, eğitim, sanat, edebiyat, bilimdir. Bu kavramların söylemini oluşturmasının asıl nedeni ise onun insan varoluşunu anlamaya yönelik çabasıdır. Diğer kavramlar insan sayesinde varolan kavramlardır. İnsanın varettiği kavramlardır bunlar (Çotuksöken, 1995, s. 17). Nermi Uygur' un felsefi söyleminin örüntüsünü oluşturan tüm bu kavramlar ve bu kavramları ele alış biçimi, onun söylemini felsefi danışmanlık açısından verimlendirilebilecek bir alan olarak ortaya koyuyor ve felsefi danışmanlık açısından değerli bir araştırma konusu haline getiriyor.

4 FELSEFİ DANIŞMANLIK AÇISINDAN NERMİ UYGUR'UN FELSEFİ SÖYLEMİ

4.1 Dilin Gücü

"*İnsan varoluşunun anakoşuludur dil*" (Uygur, 2016)

Diyalojik bir yapıda iş gören felsefi danışmanlık açısından dilin işlevi, anlamı, dilde varolanların kavranması çok önemlidir. O nedenle dili farklı boyutlarıyla ele almak gerekmektedir.

Bu ele alışın başlangıç noktası ise dilin önemini ortaya koymaktır.

İnsan bir kültür dünyasının içinde yaşadığından, yaşantılarının içeriğini çoğun bu kültür varlıklarından etkilenerek oluşturduğundan ve bu oluş dili zorunlu kılar. "*Bu nedenle de dil, insan varoluşu için vazgeçilmezdir*" (Uygur , 2016, s. 255). Bu vazgeçilmezlik dilin insan olmanın en temel özelliği ve başarısı olmasındandır (Uygur , 2016, s. 261).

İnsan başarısı olarak kabul edilen dile bu özelliğinden ötürü özenli davranmak gerekir. Aksi durumda, "*söylediğine dikkat etmeyen, sözcüklerini tartarak kullanmayan, dil gereklerine aldırmayan, dil başıbozukluğunu alışkanlık haline getiren bir insan, zararın her türlüsünü göze almalıdır. Yıkımdan yıkıma sürüklenir bu gidişle."* İnsanın dile özensiz/saygısız tavrı, günlük yaşayışta kelimeleri yerli yerinde kullanmaması ya da yanlış kullanımlar, insanın yaşamasını güdükleştirir (Uygur , 2016, s. 268)

Bu güdükleşmeyle birlikte aksak yaşamaya çalışan insan için *"anlaşılmamak, yanlış anlaşılmak ya da dil çarpıklığından ötürü gülünç olmak acıların en acısıdır"* (Uygur , 2016, s. 269) Hal böyleyken, dilin insan yaşamına etkisi, katkısı bu derece güçlüyken dili dost bilmeli insan. Çünkü yaşadığı dünyayı anlamak için dile ihtiyacı vardır (Uygur , 2016, s. 269). Yaşadığı dünyayı anlarken bir yandan da kendine yönelen insan, kendini ve başkalarını bilmede, anlamada, ışıklandırmada yine dile ihtiyaç duyar. Ama dil sadece insanları birbirine yaklaştıran, farklı yönleriyle aralarında bağ kuran bir yol değildir. "*Dil, insanın evrenle karşılaşmasıdır*" (Uygur , 2016, s. 316). Bu karşılaşmayla birlikte, " *tektek*

gerçekler, nesneler, durumlar, olaylar, kullanışlar, olanaklar" (Uygur , 2016, s. 269) ortaya çıkar. İnsan böylece dışdünya ile bağ kurar ve evreni dilegetirir. Bu dilegetirişle birlikte insan evreni kavrayabilir. Bu dilin bir bildirişim aracından fazlası olduğunu gösterir (Uygur , 2016, s. 316).

İnsanın dile duyduğu ihtiyaç yalnızca bilme ihtiyacından ileri gelmez. Onun günlük yapıp etmelerini düzenlemek, belli amaçlara göre planlamak, eylemlerin sonuçlarını belli amaçlar için kullanmak için de dile, konuşmaya ihtiyaç duyar insan (Uygur , 2016, s. 269-270).

İnsan bütün bunları düşünerek yapar, düşünme de yine dille mümkündür ancak. Dille düşünme birbirini yoğurur ve dil düşünmeye rehberlik eder. Dilin bu rehberliği de insanı önceden yapılandırılmış bir evren anlayışına götürür. Düşünen insan, kullandığı dildeki sözcükleri seçer, onları yeniden düzenler, bazı sözcükleri dilinden uzaklaştırır (Uygur , 2016, s. 336-337). Bu yeniden düzenlemeyi de insan ancak belli bir dil yetkinliğine sahip olarak yapabilir.

Bu dil becerisini, Ferdinand de Saussure "dilyetisi" olarak belirler. Ona göre "*Dilyetisi bir olgudur; insanda bulunan bir yetinin işletilmesi, icrasıdır*" (Sausurre, 2021, s. 133). Dilyetisi, insanın belli bir sistem çerçevesinde anlamlı seslerden oluşan bir dizge ile iletişim kurabilmesidir (Adalı, 2016, s. 20). Türkçe yapılacak bir felsefi danışmanlık diyaloğunda danışmanın bu yapıyı kavramış ve seanslarına yansıtabiliyor olması önemlidir. Çünkü anadilde, insan kendini soruştururken, kendi üzerine düşünürken sergilediği görünümler onun dilyetisi ile sınırlıdır (Uygur, 2017, s. 273).

Bu noktada anadilin içinde kımıldanan insan için dil dendiği zaman her topluluğun kendine has özellikleri olan anadili anlamak gerekir. "*Her insan 'benim' dediği bir dili konuşur. Bu içinde doğduğu, geliştiği, biçim kazandığı topluma özgü dildir. İşte anadil budur*" (Uygur , 2016, s. 262). Bu özelliği ile de insanı besleyen çevresinin dilidir. Dolayısıyla doğuştan edinilen bir şey değildir. Doğup büyüdüğü çevreden öğrenilen, yaşama dilidir (Uygur , 2016, s. 262).

Anadilin insanın dünyaya yönelmesindeki rolünün en iyi örneği belki de Robinson Crusoe'dur (2023). Issız adaya tek başına çıkmıştır ama adada tek başına yaşamını

sürdürebilmesini sağlayan şey anadilidir. Anadilinde varolan, kültürünün izleri, kullandığı aletlerin bilgileridir. Onu hayatta tutan yaşama dilinin tutamaklarıdır (Uygur , 2016, s. 263).

Böylesine insana sıkı sıkıya bağlı anadili kimi zaman yetersiz de gelebilir insana, tüm anadillerinde karşılaşılan bir sorun anadilin sınırlılığının sıkıntısını çekme. Yine de anadille özgürleşir insan, genişler, yaygınlaşır (Uygur , 2016, s. 264). Uygur (2016) anadilin etkisini *çağlayan* kelimesinin Fransızca, İtalyanca, Latince dillerindeki karşılığını inceleyerek şöyle açıklar.

> Dil birbakış, görmede bir tutum, belli bir algılama biçimidir. Bu, her dilin kendi açısından varolanı başka türlü dile-getirmesinde belli olur. Nedeni ne olursa olsun yadsıyamayacağımız bir gerçektir bu. Örneğin: çağlayan, Türkçede, bir akarsuyun yüksekten dökülüp köpürerek aktığı yerdir. Çağlamak suların çok kez taşlara çarpa çarpa çıkardığı sestir. Aynı doğa görünümünün Fransızcası cascade ya da chutte d'eau'dur. Dendiğine göre Fransızlar cascade'ı İtalyanlar'dan almışlar. Olabilir. İtalyanların cascata'sı Latincedeki cado-cadere'den, 'düşmek' fiilinden türetilmiştir. (...) Karşılaştırmadan şu kesin sonucu çıkarabiliriz. Doğadaki belli bir görünümü, Türkçe, bir ses olayı olarak yorumlamış: olay, birdeyime, Türk'ün kulağına çarpmış, olayı Türk kulağıyla yakalamış; Fransız ise, bazı Avrupa dilleriyle birlikte, herşeydenönce gözleriyle ilgilenmiş olayla, olaya gözle dikkat etmenin vargısını bildirmiş (Uygur , 2016, s. 332).

Bu örnekteki algılayışa göre Türkçenin algılamasıyla, başka bir dilin algılamasındaki fark bir görüş ayrılığıdır aynı zamanda. Ancak bu ayrılık her dilin -izm türünden bir dünyagörüşü olduğunu da göstermez (Uygur , 2016, s. 333). Dilin yapısında ortaya çıkan görüş ayrılığı, evreni düzenlemede bir ayrılıktır. Her dil, varolanları, "*belli bir anlamda varolduğunu söylediği şeyleri"* (Uygur , 2016, s. 333) düzenler, sınıflandırır, farklı bakış açılarından söyler. Evrenin dilde ortaya konuluşu bu düzenlemede belirir. Bu düzenleme, insanın dışdünyaya yönelmesinin ve günlük yapıp-etmelerin gerektirdiklerinin açığa vurulmasıdır; *"Böylece dil dünya kavrayışıdır*" (Uygur , 2016, s. 334) ve farklı dillerde, anadillerinde dünya kavrayışları değişiklik gösterir.

Anadilin insanın kullandığı dildeki etkisinin ayırdına varmış olan felsefi danışmanın, danışanın anadilini ve anadilinde görünen kültür varlıklarınından etkilenişini danışmanlık seansında dikkate almalıdır. Anadilde ortaya çıkan görünümlerden biri de o anadilini kullananların, konuşmaya verdiği yerdir. Bu yer danışmanlık çerçevesinin içine söyleşi olarak yerleştirilebilir.

Nermi Uygur'un *Kültür Kuramı* başlıklı eserinde *Konuşma* adlı yazısında *Türk Kültür Dünyası* içinde konuşmanın yeri incelenmiştir. Onun bu belirlemeleri felsefi danışmanlık açısından verimlendirilebilir araçlardandır.

Felsefi danışmanlık, özel türden bir danışmanlık olarak yaklaşımını danışan ve danışman arasındaki diyaloğa dayandırır. Bu diyaloğu da mümkün kılan "dil"dir. Bu araştırmanın amaçlarından biri, Türkçede düşünmek ve bu dilde diyalojik bir yapısı olan felsefi danışmanlığın yararlanabileceği bir zemin oluşturmaktır. Bu zeminin oluşturulabilmesi için Türkçenin yapısına uzanmak gerekir. Nermi Uygur, *Kültür Kuramı* (2017) kitabında, Almanca ve Türkçe açısından konuşmaya verilen önemi şöyle karşılaştırmıştır:

> Günlük Almanca açısından baktıkta, Türkçeye özgü çarpıcı bir eğilim var: bu da Türkçenin konuşmaya, konuşup görüşmeye seçkin bir yer tanıması. kuşkusuz, alman dili konuşmaya özel değer veren bir dizi sözcüğü, deyişi, anlatım ve atasözünü kapsamakta. Edindiğim izlenime göre Almanca, çoğun anadil olarak önemsenmiyor; konuşmasına özen gösteren kişilerle zaman zaman karşılaşsak da, Almancanın yalnızca nesnel kullanımı ağır basıyor. Bana kalırsa, Avrupa'nın Almanca konuşulan dört ülkesinde de Almancaya çok kez bir iletişim-aracı olarak başvuruluyor.; Almancaya bir yarar nesnesi, bir gereç gözüyle bakılıyor. Günlük yaşamda konuşma en aza indiriliyor. (…) İçki sofrası söyleşileri, masabaşı toplantıları, aile çevresi törenleri, karnaval oturumları ya da benzeri vesilelerle yapılan konuşmalar genellikle gevezelik diye, boşsöz diye ("Geshwatz" ve "Gerede" diye) damgalanıp bir yana itiliyor (Uygur, 2017, s. 264)

Almanca dili sadece bir bildirişim aracı olarak kullanıyor ve uzun konuşmalara, sohbetlere aşağısayıcı bir gözle bakılıyor. Bu nedenle de günlük konuşmalar çok kısa

tutuluyor (Uygur, 2017, s. 264). Türkçede ise konuşmanın yeri çok farklı, Uygur (2016) bu farklılığı şöyle dile getiriyor:

> Günlük yaşama Türkçesindeyse, hem nesnel yönden hem değerlendirme yönünden durum bambaşka. Türkçe öyle bir dil ki, bu dil çerçevesinde konuşma olarak konuşma, Alman sağduyusuna son derece abartılmış bir rol oynuyormuş gibi geliyor. Konuşmak'tan gelen konuşkanlık en üstün erdemlerden biri niteliğine bürünüyor. "Konuşkanlık" : "konuşma yatkınlığı", düpedüz "konuşma düşkünlüğü", "konuşma sevgisi" anlamına geliyor. (…) Konuşkanlığın Türkçedeki, dolayısıyla Türkler arasındaki büyük saygınlığı tıpkı "çalışkanlık", "tutumluluk", "temizlik", "güvenilirlik" gibi bellibaşlı erdemlerin Almancadaki, dolayısıyla Almanlar arasındaki saygınlığını andırmakta
>
> Türk kültür çevresinde konuşma başlıbaşına bir amaçtır. Olumsuz bakımdan: bu, konuşmadan tadalmayan insanlara güvensizliği gizlemeyen tekerlemelerde, deyişlerde kendini belli eder (Uygur, 2017, s. 264-265)

Türkler konuşmayı, bir erdem olarak konuşkanlık olarak görmektedirler (Uygur, 2017, s. 264). Bu nedenle de Türklerle felsefi danışmanlık yapacak olan bir felsefi danışmanın özellikle kavraması gereken noktalardan biri Türk kültür dünyasındaki yeri açısından "konuşma"dır. Çünkü, danışanın danışmandan bir erdem olarak *konuşkanlık* beklentisi olacaktır. Danışan danışman ilişkisindeki konuşkanlık, felsefi bir diyalog içinde kendini gösterir.

Diyaloğun Türk kültüründeki kültürel karşılığı ise, "söyleşi" olarak ifade edilebilir. Türk insanı için söyleşi insan olmaktır. Değerli önemli bir mutluluk kaynağıdır (Uygur, 2017, s. 265). Türkler için, insanın birbiriyle konuşması tam bir güvenle yerine gelir. "Birbirine açılmak", "sana açıldım" ifadeleri bu güvenin dile getirilişidir ve Türkler için değerli bir ilişkidir. Türkler diyaloğa dayanan bir varoluşa özen gösteren bir toplum anlayışına sahiptir (Uygur, 2017, s. 266).

Ayrıca Türk kültüründe söyleşenlerde ortaya çıkan özellikler, Türklerle danışmanlık ilişkisi içine giren bir felsefi danışmanın da dikkate alması gereken özelliklerdir. Bu özellikleri Uygur (2017) şöyle dile getirir:

> Konuşkanlar her yerde aranır. Söz, sohbet bilir kişi, toplulukların sevilip sayılan odağıdır. Işın ışın sevinç, avutma, çekicilik, insan sıcaklığı ışır böyle birinden. Konuşkan, topluluğa çabucak ayak uyduran, topluluğa yakışan, topluluk kuran anlamına gelir bir bakıma. Konuşkanlık, insanlar için uyumlu bir birlikte-yaşama tabanıdır. Zorla konuşanlar, konuşmadan yana aşırı tutumlu kişiler, genellikle kendisiyle ilişki kurulamayan, topluma aykırı düşen kişilerdir(…). Konuşanınsa-, izni alınmadan, sözü kesilmez (…). Söyleşilerin özellikle gece söyleşilerinin uzun sürmesi, Türkçe konuşanlar için nerdeyse doğal birşeydir. Söyleşiden uzak durmaksa, hele söyleşi önlemekse, kabalıkların en korkuncu diye yorumlanır. (…) Türklerin en çok yadırgadığı şey, söyleşiye açık olmamak, söyleşiye kapalı davranmaktır. (Uygur, 2017, s. 266)

Konuşkanlığın sevilmesi, söyleşmenin kişiler arasında bir uyumu getirmesi, konuşana ve konuşmaya saygı gösterilmesi, söyleşiye açık olmamanın yadırgandığı bir kültür Türk Kültürü. Dolayısıyla felsefi danışman, felsefi diyaloğunun çerçevesini çizerken ve üstlendiği rolü belirlerken, *söz-sohbet bilir, konuşkan,* aynı zamanda *söz kesmeyen, söyleşiden kaçınmayan* biri olma gerekliliğini dikkate almalıdır.

Söyleşi tutkunu olan insanın kurduğu diyaloglarda, kendisine yönelmesi kaçınılmazdır. Onun yaşantılarıdır söyleşinin odağına yerleşen. Böylece insanın, kendini dilde ifade etme imkânı ortaya çıkar. İnsan kendini dilde ifade edemezse kendisini apaçık görme imkânı da olmaz. Kendine dair görüşü puslu bir görüştür. İnsan dille karmaşık olan yapıları düzenler ve berrak bir görüşe kavuşur ve insan kendini diliyle vareder. Ancak dille kendisini bilince ulaştırır, keşfeder ve böylelikle kendisi olabilir (Uygur, 2017, s. 2272).

Öyleyse felsefi danışmanlık açısından değerlendirildiğinde kişinin kullandığı dile bakarak danışman onun hakkında, kendisine kattıkları ya da katmadıklarıyla, çevresi hakkında bir görüş edinebilir. Edindiği bu görüş ise onun için danışanın dile getirişlerinde nereye bakarak konuştuğunu, kimi zaman kendisinin bile farkında olmadığı dünyagörüşünü oluşturan kavramları nasıl tanımladığını aydınlatır. Danışan için de "*Dil bir aynadır*" (Uygur, 2016, s. 116) ve kişi bu aynada kendi yüzünü görür.

Felsefi danışman tarafından danışanın dili kullanış biçimi, danışanın ne söylediğine dikkat edip etmediği, sözcükleri seçerek kullanıp kullanmadığı, dilin gerektirdiklerini umursayıp umursamadığı gözlemlenmeli, onun yıkımını, yıkımının nedenlerini gözlemlerinden çıkarabilmelidir. Böylece felsefi danışman, danışan "iyi" yerine "kötü", "güzel" yerine "çirkin" diyorsa onun bu şekilde yaşamını kendi eliyle kötürümleştirdiğini fark etmesini sağlayabilir (Uygur,2016, s. 268). Danışan dilin sağladığı iletişimle, dile getirdiği, değerlerini, kendi gerçeklerini, gerçek olarak kabul ettiklerini, kişisel görüşlerini, çıkarımlarını, gösterdiği gerekçeleri paylaşabilir (Uygur, 2017, s. 2273). Özetle felsefi danışman, danışmanlık sırasında danışanın dili kullanışını gözlemleyerek edindiği bilgilerle danışanının da bu kullanımını ve yol açtıklarını görmesini sağlayabilir.

Felsefi danışmanlıkta kişinin danışmana getirdiği soru ya da sorunlar da dilde varolanlardır. İnsan açısından, insan olmanın mümkün kıldığı başka ile ilişki dil ve düşünme ile birlikte mümkündür. Öyleyse dil olmadan felsefi danışmanlık da olmaz. Felsefi danışmanlığı mümkün kılan dildir. Bu olanak, Uygur'un *"Başkalarını da kendimizi de ancak dile getirdiğimiz ölçüde günışığına çıkarabiliriz*" (Uygur, s. 269) sözlerinde açığa çıkar. Dünyaya ve bilgiye uzanışımız hep dille mümkündür. Dünyayı ve kendimizi ancak dille bilebiliriz. Böylece felsefi danışman, kendini açığa çıkarmasında danışana ancak dille rehberlik edebilir.

Danışman bu rehberliği sırasında dilde yerini bulan bazı yapılardan faydalanabilir. Özellikle danışanın kendisine ve kendi geleceğine uzanışında bir bağlam olarak Uygur'un "söz verme" kavramını ele alabilir.

"Sözverme", kendini dilde gösteren yapılardan biridir. "*Sözvermeler, yaşamımızın direkleridir. Bu direkler olmasaydı yaşamımızdaki gerginlik buruşurdu. Çözük bir çadıra benzeyebilirdik"* (Uygur , 2016, s. 274)İnsanın verdiği sözler, onun kim olduğunu gösteren önemli ipuçları taşır. Sözvermeler, insanın varoluşunu biçimlendiren şeylerden biridir. Çünkü sözvermelerin en temelde taşıdığı amaç kendini, daha iyi bir dünya idealinde gösterir. İnsanın ve toplulukların çabası yaşanabilir bir dünya düzeni kurma üzerinedir. Sözvermeler de "*işte bu çabaların içine örülmüştür*"(sf.274). Söz vermesiyle insan, yaşamını kendi isteği doğrultusunda şekillendirmeye çalışır. Kendi varoluşunu inşa eder, yaşamı için aldığı kesin karardır bir deyime söz verme. İnsan "*sözvemesiyle, sözvermesinde şöyle der: şunu yapacağım; herşeyimle çalışacağım buna; yapmaya da*

başladım bile. Bir yolculuktur sözverme: verilen söz gidilen yolu çizer" (Uygur , 2016, s. 274) Bu nedenle de yaşam için bir tasarı, yapıp-etmeler için bir planın taslağı olarak görülebilir söz vermeler (Uygur , 2016, s. 274)

Yaşamını söz vermeleriyle tasarlayan insanın kimliği de söz vermelerinde bulunabilir. "*Uğraşıymış, uygarlık durumuymuş, tektek başkalarıyla, değişik kurumlarla sürdürdüğü çeşitli bağlılıklarmış, bütün bunlar dönüp dolaşıp verdiği sözlere dayanır insanın*" (Uygur , 2016, s. 274) İnsanın tasarladığı yaşam doğrultusunda başka insanlarla, başka kurumlarla kurduğu bağlar söz vermedir nihayetinde. İnsanın kim olduğuna dair seçimi olarak söz vermelerini dile getiren Nermi Uygur (2016), insanı tanımaya giden söz verme yolu için şu belirlemeleri yapar:

> Kim olduğunu, kim olacağını sözvermelerinde seçer insan. Verdiği her sözde, "Ben buyum, böyle olmayı seçtim" değerlemesiyle ortaya çıkar insan. Hem kendi kendisini hem de başkalarının 'onu' tanıyacağı bir yaşama duruşu sağlar bununla. Neden öbürünü değil, tam da bu sözü vermiştir? Öbürünü verseydi ne olacaktı? Bu verdiği söz başına neler getirecek? Bu soruların her durumda yanıtı ayrıdır. Değişmeyen birşey, çok kez yanıtların, varoluş olanaklarında bir ayıklama, bir sıra gözetme, kökü karanlık da olsa bir yeğturma kavramını gerektirdiğidir (Uygur , 2016, s. 275)

İnsanın, sözvermelerine ilişkin kendisine sorabileceği sorular, onun hem kendisini tanımasını sağlar, hem olaylar karşısında bir duruş sergiler, hem de bu duruşlarla başkalarının kendisini tanımasının imkânı ortaya çıkar (Uygur , 2016, s. 275). Sözverme yaşamaya dair bir seçimi de gerektirdiğinden söz vermelerde bir önceliklendirme, bir tercih sözkonusudur. Kendi öncelikleri doğrultusunda sözveren insan, kendi yaşamına anlam katar. "*Söz-verme yaşamaya anlam vermeyle özdeştir*" (Uygur , 2016, s. 275). Belli bir yaşama tasarımına yönelik verilen sözlerle iş görme, eylemelerle insan yaşamı bir bütünlük ve anlam içinde şekillenir. "*Söz geleceği yaratmada en bellibaşlı etmenlerden biridir. İşte sözün zaferi, gelecekte ortaya çıkıp da sözün yerine getirilmesine engel olan bütün tersliklere, sınanmalara, bıkkınlıklara, yorulmalara karşı kazanılmış bir zaferdir. Verilen sözün gerçekleşmesi geleceğin, geleceğe karşın, o verilen söz uyarınca yoğrulabileceğini gösterir"* (Uygur , 2016, s. 276)

Böylece geleceğin yoğrulabileceği düşüncesi, geleceği kontrol etme istencini açığa çıkarır. Söz vermeyi anlamlı kılan da bu istemedir. Gelecekle ilgili bir isteme, umut etmedir aynı zamanda. Söz verme bir dileğin dışavurumudur. Geleceğe dair bir dileğin dışavurumu elbette. Söz, geleceğe ilişkindir (Uygur , 2016, s. 276-277). Söz vermenin bu geleceğe yönelişi, onun insanın özlediği, iyi yaşam beklentisini taşımasıdır (Uygur , 2016, s. 277). Bu büyük beklentinin karşılanmasının mimarı olabilecek söz vermeler insan yaşamında, insanın varoluşunda önemli bir yere sahiptir. Kendini dilde gösteren, dilde dile gelen söz vermeler dilin güçlü yapısının da göstergesidir (Uygur , 2016, s. 282).

Çünkü Uygur'a göre söz vermek gelecek yaşamı inşa ederken önemli bir rol üstlenir.

> Verilen söz bir varoluş yöntemidir. Nasıl varolacağına verdiği sözde belirler insan. Söz, varoluşun kesinliğidir. Belli, pek belli bir yaşama kararını dile getirir söz; ya da bir kararı belli eder, pekiştirir. Sözveren açıkça demese de sözvermesiyle, sözvermesinde şöyle der: şunu yapacağım; herşeyimle çalışacağım buna; yapmaya da başladım bile. Bir yolculuktur söz verme; verilen söz gidilen yolu çizer. Ondan, bir yaşama tasarısı, bir yapıp etme taslağı gözüyle bakılabilir sözvermelere. Tasarılar olmadan da yürümez hiçbir iş. Neyi nereye koyacağını daha önce düşünüp tasarlamadan ev dikmeye kalkışanın oturulur bir evi olacağını ummam (Uygur, 2016, s. 274).

Uygur söz vermeyi, insanın yaşamsal bir ihtiyacı olarak görür. Söz verme, insanın varoluşunu şekillendirir ve onu tanımlayan şeylerden biridir. Söz vermek insanın geçmişiyle değil geleceğiyle ilgili olduğundan, yaşamını şekillendirirken önemli bir rol üstlenir. Çünkü söz veren insan verdiği söze göre yol alır artık. Verdiği sözler önemlidir bu noktada, şuna çalışacağım, bunu yapacağım türünden söz vermeler, aynı zamanda yaşam tasarımı ve nasıl bir yaşam talebi olduğuna dair de göstergelerdir. Felsefi danışman açısından söz vermelerin verimlendirilmesi de hem danışanın verdiği sözleri soruşturarak onun nasıl bir dünya talebi olduğunu, değerlerini, dünyagörüşünü, dünyayı algılama biçimini bilince çıkarabilir. Hem de geleceğe yönelik yeni söz vermelerle gelecek tasarımını, yaşamının yeniden inşasını yapılandırabilir.

Söz verme, yukarıda da belirtildiği gibi, gelecekle ilgilidir ve insan verdiği sözlerle kendine bir yol çizer. Söz vererek geleceğini yaratabilir insan, bu yaratımda karşılaşacağı

zorluklarla da bir başa çıkma yöntemidir söz verme, insan geleceğini yoğururken verdiği sözlerle iş görür. Bu geleceğe uzanış aynı zamanda umut verir insana (Uygur , 2016, s. 276-277).

Söz veren insan, özlediği yaşama ulaşmak amacıyla söz verir. Söz vermenin başarısı daha iyi bir yaşam imkânı taşımasındadır. Söz vermek insan varoluşuna özce bağlı, barınmak, yemek gibi temel bir yaşama şartıdır. Söz veren insan kendine has varoluşu gerçekleştirir (Uygur , 2016, s. 279).

Öyleyse felsefi danışmanın danışmanlıkta kullanabileceği pratik araçlardan biri de danışanın söz vermelerini didiklemesidir. Böylece felsefi danışman, danışanın kendini felsefi soruşturmasında, varoluşunu söz vermelerle nasıl şekillendirdiğini, yaşamının neye dönüştüğünü görünür kılar. Ayrıca *"sözvermek, çok kez yaşamayı o söze göre ayarlamak"* (Uygur , 2016, s. 279) olduğundan, danışan için yeni söz vermelerin imkânını gösterebilir.

Danışanın söz vermelerinden yola çıkarak felsefenin iyileştirici gücünü ortaya çıkarmaya çalışan felsefi danışman, danışanın kendini tanıması için onun söz vermelerini açığa çıkarmalıdır. Söz verme edimi insanın kendini tanıması için yol göstericidir.

İnsan kendini soruştururken kim olduğunu bulabilir verdiği sözlerde. Çünkü insanın uğraşıları, başkasıyla olan ilişkileri, başka kurumlarla kurduğu bağlılıklar verilen sözlerle doğrudan ilgilidir. Kendini yeniden inşasında, kim olacağını verdiği sözler belirler ve bu sözlerle seçimini ortaya koyar. Bu ortaya koyuşlar, seçimler, hem insanın kendini keşfetmesini hem de başkalarınca görülmesini sağlar. Başkalarınca nasıl tanındığını belirler. Uygur söz vermelere ilişkin şu türden sorular oluşturur: "*Neden öbürünü değil, tam da bu sözü vermiştir? Öbürünü verseydi ne olacaktı? Bu verdiği söz başına neler getirecek?"* (Uygur , 2016, s. 275). Bu sorulara verilen yanıtlar, insanın varoluşunda bir ayıklama, bir derecelendirme, bir tercih etme duruşunu gerektirir. Böylece herkes kendi yaşantılarına ve yaşamına özel bir anlam kazandırır. Söz verme aynı zamanda yaşama anlam kazandırmadır (Uygur , 2016, s. 274-275). Söz vermelerin keşfi yaşamı anlamlandırma, anlamını görme, anlamı nerelerde yüklendiğinin farkına varmanın bir yoludur aynı zamanda.

İnsanın bu anlam arayışı, felsefi danışmanlık açısından ele alınan başat konulardandır. “Anlamın Çıkmazları” başlığıyla ortaya koyduğu çalışmasında Nermi Uygur’un anlama ilişkin belirlemeleri yirminci yüzyılda başlayan dönemi anlam açısından aydınlatmaktadır. Uygur’un anlama ilişkin belirlemelerine göre yirminci yüzyıl, anlam üzerine yapılan çalışmaların sayısının hiçbir çağda olmadığı kadar artması nedeniyle "Anlam Çağı" adını hak ediyor. İster bilim insanları olsun ister felsefeciler, düşünen tüm çevrelerin ana kavramı anlam, bu nedenle yirminci yüzyılın karakterini oluşturan, *"içinden çıkılmaz güçlükler, acı yaşantılar, kıyasıya çatışmalar, dizi dizi yıkımlar"* (Uygur, 2016, s. 302) anlam kavramının yirminci yüzyılda düşünen çevrelerce sorgulanmasını neden oldu. Böylece insana dair her alanda anlanla hesaplaşılan bir bilince ulaşıldı.

Bu araştırmaların sonucunda da insanın yapıp etmeleri, kendini tanıması, çocuklarının eğitimi, başarıların değerlendirilmesi gibi konularda anlamın sorgulanması ve insanın anlama ilişkin bir bilince kavuşması, aynı zamanda bir sevinç kaynağı da oluyor (Uygur, 2016, s. 302).

Önceki yüzyıllarda da anlama ilişkin çeşitli yaklaşımlar dile getirilmiştir. Bu yaklaşımlar anlamı, insandan öte bir varlık üzerinden tanımlamaya çalışmışlar ve dünyadaki nesnelerin ya da olayların varlığını çoğun tanrısal varlıklara bağlamışlardı. Bu da anlamı gerçekte olduğu yerden başka yerlerde aramaları demekti. Anlamın uzağına düşmek de bu yaklaşımları benimseyenlerin birçoğunda bunalımlara neden oluyordu. Yirminci yüzyılın anlam arayışındaki başarısı da anlamı ait olduğu yerde aramasıdır. (Uygur , 2016, s. 302-303)

İşte bu anlamın asıl aranması gereken yer dildir. "*Anlamla ilgili bütün görünümler dili koşul tutar*” (Uygur , 2016, s. 303). Anlamı dil ortamında araştırmak onu yalınlaştırma, tek bir anlama sığdırma çabası olmamalı" (Uygur , 2016, s. 303-304).Çünkü "*bağlamdan bağlama, kullanıştan kullanışa, ortamdan ortama ayrı bir anlama bürünüyor 'anlam' sözcüğü"* (Uygur , 2016, s. 304). Yine de anlam sözcüğünün farklı kullanımlarını gösterme çabasına girilerek, sözcüğün kapsamından anlamı çıkarılabilir. Sözcüğün kapsamı bir deyime o sözcüğün anlamıdır da (Uygur , 2016, s. 304). Sözcüğün kullanışlarına bağlanan anlam, o sözcüğü kullananı da gerektirir. Başka bir anlatımla, anlamın dil ortamında varolması, dili kullanan insanın varlığını da zorunlu kılar. Bu

nedenle "*Anlam, anlam-veren insanın dilde başardığıdır*" (Uygur , 2016, s. 308). Anlam ve anlamsızlığın tanımını belirleyen, ona hükmeden yine insandır. Çünkü insan, dili kullanarak seçimler yapar, kararlar verir, başkalarıyla çatışır ya da anlaşır. İnsanı zorunlu kılan dilin, dil yapıtlarının anlamının ortaya çıkarılması da yine insanın bu yapıtları değerlendirebilme gücüne bağlıdır. İnsandaki bu değerlendirme gücünün, bu anlam vermenin dayanakları da "*bireysel, toplumsal, tarihsel etmenler*"dir (Uygur , 2016, s. 309).

Yirminci yüzyılın anlama yönelik çalışmalarına değinen Lou Marinoff, felsefi danışmanlık üzerine önemli çalışmalar da bulunan bir felsefeci-felsefi danışmandır. Lou Marinoff *Prozac'ı Bırak Platon'a Bak* başlıklı kitabında "Anlam ve Amaç Bulmak" adlı bir yazı kalem almıştır. Bu yazısına şöyle başlar Marinoff, "*Yirminci yüzyılın bizi yeni milenyumda da takip edeceği kesin olan önemli bir felsefi vebası, yaygın olarak görülen kişisel anlamsızlık ve amaçsızlık duygusudur"* (Marinoff, 2015, s. 263). İnsanlarda veba salgını gibi yayılan kişisel anlamsızlıkla, anlam üzerine yapılan çalışmaların önemli bir yer tutmasının aynı yüzyıla rastlaması, felsefenin insan yaşamıyla, ele aldığı konuların da insanın durumlarıyla eşsüremli yapılar olduğunu gösterir. Uygur ise bu gösterimi şöyle ifade eder.

> (…) içinden çıkılmaz güçlükler, acı yaşantılar, kıyasıya çatışmalar, dizi dizi yıkımlar isteristemez 'anlam' ı deşmeye iteledi. Bu deşmelerden çıkan ışınım, usul usul yaşamamızın dokusuna yayılmakta. Tektek eylemlerimizde, kendimizi tanımada, biraraya gelişimizde, çocuklarımızı yetiştirmede, başarılarımızı değerlendirmede "anlam" la hesaplaşma güngüne sevinilecek bir bilinç sağlıyor (Uygur , 2016, s. 302).

Uygur'un bu belirlemesi felsefi danışmanlığın hedeflerinden birine de işaret eder, insanın yaşamında da ortaya çıkan çatışmalar, acı yaşantılar, yıkımlarla danışan ve danışmanın birlikte anlam üzerinden bir soruşturmaya girişmesi ve soruşturma sonunda ortaya çıkanların, danışanın yaşamına ışık tutmasıdır bu hedef. Dilin danışmanlıktaki yeri, Uygur'un felsefi söylemindeki gücünü de belirler. Çünkü *"Anlamın yeri dildir. Anlamla ilgili bütün görünümler dili koşul tutar"* (Uygur , 2016, s. 303).

Sonuç olarak felsefi danışman, söz vermeleri bir araç olarak kullanırken ilkin danışanın geçmiş söz vermelerini soruşturarak danışana dair anlamaları belirleyerek dünyagörüşünü günışığına çıkarır. Böylece danışanı belli bir kavrayışa ulaştırabilir. Bu kavrayıştan sonra yeni söz vermelerle, yaşamın anlamını sorgulayan, anlamlı bir yaşama evi inşa etmek isteyen danışan için bir olanak ortaya koyabilir. Dilin işaret ettiği bir kavram olarak söz vermeler, insanın kendini tanımasında, yaşamı anlamlandırma çabasında etkili olması nedeniyle ele alınmaya değer bir kavrayıştır.

Böylece dilin gücünün göstergelerinden olan söz vermelerden sonra, insan, dünya, anlam ilişkisi olarak üçlü bir yapı ortaya çıkar. Bu üçlü yapı Antorpontolojinin dışdünya-düşünme-dil yapısıyla yakından ilişkilidir. Bu nedenle Antropontoloji felsefi danışmanlığa katkısı açısından ele alınacaktır.

Dilin felsefi danışmanlık açısından verimlendirilebilecek bir diğer dil belirlemesi antropontolojik yaklaşımdır. Antropontolojik açıdan dilin felsefedeki yerini ifade eden Betül Çotuksöken'in *Antropontoloji ya da İnsan Varlık Bilgisi* başlıklı kitabında yer verdiği, felsefeyi dışdünya-düşünme-dil ilişkilerini inceleyen bir etkinlik olarak tanımlaması önemli bir ileri sürüştür (Çotuksöken, 1991, s. 18). Felsefenin dışdünya-düşünme-dil ilişkilerini incelemesi, özel türden bir danışmanlık olan felsefi danışmanlığı özel kılan niteliğe kavuşturur. Çünkü felsefi danışmanlık her türden insan/özne-varolan ilişkisini konu edinir. Bu aynı zamanda karşılama-karşılaşma ilişkisidir (Çotuksöken, 2018, s. 186). Bu ilişki, öznenin evrenle karşılaşmasını, olaylar, olanaklar, durumlar, nesnelerle tek tek karşılaşmasını, insanın tüm bu varolanları nasıl karşıladığıdır. İnsan/Özne, Bu karşılamayla evreni yeniden inşa eder, düzenler, evreni dilde yeniden kurar (Uygur, 2016, s. 316).

Bu karşılaşma-karşılama ilişkisinin felsefi danışmanlık seansına pratik olarak yansıması şöyledir. Danışan, tek tek nesneleri, olayları, imkânları, danışmanla kurdukları diyalog sırasında dilde açığa çıkarır. Bu açığa çıkarılan evreni dilde yeniden kurar.

Sonuç olarak Nermi Uygur' un felsefi söyleminde ele aldığı "dil" kavramı, anadilin kullanımı, Türk kültür yapısında felsefi diyalog-felsefi söyleşi eşleşmesinin anlaşılması, felsefi danışmanın dilyetisine sahip olması gereği, "söz verme"lerin insanın kendini,

dünyayı, yaşamı anlaması ve danışmanın danışanı anlaması bakımından değeri verimlendirilebilecek ana noktalardır.

4.2 Felsefenin Çağrısı

4.2.1 Bir felsefe sorusu nedir?

Nermi Uygur'un "Felsefeyi Sorularından Aydınlatma" denemesi, felsefi danışmanın bir etkinlik olarak felsefeyi seanslarında verimlendirebilmesi için ona önemli bir bakış açısı sağlar ve onun, "Sokratik Diyalog Yöntemi"ni kullanan psikolojik danışmanlıktan ayıran yapısını ortaya koyar. İki danışmanlık türü de Sokratik diyalogla iş görür. Ancak felsefi danışmanlık sorularıyla psikolojik danışmanlıktan özce ayrılır.

Önceden soru listeleri oluşturulmasının, seansta neden iş görmeyeceği felsefenin sorularının önceden belirlenemeyen yapısından kaynaklanmaktadır. Çünkü felsefe bir araştırmadır. Araştırmanın da doğasında sorularını sık sık yenilemek vardır. Sorular aynıysa eğer felsefe bir araştırma değildir artık (Uygur, 2016, s. 372). Bu yapı felsefi danışmanlık açısından da önemlidir. Felsefi danışman için danışanla yapılan seansın özünde bir araştırma olmasıdır. Danışan ve danışman birlikte bir araştırma içindedirler. Araştırma konusunu başlangıçta danışan getirmiş olabilir ama araştırma boyunca bu soruların yenilenebileceği, değişebileceği, soruların yeni soruları doğurması imkânı her zaman değerlendirilmesi, göz ardı edilmemesi gereken bir çerçevedir.

Bir felsefe sorusunun, felsefiliğini getiren özniteliklerin ne olduğunun anlaşılması bir felsefi danışmanlıkta ne ile uğraşıldığının anlaşılması bakımından önemlidir. Felsefe sorusunun önemli yapıtaşlarını kavramak danışmanın seans tasarımını felsefi kılabilmesinin de önemli bir yoludur. Felsefi danışman bu tasarımı yaparken öncelikle felsefi sorunun neliğini, onu gündelik sorudan ayıran özelliklerini kavraması gerekir. Bu kavrayışı olanaklı kılan unsurlardan biri de Uygur'un gündelik soru-felsefi soru karşılaştırmasıdır. Bu iki soru biçimi arasındaki farkı, gündelik soruların bir boşluğu dolduran, eylem boşandıran soru -cevap yapısıyla ortaya koyar. Uygur, *"Felsefe sorusu ne eylemlerden çıkar ne de eylemlerle giderilir"* (Uygur, 2016, s. 375) savını ileri sürer. Böylece eylem boşandıran gündelik sorularla, felsefi sorunun farkını ortaya koyar. Felsefi danışman açısından bu ayrım, seansın amacından sapmasını önleyen bir yardımcıdır.

Bu noktada ele alınması gereken bir konu da bir eylemden doğmayan ancak gündelik yaşayışın içinden gelen felsefi soruların varlığıdır. Örneğin, Sokrates, *yürekli-yüreksiz, ölçülü-ölçüsüz* eylemlerinin ne olduğunu sormaz; onun soruları "ölçülülük nedir?", "yüreklilik nedir?" gibi kavramın anlamına yöneliktir. Bu soruyla ilgili kavramdan neyin anlaşıldığını ortaya çıkarmaya çalışır (Uygur, 2016, s. 375). Ayrıca herhangi bir felsefi sorunun cevabı bir eylemle verilemez. Bir felsefe sorusuna yanıt vermek için bir şey yapmaya çalışmak boşunadır. Bu yanıt arayışı konuşma ve yazma ortamında yapılmalıdır (Uygur, 2016, s. 376). Felsefe sorusunun bu konuşma talebi, felsefi danışmanlığın diyalojik yapısını da talep eder.

Felsefe sorusunun diğer bir özelliği de soru yanıtlanamasa, bir yanıtı gerektirmese bile, önemli olan, soru haliyle farklı bir boyutu açması, farklı bir bakış açısı kazandırmasıdır. Felsefi soruların getirdiği bu yeni bakış açıları da yeni soruları doğurur. Yeni soruları tetikler (Uygur, 2016, s. 377).

Uygur'a göre; *"felsefe sorusu aslında, birinin-filozofun- başka birinden sorduğu bir soru değildir"* (Uygur, 2016, s. 379). Felsefe sorusunun bu niteliği, aynı zamanda bu türden bir soruyu başkasına sormanın yerine kendi kendine sorulması özelliğini de ifade eder (Uygur, 2016, s. 380). Örneğin, bir felsefe sorusunu kendisine sormadan felsefi danışmana soran biri, danışanın da önceden bu soruyu kendisine sormuş olduğu varsayımı ve bu varsayımla birlikte kendisini aydınlatabileceği öngörüsüyle gider. Felsefi danışmana giden danışanda yeni bir soru dizisini sağlamışsa seansın başarılı olduğu söylenebilir. Çünkü "*Felsefede herkes gidebildiği yere kendi ayağıyla -kendi sorularıyla- gider"* (Uygur, 2016, s. 380).

Felsefi soruların özelliklerini anlayabilmek için, soruların dünya ve evrenle bağının gösterilmesi gerekmektedir (Uygur, 2016, s. 381). Örneğin bir karar isteyen felsefe sorusu sorulduğunda, o karar dünya olaylarına bakılarak verilemez. *"Bilinç bir mekanizma mıdır, yoksa bir organizma mıdır?"* (Uygur, 2016, s. 383) türünden ve bir karar bekleyen sorularda öncelikle mekanizma ve organizma kavramlarının araştırılması gerekir. Bu kavramların araştırma yeri de dünya olayları değil, bu kavramları içeren yazılı ya da sözlü anlatımlardır (Uygur, 2016, s. 383). İnsanların, yapıp-etmeleri, dünya ya da evrene ilişkin bilgileri bir felsefe sorusuna yanıt olmaz (Uygur, 2016, s. 384). Özetle felsefi soru, günlük

yapıpetmeleri, dünya olaylarını aşan bir kavram ve bu kavramın anlamını araştıran 'nedir' sorusudur ve felsefe sorularının yapısı yalındır (Uygur, 2016, s. 386).

'Nedir'li bir felsefe sorusu, büyük bir şaşma ile birlikte sorulur, Uygur, 'nedir' sorusuyla bir kavramın nasıl çözümlenebileceğini şöyle belirler:

> 'Ruh nedir?'- bu soru geçici bir şaşmanın anlık durağı olmaktan çok fazla birşeydir. Burada, ruhun ne -olduğu büyük bir şaşmayla sorulmaktadır. Bu soru, aşağıyukarı şöyle çözümlenebilir: 'Ruh'un ne olduğu beni şaşırtıyor. 'Ruh nedir? diye soruyorsam, bunu, ruh sözü karşısında şaşmadan alıkoyamadığım için kendimi, soruyorum. Bu soru ile, ruh kavramını araştırmayı kendime ödev olarak veriyorum. Başkaca bir isteğim yok.' Bu çözümleme, gerekli değiştirmeleri yaparak bütün felsefe sorularına uygulanabilir (Uygur, 2016, s. 387).

Böylece 'nedir'li bir felsefe sorusunu soran kişi, bu sorunun çözümlemesini rahatlıkla yapabilir. Bu şaşma, bir araştırma isteğini de ortaya çıkarır. Felsefe sorularının da amacı, bir kavramın açıklanması çabasıdır. 'Nedir'li soruyla insan kavramın anlamı karşısında duraklar ve anlamında derinleşir (Uygur, 2016, s. 388-389).

Felsefi danışmanlığı, felsefi yapan ölçütlerin başında, danışan-danışman ilişkisinin felsefi bir diyalog içinde gerçekleşmesi gelmektedir. Nermi Uygur'un, metafelsefe denemelerinden oluşan *Felsefenin Çağrısı* adlı kitabında felsefeyi tanımlamaktansa "Bir Felsefe Sorusu Nedir?" sorusuna yönelişi, danışanın danışmanlığa getirdiği soru ya da sorunu açımlarken felsefi danışmanın sorduğu soruların felsefi olması gereğini açığa çıkarır. Dolayısıyla "felsefi soru nedir?" sorusunun araştırılması gereklidir.

Nermi Uygur, felsefi sorunun neliğini araştırırken öncelikle soru-gündelik soru karşılaştırması yapar:

> "Felsefe Sorusu ve Eylem" başlıklı bölümünde "Felsefe sorularına gelince, bu soruların hemen hemen hepsi pratikteki yönelmelerin ötesinde yer alan sorulardır. Bu soruların varlığımızı ayakta tutmak, ya da yaşayışımızı düzenleyip işlemekle doğrudan doğruya bir ilgisi yoktur. (…) Bazı felsefe sorularının günlük yaşayışın kanavası içine örülmüş olduğu meydanda. Platon'un özellikle

> ilk diyaloglarında, Sokrates'e sorduğu sorular buna güzel bir örnek. Yalnız, soruları doğuran eylemler değil, birinin, çok kez eylem sürecine katılmamış olan bir seyircinin, eylem-dışı bir kaygısıdır. Sokrates yürekli-yüreksiz, ölçülü-ölçüsüz gibi tek tek eylemlerin ne olduğunu sormaz; bütün işi-gücü 'yüreklilik', 'ölçülülük' sözlerinin (kavramlarının) anlamına ilişkin sorular sorup bunları yanıtlamaktır" (Uygur, 2016, s. 374).

Nermi Uygur'un bu betimlemesinde sözünü ettiği felsefe sorusunun günlük yapıp-etmelerimizin ötesinde oluşu, felsefi danışmanlığın, psikolojik danışmanlıktan farkını gösterir. Çünkü psikolojik danışmanlık danışanı gündelik deneyimi içerisinde değerlendirir. Felsefi danışmanlıkta, danışmanın felsefi soruları, danışanın hangi kavramlarla dünyagörüşünü oluşturduğunu ve bu kavramları nasıl tanımladığını açığa çıkarması için işlerlik kazandırılan sorulardır. Felsefi soru, soru olarak danışmanlık sürecine katkıda bulunur. Bu katkı, danışanın soru ya da sorununa yaklaşımında yeni bir yön göstermesidir (Uygur, 2016, s. 377). Danışmanın sorduğu soruların niteliği gereği başkasına sorulan sorular değil, danışanın kendisine sorduğu sorulardır. Nermi Uygur *Felsefenin Çağrısı*'nda felsefe sorusunun bir başkasına sorulan türde bir soru olmadığını, aslında onun insanın kendisine yönelttiği bir soru olduğunu ileri sürer. Bu dile getirişi felsefi danışmanlık açısından yeniden düzenlediğimizde, şu şekilde ifade edilebilir: "Filozof" yerine insan/danışan kelimesini koyduğumuzda "Felsefe sorusu aslında danışmanın danışana sorduğu değil, danışanın kendi kendine sorduğu sorulardır" diyebiliriz. Çünkü danışman danışanla diyaloğunda bir çıkarımda, değerlendirmede, yönlendirmede bulunmaz. Danışanın kendine felsefi soru sormasına rehberlik eder. Danışanın, felsefi danışmana gitmesinin altında yatan neden ise danışmanın da bu soruyu kendisine sormuş olduğunu düşünmesidir. Danışmana sormada amaç, soruyu birlikte araştırmaktır. Sorunun örtüsünü kaldırmada danışmanın rehberliğine başvurmaktır. Bu felsefi danışmanlığı özgün kılan yanlardandır. Çünkü Bertrand Russell'ın "Büyük Soru" dediği soruları felsefi danışmanın kendisine sormamış olması, felsefi danışmanın kendi felsefe evini inşa etmemiş olması, dünyagörüşünün farkında olmaması ya da hiç oluşturmamış olması, danışmanlığın felsefiliğini sarsar.

Felsefi danışmanın rehberlik rolü, Nermi Uygur'un şu sözleriyle örtüşür. "*Asıl iş dönüp dolaşıp felsefe sorusunu kendisine sorana düşer. Felsefede herkes gidebildiği yere kendi*

ayağıyla-kendi sorularıyla-gider" (Uygur, 2016, s. 380). Felsefenin özünde bir araştırma olduğu düşüncesinden hareket ederek, felsefi danışmanlıkta araştırma nesnesinin kişinin yaşamı, yaşamı bağlamında dile getirdiği soru ve sorunları olduğu ileri sürülebilir. Danışmanlık ilişkisinde araştırıcı danışandır. Danışmanın rolü ise araştırma yöntemleri konusunda danışana rehberlik etmektir. Bir araştırıcı/danışan, soruların çerçevesini çizmek için danışmanın rehberliğini alarak sorularını seçer (Uygur, 2016, s. 373). Felsefi danışmanlığın tanımının yapıldığı, amacının belirlendiği birinci bölümde, danışmanlığın iki farklı amacından söz edilmişti. Birincisi kişisel dönüşüm hedefi, ikincisi de insanların felsefi danışmanla birlikte felsefe yaparak gelecekte karşılaşacağı sorunlarını çözmesini sağlayacak düşünme, felsefe yapma becerileri kazanması amacıydı. Her iki amaca yönelik olarak yapılan seanslarda da felsefi soruların ortaya konmasında, danışman danışan için kolaylaştırıcıdır. Kişisel dönüşüm amacında, danışanın talebi, danışmana gelme nedeni, kendini tanımak, kendi potansiyelini ortaya çıkarmak, dünyayı, yaşamı anlamak olabilir. Bu talebin sorunsallaştırılıp, doğru soruların sorulması, örneğin "ben kimim?", "ne yapıyorum?", "ne yapmalıyım?" türünden felsefi soruları, felsefi bir altyapısı olmayan danışandan beklenemez. Felsefi danışmanın buradaki rolü, danışana yönelttiği soruları, danışanın kendisine sormasında rehber ya da kolaylaştırıcı olmasıdır.

Felsefi danışmanlığın diğer bir amacı olan felsefi yöntemlerin öğretilmesinde; örneğin danışan "nasıl başarılı olabilirim?" türünden bir soru ile danışmana geldiğinde danışmana yöneltilen bu sorunun cevabını danışman veremez, vermez. Bu sorunun felsefi bir soruya dönüştürülmesi danışmanın rolüdür. Danışana bu soruyu sorduran durumun betimlemesini yaptırarak, bu durumu kavramsallaştırmasını sağlar ve "başarı nedir?", "başarının ölçütü nedir?" gibi felsefi soruları danışana yöneltir ve danışan bu soruları kendi zihninde araştırır. Bu araştırmada izlenen yolun felsefiliğinden emin olmak danışmanın rolüdür.

Danışmanlığın felsefiliğinden söz edebilmek için, kişinin günlük eylemlerinin sorgulanmasından öteye taşıyabilecek soruların ortaya çıkartılması gereklidir. Bu sorular refleksif sorular olmalıdır. Çünkü "*yaşantı ancak kendisine yönelen reflexion'dan ötürü günışığına çıkmaktadır*" (Uygur, 2016, s. 90). Günlük yaşamdaki sorular yapıp-etmelerle ilgilidir. Felsefe soruları ise bu yönelimin ötesindeki sorulardır (Uygur, 2016, s. 375). Danışmanın da yaklaşımına yön verecek olan sorular bu türden sorulardır. Böylece,

danışman, danışanın günlük eylemleri içinde oluşan soru ve sorunlarına yaklaşımında, danışanın sorularını, eylemin ötesine taşımasına rehberlik ederken, gündelik soru-felsefi soru ayrımını dikkate alması gerekir.

Danışman açısından bu ayrımı yapabilmenin işlevi, Nermi Uygur'un şu sözlerinde yerini bulur: "*İnsan nerde kendisine bir soru sorarsa, hele bu soruyu belli bir biçimde, salt kendisi için dilegetirirse, orda artık (günlük konuşmaları da katın) günlük yaşamaların dokusu yırtılmıştır"* (Uygur, 2016, s. 377). Oysa bir felsefe sorusunda, daha bir soru olarak, olmuş bitmiş bir durum vardır. Yanıtsız kalsa bile –belki de tam bir yanıtı gerektirmediğinden– daha soru olarak yeterince bir başarı ortaya koyar; belli bir boyutu açar. Bu soru ile birlikte insan yeni bir yöne bakmaya başlamıştır artık (Uygur, 2016, s. 377).

Felsefi danışmanlık, diğer danışmanlık türlerinde olduğu gibi bir diyaloğu gerektirir ve çerçevesi diyaloğun etrafında şekillenir. Bu diyaloğu çerçevelendirirken, kişinin dünyagörüşünün farkına vararak, yaşamının çerçevesini çizen kavramlarını sorgularken ortaya çıkan sorular, başkasına (danışmana) sorulsa ve bir yanıt alınsa bile, kişinin bu cevapla yetinemeyeceği sorulardır. Bu soru sormalarda diyaloğun işlevi ya da danışmanla diyalog ihtiyacı, bu türden soruların başkalarına sorulurken ortaya çıkması, danışanın kendisine sorduğu sorunun açığa çıkmasıdır (Uygur, 2016, s. 380) aynı zamanda.

Nermi Uygur'un *Felsefenin Çağrısı* kitabının "İnsanın İlkin Kendisinden Sorduğu Sorular" bölümündeki şu ifadeleri, bir insanın felsefi danışmana duyduğu gereksinimin ve bir insanı felsefi danışmana götüren şeyin ne olduğunu da açığa çıkarmaktadır.

> (…) Felsefe yapılan çevreleri özleme, filozofların (bu arada edebiyat, din, bilim ve sanat yazarlarının) yapıtlarına düşkünlük bunun bir sonucudur. Yalnız, bütün bu başkasına sormalarda bir kanı gizlidir: her kez başkasının da aynı soruyu kendisine, kendisi için sorduğu kabul edilir. Bu durumda, başkasına, sorudaki bir yanı sözleriyle aydınlatmaya yardım etsin diye gidilir. Bu gitme soruda sorulana yeni bir görüşaçısı sağlamışsa başarılı olmuştur. Yeni bir soru dizisine yol açmayan bir felsefe uyartısı çok kez hayalkırıklığı doğurur. Asıl iş dönüp dolaşıp felsefe sorusunu kendisine sorana düşer. Felsefede herkes gidebildiği yere kendi ayağıyla -kendi sorularıyla- gider(…) (Uygur, 2016, s. 380).

Öyleyse felsefi danışmanlık süresince ortaya çıkan diyalogları çerçeveleyen soruların niteliği, başka bir anlatımla, kişiyi gündelik yaşamdaki yapıp etmelerinin üzerinde, gündelik yaşamın perdesini yırtarak yeni bir görme biçimi kazandıracak sorular sormasıyla bağlantılıdır. Bu soruşlarla danışan yeni bir düşünceyi inşa eder. Görünüşte, dünya ile bağında sorulan sorular, örneğin toplu işten çıkarma durumunda olan bir işverenin "işçi çıkarmak doğru mu, yanlış mı?" gibi bir soru ile danışmana geldiği varsayımıyla, öncelikle bu soru danışmana sorulmuş gibi görünse ve danışman doğru ya da yanlış olanın ne olduğunu söylese bile, danışan buna ikna olmayacak, sorunun yanıtını kendi içinde aramaya devam edecektir. Bu gibi dünya ile bağında, kendi içinde sallantı içeren sorulara yaklaşırken, bir kararı gerektiriyor gibi görünse bile, karar talebinden önce sallantıya neden olan, "doğruluk" ve "yanlışlık" kavramlarının öncelikle soruşturulması gerekir. Doğrudan bir karara varılması hedeflenen bir soru olsaydı, bunu herhangi bir karar mekanizması ile çözerek karar vermesi mümkün olurdu. O zaman da bu soru gerçek bir soru olmaz, hatta gereksiz bir soru olurdu. Burada asıl sorulmak istenen bir eyleme yönelik bir soru (işçi çıkarmalı mıyım? çıkarmamalı mıyım?) değil, bir kavramın ya da kavramların araştırılması ihtiyacından ortaya çıkan bir kendine sorudur (Uygur, 2016, s. 383). Bu kendine soru da kavrama uzanan "doğruluk nedir?", "yanlışlık nedir" türünden olmak üzere felsefede kendine yer bulan "anlamı nedir?" sorusudur.

Felsefe sorusunun kavramların anlamını araştırma talebi, felsefi danışmanlık gereksinimini ortaya çıkaran şeydir, çünkü yaşamda karşılaşılan soru ya da sorunların ifade edilişinde yer alan söz öbeklerinin anlamının araştırılması felsefe sorularının sorulmasıdır bir deyime. Danışanın niyeti ne olursa olsun, bir ilgiyle Nicolai Hartmann'ın belirlemesiyle "varlık ilgisi"yle gelir danışmana. Öncelikle bu ilgisinin açığa çıkarılması, bir diyalog içerisinde anlamının soruşturulması felsefe sorularıyla mümkündür. Danışanın getirdiği soru/sorun/sıkıntı ya da bunalımdaki bu söz (kavram) öbekleri karşısında felsefi soru bir duraksamadır. Felsefi danışmanın da ilk rehberliği, bu duraklama ile birlikte derinleşmeye yardımcı olmasıdır. Aynı zamanda bu rehberlik dünyaya yönelmiş olan danışanın zihninin "anlam"a uzanmasını sağlayan araştırmadır (Uygur, 2016, s. 389).

Nermi Uygur'un felsefe yapma biçimini, felsefi danışmanlık türünden bir yaklaşım olarak ele aldığımızda, ona göre "*felsefeyi başlatan sorulardır*" (Uygur, s. 413). Bu sorulara

verilen yanıtlar ise, felsefe yanıtının bir temellendirme olduğu ama diğer düşünme biçimlerinde olduğu gibi sorusundan bağımsız olamayan, sorusuyla kımıldanan bir temellendirme olduğu yönündedir.

Görüyoruz ki Nermi Uygur'un, *Felsefenin Çağrısı*'ndaki ortaya koyuşlarında izlediği yol, bir yöntem, yaklaşım araştırmasını tamamlamamış olan felsefi danışmanlık açısından değerlidir, yol açıcıdır. Uygur bu bölümde, "Felsefe Nedir?", "Felsefe Sorusu Nedir?", "Felsefe Yanıtı Nedir?", "Temellendirme Nedir?" gibi sorularla metafelsefe yapmakta ve böylece bir yöntem imkânı ortaya çıkmaktadır. Nermi Uygur, araştırma konusu yaptığı kavramı "nedirli" sorularla katmanlarına ayırır; onun yöntemi, felsefi danışmanlıkta şöyle uygulanabilir: Felsefi danışmanlık diyaloğunu kımıldatan, danışanın sorusudur. Bu sorunun niteliği araştırılmalıdır ilkin, bu bir eylem sorusu mudur? Yanıtı bir boşluğu mu doldurmaktadır? Eğer öyleyse burada sorunun felsefi nitelik kazanması için felsefi danışmanın rehberliği önemli bir rol oynar. Bu rehberlikte Uygur'un felsefe yapma yöntemini uygularsak sorunun dil düzlemine çekilmesi gerekecektir. Danışan tekil durumdan uzaklaşarak soyutlaştırıp, kavramsallaştırmalıdır sorusunu. Bu aynı zamanda diyaloğun felsefiliğini de sağlar. Danışan için, olayları betimlerken kullandığı kavramların ne anlama geldiği çoğu kez açık değildir. Felsefi danışman kişinin dile döktüğü kavramların günışığına çıkmasında danışana yol gösterir. Bir filozofun kavramların örtüsünü kaldırması gibi felsefi danışman da danışanı için bu kavramları aydınlatmanın yollarını onunla birlikte araştırır. Bunun yolu kavram betimlemeleridir ve bu betimlemeleri yapabilmek eğitim ve bilgi birikimi ister. Dolayısıyla kişi bir felsefi danışmana gereksinim duyar (Uygur, 2016, s. 429). Böylece felsefi danışman, danışanın olaylarla ya da eylemleriyle ilgili felsefi niteliği olmayan sorusunu, dilde işlemeli ve danışanın kavramlarını tek tek gün yüzüne çıkarması için danışanın düştüğü karanlık kavram kuyusuna gereksinim duyduğu ipi uzatmalı, kavramlarını tek tek ele almasını sağlayarak dünyagörüşünü de bilince çıkarmalıdır.

Bir yöntem olarak bu bağlamda betimleyici felsefe, felsefi danışman açısından da nasıl bir yaklaşım sergilemesi gerektiğini gösterir. Dil belirlemeleriyle insanın kendisini ve evreni kavrama çabası çözümleyici bir betimlemeye dayanır. Çözümleme aşina olunan bir kavramın örtüsünü kaldırarak onu bölümlendirir ve yeniden kurar (Uygur, 2016, s. 510). Danışanın felsefi danışmanlık seansına getirdiği kavramlar üzerine çözümleyici bir

betimleme yapılarak, kişinin kavramlarını görmek, onları açığa çıkarmak, göz önüne sermek, derinleştirmek mümkün olacaktır.

Uygur'un felsefeye ilişkin bu duruşu, felsefi danışmanlık açısından, kişinin danışmana getirdiği soru ya da sorununun nasıl didikleneceği, ona nasıl yaklaşılacağı, örtüsünün nasıl kaldırılacağına ilişkin somut bir alet/gereç sunar.

4.3 Kuram Eylem Bağlamı: Çözümleyici Bir Felsefe Denemesi

Bu bölümde, Nermi Uygur'un *Kuram-Eylem Bağlamı* adlı eserinde ortaya koyduğu "Çözümleyici Betimleme" yöntemi, felsefi danışmanlık için bir yaklaşım olarak ele alınacaktır.

4.3.1 Çözümleyici betimleme yöntemi

Nermi Uygur'un *Kuram-Eylem Bağlamı. Çözümleyici Bir Felsefe Denemesi* başlıklı eseri, kendi tanımlamasıyla "kavramsal araştırma"dır (Uygur, 2016, s. 1204). "Kuram" ve "eylem" kavramlarını, kavram düzeyinde ve iki kavram arasındaki ilişkiler açısından incelerken, bu iki kavram arasındaki bağların betimlemesini yapar. Bir yandan da "çözümleyici yöntemi" kullanır (Uygur, 2016, s. 1205). Bu eserde incelenecek nokta Uygur'un çözümleyici felsefe geleneğine yaslanan ancak özgünlük de içeren yaklaşımını felsefi danışmanlık seanslarında ya da oturumlarında nasıl kullanılabileceğini incelemektir.

> (…)Tektek kavramların ne dediği, ne içerdiği, neyi nasıl yaptığı; başka kavramlarla birlikte ne gibi anlam bütünleri meydana getirdiği; değişik kullanışlarda hangi mantıksal ilişkilere ve sonuçlara yolaçtığı; kavramlara özgü tüm bilgisel yüklerin neler olduğu- işte bütün bunlar eski yeni dil uğraşlarının değil, felsefenin, özellikle de felsefe çözümlemelerinin açığa çıkarmaya yöneldiği konulardır (Uygur, 2016, s. 1207).

Uygur *Kültür Kuramı* başlıklı eserinde Bertrand Russell'ın çözümleyici felsefe tanımını şöyle değerlendirir: Bu tanımlama, "*Bertrand Russell'ın Doğruluk Anlayışı*" adlı çalışmasında yer alır." *(...) Russell'da çözümleme: kavram ve önermeleri anlamları,*

bildirme güçleri ve mantıksal yapılan bakımından açık kılmak üzere daha başka kavramlara ve önermelere başvurmaktır(...)"(Uygur, 2016, s. 398).

Russell'ın çözümleme tanımıyla Uygur'un tanımı arasındaki ortak noktalar; kavramın anlamına, mantıksal yapılarına; başka kavramlara yönelmedir. Bu ortak noktalar, Uygur'un özgün çözümleyici felsefe yönteminde Russell'ın etkisi açıkça görülmektedir. Yukarıdaki tanımlamada yer alan kavramları mantıksal yapıları bakımından çözümlerken, başka, yan kavramlara başvurulduğu ifade edilmişti.

Uygur, kavramlara ilişkin mantıksal çözümlemelerini, *Kuram-Eylem Bağlamı'nda* şöyle gösterir: Kuram-eylem kavramlarının ilişkisini ortaya çıkarışında öncelikle yan kavramlar, daha aşina olunan kavram ikililerini seçer, örneğin tam olarak kuram-eylem kavramlarıyla örtüşmeseler de birçok bağlamda birbirinin yerine kullanılabilecek kavramlar olan "söz ve iş", "düşünme ve yapma" kavramlarının çözümlemesini de işin içine katar (Uygur, 2016, s. 1219). Belirlediği bu kavram çiftlerinin arasındaki ilişkileri mantık açısından birkaç başlık altında inceler.

Bu başlıklar; "bağdaşmazlık, "birbirinin yerini tutma" ve "alış-veriş"tir (Uygur, 2016, s. 1220).

4.3.1.1 Bağdaşmazlık

Mantıksal ele alışlarından ilki olan kavram çiftleri arasındaki bağdaşmazlık ilkesini Uygur şöyle tanımlar:

> (…) bağdaşmazlık, iki şey arasında, en azından, bir gerginliği belirtmeye yarar. Bağdaşmazlık, iki şeyin anlamca birbirini dıştabırakması, birbirini itmesidir. İki şeyden biri öbürünün olmasını engelliyorsa, ya da öbürünün varolmamasını gerektiriyorsa, bağdaşmaz şeylerdir bunlar. İki şeyden birine değer vermek, öbürünü aşağsamaya zorluyorsa bir bağdaşmazlık vardır arada (Uygur, 2016, s. 1220).

Uygur, bu tanımlamanın ardından "söz-iş" kavram çifti arasındaki ilişkiyi birbirinin anlamını tüketen bir bağdaşmazlık ilkesince açığa çıkarır. "İş"i yücelten, "söz"ü aşağısayan atasözleriyle serimler iki kavram arasındaki bağdaşmazlık ilişkisini, "*'Lafla*

Peynir Gemisi Yürümez', anlam çatısı bakımından içinde ikilik barındırdığı apaçık" (Uygur, 2016, s. 1221). *"*Laf" ve "gemi yürümesi" olarak ifade edilen bu ikilik arasında bir gerilimin ortaya çıktığı açıktır. İki sözcük/terim karşı karşıya gelmekte; önemli olanın iş yapmak olduğu belirtilmekte; "söz boştur" ise ima edilmektedir. Söz-iş ilişkisinde işin ağırlığı anlamca daha fazladır ama bağdaşmazlık mantıkça bir olanak daha içerir. "*Hiçbir çelişmeye yol açmadan, iş karşısında sözün de ağır bastığını tasarlayabiliriz*. (…) *Örneğin 'dil kılıçtan keskindir' atasözleri, bazen sözün işten daha fazla iş yaptığını (...) bildirmektedir*" (Uygur, 2016, s. 1221).

4.3.1.2 Birbirinin yerini tutma

Bu mantıksal yapının özü, birbirinden farklı olduğu kabul edilen kavramların her durumda geçerli olmasa da bazı durumlarda, birbirinin yerine kullanılmasına dayanır. Söz-iş kavram çifti üzerinden ele alınırsa, söz kavramının iş kavramı yerine kullanılmasını ifade eder (Uygur, 2016, s. 1222). Böylece bağdaşmazlık ilkesi ile ortaya konan kavramların birbirinin yerine de kullanılabileceği savıyla farklı bir anlatım imkânı ortaya çıkar. Bu sözle yapılan birtakım işlerin olması gibi, söylenen sözlerin birtakım edimlerin yerine getirilmesini sağlaması şeklinde de olabilir. Aynı şekilde işin söz yerine geçtiği durumlar da olabilir. İnsan kendini sözleriyle açığa çıkardığı gibi, yaptığı işte insanın kimliğini ortaya koyar. Yaptığı işle kendini ifade eder, insanın yaptığı iş kendini başkalarına sunuş biçimidir (Uygur, 2016, s. 1223).

4.3.1.3 Alış-veriş

Kavramlararası ilişki olanaklarından biri de alış-veriş imkânıdır. Bu imkân iki şekilde ortaya çıkar: "Geçebilme" ve "yardımlaşma" (Uygur, 2016, s. 1224). Geçebilme, kavramların birbirinin devamı şeklinde tasarımlanabilmesidir. Bir kavramın bittiği noktada diğer kavramın başlaması olanağı burada dikkate alınmalıdır. Yaşamın bittiği yerde ölümün, ölümün bittiği yerde yaşamın başlaması gibi ya da sözün bittiği yerde işin, işin bittiği yerde sözün başlaması şeklinde olabilir. Buradaki belirgin yapı sürekliliktir. Bu süreklilik yine de zorunlu bir süreklilik değildir. "*Bir işi yapar yapmaz haklılığını belgelemek üzere konuşmak; bir işi yaptıktan sonra başkasına anlatmak üzere sözle elealmak; yapılan bir işi betimlemek, yapıldığını bildirmek üzere işten söze geçiş*"

(Uygur, 2016, s. 1224) türünden süreklilikler gerçekleşmeleri kadar gerçekleşmemeleri de mümkün olan alış-verişlerdir; kaçınılmaz değildirler (Uygur, 2016, s. 1225).

Yardımlaşma ise iki kavramın birbirini tamamlaması şeklinde düşünülebilir. İki kavramın tek başlarına yetersiz olduğu durumlardır bunlar. Örneğin bir işi yaparken bazı sözlerin söylenmesinin gerekmesi gibi. Sözün söylenmemesi durumunda işin gerçekleşmemesi gibi. Örneğin bir dağcının kendini güvenli bir istasyonda emniyete aldığında, eşlikçisine "emniyetteyim" sözünü söylemeden eşlikçisinin emniyetini bırakıp harekete geçememesi gibi (Uygur, 2016, s. 1225).

Bu üç mantıksal açıklama yapısı ile "söz-iş" arasındaki bağlantılar betimlenip açıklanma çabasına girilmektedir. Ancak bu mantıksal olanaklar yeterli değildir. Birer değinme olarak ele alınan bu mantıksal yapıların izinde kavramların çözümlemesi de ele alınmalıdır.

4.3.1.4 Kavram bağlantılarının çözümlemesi

Bağdaşmazlık, birbirinin yerini tutma, alış-veriş olarak ifade edilen mantıksal durumların daha iyi anlaşılması için önermelerde iz sürülecektir (Uygur, 2016, s. 1226).

Bağdaşmazlık

- İş değerli, söz değersizdir. (1)
- Söz değerli, iş değersizdir. (2)

Birbirinin yerini-tutma

- Söz de iş'tir. (3)
- İş de söz'dür. (4)

Alış-veriş

- Hem söz'den iş'e hem de İş'ten söz'e geçilebilir. (5)
- Söz ile iş aralarında (6)

yardımlaşırlar (Uygur, 2016, s. 1226).

Yukarıdaki önermelerin tasarımı, "*değersel bir sınıflama*" (Uygur, 2016, s. 1226) olarak ortaya konmuştur. Her kavram çiftinin çözümlemesinde olmasa da, insan yaşamında önemli yere sahip olan ve değerden ayrı düşünülemeyen güzellik, ahlak, eğitim gibi

alanlarda iş gören kavramlar bu değersel sınıflamayla çözümlenebilir. Söz ve iş'te olduğu gibi bu tür kavramlar tek başlarına değerlerinden söz edilemese de birlikte ele alındıkları anda değer-değersizlik katları ortaya çıkar (Uygur, 2016, s. 1227). Bu değersel ortaya koymayla birlikte bu önermelerin 'söz-iş' felsefesi olarak ele alınması mümkündür. Her bir önermeden bir felsefe savı ortaya konabilir (Uygur, 2016, s. 1228). "Kuram-eylem bağlamı"nı, "söz-iş" bağlantısı üzerinden Uygur, " '*söz ile iş'in anlamını, sözün ve işin kendisini de hesaba katarak*" aydınlatır (Uygur, 2016, s. 1229).

Bu soruların ve daha önce ortaya konan önermelerin ışığında "söz ile iş" bağlantılarının çözümlemesi ayrıca şu şekilde de yapılabilir: Uygur çözümlemesini yaparken, öncelikle 'söz' terimini ele alıyor, ona farklı soru biçimleriyle yaklaşıyor; " *'Söz', 'konuşma', ya da "dil" deyimlerine nerelerde, neyi göstermek için başvuruyoruz*? *Bu 'gösterme'ye anlam diyecek olursak, aynı şeyi şöyle de sorabiliriz: 'Söz'ün, 'dil'in anlamı ne*?" (Uygur, 2016, s. 1229). Böylece "söz" kavramını çözümlerken, onu da yine "konuşma", "dil" gibi bağlantılı kavramlarla ele alıyor ve kullanımının yapısına yönelik betimleyici sorular yönelterek terimi kavramsallaştırıyor ve bir felsefe sorusu olan "anlamı nedir?" sorusuna ulaşıyor.

Nermi Uygur sorularını ortaya koyduktan sonra yanıt verme çabasına giriyor: *"İnsanın çıkardığı, dolayısıyla da yazdığı bazı ses'lere 'söz' denir. Anlamlı seslerdir sözler.(...) genellikle, başkalarına bir şey söylemenin gerçekleştiricisi diye tanınır 'söz'"* (Uygur, 2016, s. 1229). "Söz"e ilişkin bu belirlemesinden sonra, "İş"le ilgili tanımlamasını da *"insanın ortaya koyduğu her şeye 'iş' denir"* (Uygur, 2016, s. 1229) şeklinde yapar.

"İş ile sözü" gösterdikleri şeyler açısından çözümleyen Nermi Uygur, bu tanımlamalara dayanarak insanla ilişkisini kurar ve bu ilişkiyi çeşitli fenomenler aracılığıyla açıklar. *"Serçenin ötüşü bir konuşma, yaptığı yuva bir iş diye yorumlanabilir. Gene de serçeye ilişkin bir 'söz ile iş' insanla bir yakınlaştırmanın, insana bir benzetmenin sonucunda elde edilmiştir."* (Uygur, 2016, s. 1230) Bu belirlemeler sonucunda çıkarımını yapar Uygur; "*Öyleyse antropolojik bir kavramdır 'söz ile iş'*" (Uygur, 2016, s. 1230) der ve insanın kimliğini gösteren konuştuğu gibi iş yapan da bir varlık olmasıdır (Uygur, 2016, s. 1231). Başlangıçta mantıksal boyutta ortaya koyduğu önermelerin geçerliliğini ortaya koymayı da ihmal etmez:

> (1) ve (2) önermeleri gibi, değerce ya da varlıkça, hiçbir zaman birbirlerinin karşıtı diye, birbirleriyle bağdaşamayan şeyler diye yorumlanmamalı. Söz-iş bütünlüğü, gerek sözün işin karşısına 'susma'yı; 'iş'in karşısına 'oyun'u koyabiliriz. Ancak, susmak nasıl ille de işi engellemek değilse; oynamak da söz söylemeyi engellemek değildir (Uygur, 2016, s. 1231).

Özetle Uygur, üç farklı mantıksal boyutla "söz ve iş"e ilişkin önermelerini ortaya koyar ve bundan sonra "söz" ve "iş" kavramlarını ayrı ayrı semantik açıdan çözümler; çözümlemesini bu iki kavramın neyi anlattığı üzerinden yapar, bu çözümlemeyle de başlangıçta ortaya koyduğu önermelerinin doğruluğunu ya da yanlışlığını mantıksal-semantik ilişkiler kurarak kanıtlar.

4.3.1.5 Çözümleyici betimleme yönteminin diğer yöntemlerden farkı

Nermi Uygur'un çözümleyici yaklaşımının diğer kuramlardan ayrılan noktalarını ortaya koymak yöntemin özgünlüğü açısından önem taşımaktadır. Onun yaklaşımı metafizik, ontolojik bir çözümleme anlayışı değildir. Kavram çiftlerinin aralarındaki varlıksal ilişkileri çözümlemez, kavramsal bir çerçevededir çözümlemesi. Felsefi çözümleme kavramların anlamsal katmanlarını mantık bağlamında tek tek didikleyip açığa çıkarır. Tek tek kavramların nasıl iş gördüğü, karşıt ya da benzer, yakın kavramlarla nasıl bir bağlantı içinde oldukları, kavramların bilgi yüklerinin neler olduğu, farklı söz öbeklerindeki anlamlarının nasıl sonuçlar doğurduğu, onun bilince çıkarmaya çalıştığı konulardır (Uygur,2016, s. 1207-1208). Öyleyse, Uygur'un çözümleyici yaklaşımında kavramların, dil ortamında yapılsa da onun asıl yaklaşımı, kavram-anlam-mantık üçgeninde çözümlenmesidir.

Uygur'un "çözümleyici betimleme yöntemi"nin "fenomenoloji" ya da diğer "çözümleyici" yöntemlerden farkı Uygur'un şu belirmesinde açıklık kazanır:

> (…)'kuram-eylem' bağını tüm girdi-çıktısıyla öğrenmenin bir aşaması olarak 'söz-iş' bağlantısı, bir mantık ve semantikle betimlemede çözümlenmek isteniyor. Bir gösteren durumundaki 'söz' ile 'iş' in gösterdiği şey' i nasıl gösterdiğine, göstermenin felsefesine bir yönelim var burda. Hiç kuşku yok ki, ancak dil düzeyinde kavramlar üzerine bükülerek dilediğine erişebilir bu yöneliş. Gene de 'söz ile iş' in, gösterdiği şeye olan ilintisini ortaya çıkarırken 'söz ile iş'

> in söz ve işle bağını çözümlemek gerekecek; yani, genişçe dendikte, 'söz ile iş' in anlamı, sözün ve işin kendisini de hesaba katarak aydınlatılacaktır. Bununla birlikte, burada sürdürülen 'söz-iş' felsefesini, hem söz hem iş varlığına, aralarındaki varlıksal ilişkilere değin bir varlık felsefesiyle karıştırılmamalıdır. Bu çevrede şu da önemli bir nokta: kavram-nesne ilişkileri açıklanırken, genellikle yapıldığı gibi, kavramı (kavramları, ya da kavram ilişkilerini) çözümlemek için nesneyi (nesneleri ya da nesneler arası ilişkileri) de çözümlemek gereğinin duyulması, mantıkça ve semantikçe sürdürülen bir felsefe işleminin, nesneler üzerindeki savlarla örülmüş bir varlık-felsefesi, bir ontoloji diye damgalanmasına yolaçmamalıdır (Uygur, 2016, s. 1229).

Uygur'un bu belirlemesi, Husserl'ci fenomenolojiden uzaklaşmasının nedenini; kavramların aralarındaki varlıksal ilişkilere yönelirken, kavramların gösterdiği şeylere yönelme, semantik açıdan ele alınmasına değinmemesini, göstermektedir. Uygur, 'söz' ile 'iş' kavramlarını ele alırken, bu kavramlar arası varlıksal ilişkileri, varolup olmadıklarını, varlıklarının koşullarını incelemez. Uygur, örneğin 'söz' kavramının dışdünyada işaret ettikleri, gösterdikleri üzerinde durur. Aynı şekilde 'iş' kavramını dışdünyadaki ve dildeki görünümleriyle ele alır.

Uygur'un yönteminin çözümleyici gelenekten farkını ortaya koyan diğer bir nokta onun çözümleme yaparken yasakladıklarıdır. Bu yasaklardan ilki "toptancılık"tır. Bu da sorgulanmadan, uygun olmayan genellemeler yapılması ve kestirmeden bir çıkarımda bulunulması olarak tanımlanır. Felsefece çözümlemenin bir diğer yasağı "son durak" kavramıdır. Felsefeci çözümlemeyle bir kesinliğe ulaşmaya çalışmaz. Kesin olanın peşinde değildir felsefece çözümleme, kesinlik aramaz, kesin olmasa da sorgulamasına devam eder. Çözümleyici felsefenin bir diğer yasağı da kestirmenin sebep olduğu ya da bir inanç ve düşüncenin getirdiği önyargılardır. Çözümleyici felsefenin işi doğrudan kavramlar olduğundan, başkaları çözümlemenin dışında kalır. Başkasıyla ilişkiler, karşı çıkmalar, savunmalar dışarıda bırakılır (Uygur, 2016, s. 1211).

Uygur, felsefece çözümlemeye ilişkin yaklaşımına farklı eserlerinde de değinmiştir. Bunlardan biri de *Felsefenin Çağrısı* başlıklı çalışmasıdır. Onun özgün yaklaşımının temelleri bu çalışmasında da görülür. Ona göre çözümleyici felsefe, kavramların açık ve kapalı yanlarını ayırmak, söz örüntülerinden kavramların anlamını açığa çıkarmaktır.

Uygur'a göre "*Felsefedeki temellendirmenin öbür adı: 'oyalanma', deşme, araştırma, aydınlanma, çözümleme ve betimlemedir.(...) felsefe temellendirmesinde yaptığımız: sorudaki kavramın değişik anlamlarına çeşitli ışıklar altında betimlemeyle yaklaşmayı denemektir*" (Uygur, 2016, s. 418). Kavramların boyutlarını çeşitli açılardan görmek, yüklendikleri anlam bakımından ortaya çıkarmak, ifade edileni açık kılmak, kavramın yapısını deşmektir. Böylece kavramların anlamları betimleme yoluyla açığa çıkar (Uygur, 2016, s. 510). Çözümleme yönteminde ise, bir kavramın anlamına aşina olunsa bile, onu aydınlatmak için, bölümlere ayırarak onu yeniden inşa etmektir (Uygur, 2016, s. 515).

Nermi Uygur'un çözümleyici yöntemindeki özgünlük onun çözümleyici yaklaşımın fenomenolojiyle birlikte iş görmesidir. Doktora sonrası gittiği Almanya'da tanıştığı Husserlci fenomenolojinin kendisine yetersiz gelmesiyle Uygur, kendi fenomenolojik yaklaşımını oluşturur (Kuşcu, 2019) Uygur kendi yorumuna göre bu yetersizliği şöyle açıklar:

> Gerçekte öyle bir fenomenoloji ki artık bu orda Husserl' i bulmamız hiç de kolay olmayan birtakım düşünsel kazılar gerektirmektedir. Hangi yönden bakılırsa bakılsın, olumlu-olumsuz ögeleriyle bir görme, bir yöntem, bir yorumlama, bir değerlendirme tutamağına kavuştum sanıyorum; ille de denecekse, epeyce kendi damgamı taşıyan 'fenomenoloji' gibi bir şey çıktı ortaya (Uygur, 2016, s. 42).

Böylece Uygur, Husserl fenomenolojisinden farklı bir fenomenoloji anlayışıyla ilerler ve onu Russell'dan etkilendiği çözümleyici yöntemiyle birleştirir.Yukarıda Uygur'un Husserl'ci Fenomenoloji ile Russell'cı çözümleme yönteminin etkileri ve farkları ile onun özgün "çözümleyici betimleme yöntemi" ortaya konulmuştur.

4.3.1.6 Çözümleyici betimleme yönteminin felsefi danışmanlık açısından değeri

Buraya kadar olan kısımda Nermi Uygur'un "çözümleyici betimleme yöntemi"nin ne olduğu, çözümleyici gelenekten farkları ele alındı. Bu bölümde ise Uygur' un bu özgün yönteminin felsefi danışmanlık açısında nasıl verimlendirilebileceği ele alınacaktır.

Uygur yönteminin işleyişini *farklı yapıtlarında şöyle kurar;*

Kuram Eylem Bağlamı'nda da kavramların birbirinin yerine kullanılabileceğini göstermekle başlar. *"(...) 'başarılı eylemler' deneceğine 'başarılı işler'le yetinilir. 'Güdük eylem' yerine 'güdük iş' kullanılır (...)* (Uygur, 2016, s. 1217).

Kavramlararası ilişkiyi ise şöyle kurar. *Tadı Damağımda* adlı kitabında önce "*kitap insandır*" der (Uygur, 2017, s. 1139) ve "kitap" kavramı ile "insan" kavramını birbirine bağlar ve bu iki kavramı çözümleyici betimleme yöntemiyle açıklar. Kitabın insansı özelliklerini gösterir. "*Onun da sırtı var, o da gömlek giyer; onun da adı, ekadı var. Dış görünüşüyle belli boy bosta bir birey. Her kitap başka bir insan sanki*" (Uygur, 2017, s. 1139). Böylece kitap kavramının değerini insan açısından ortaya koyar.

Kuram-Eylem Bağlamı'nda "kuram ve eylem"den daha kolay açıklanabilecek olan "söz ile iş"in kullanılması. *Tadı Damağımda*'da da "kitap" ve "insan" kavramlarını birbirlerine benzerlikleri bağlamlarında ele alır. Böylece, bir kavramın çözümlemesinde daha kolay kavramların çözümlenmesiyle açıklanması, anlaşılması daha zor kavramlara ulaşır ve kavramların birbiriyle ilişkisi ayrıntılı olarak betimlenir.

Felsefi danışmanlık açısından çözümleyici betimleme yönteminin önemi de buradan kaynaklanmaktadır. Danışmanlık seansında ya da oturumunda danışman danışanın seansa getirdiklerini, dile döktüklerini, dağınık ifadelerini felsefece serimler. Kavramsal düzlemde yan veya bağlantılı kavramlarla betimlemesini sağlayarak danışan açısından anlaşılır ve görünür kılar. Felsefece çözümleme yöntemiyle kavramın danışan için örtüsünü kaldırmak; kavramlararası ilişkileri, alış-verişleri, yerine geçmeleri görmesinde kolaylaştırıcı olmak, danışanın kendini felsefi olarak soruşturmasında pratik olanaklar sağlayacaktır.

Danışman danışan diyaloğunda, fenomenolojik çözümleyici yöntemle birlikte ayrıntılar üzerinde duran bir yaklaşım gözetilmelidir (Uygur, 2016, s. 232). Felsefi danışmanlık açısından verimlendirilmesi sağlanan unsurların başında felsefece çözümlemenin hem neliği hem de yasakladıkları gelir. Bunlar aynı zamanda felsefi danışmanlığı psikolojiden ayıran niteliklerdir. Çözümleyici betimleme yöntemi, felsefi danışmanlık seansında, danışanın kavramlarını, karşıt kavramlarla, kavramlararası alışveriş ilişkisiyle, birbirinin yerine koymanın eşliğinde kavram çözümlemeleri yaparak, danışanın kullandığı

kavramlarda derinleşmesini sağlar. Danışan, kendi felsefe evini, derinleştiği, çözümlediği, açığa çıkardığı bu kavramlar üzerine inşa eder.

Uygur'un yönteminin, felsefi danışmanlık açısından sağladığı olanaklardan biri de *Kuram-Eylem Bağlamı* kitabının, "Kuram ile Eylemin İçyapısına Sokuluşlar" başlıklı bölümünde kendini gösterir. Bu bölümde, çözümleyici felsefenin "kuram ve eylem" kavramları üzerinden nasıl bir yöntemle iş gördüğü saptanabilir. O halde sorulacak soru şu olmalı: Uygur, kuram ile eylemin içyapısına nasıl uzanıyor? Yanıt: Özel türden araştırma sorularıyla.

Felsefi danışmanlık etkinliğinde, danışanın dille dilde söylediklerinden, tek tek kişilerden, tekillerden yola çıkarak, felsefenin ve dolayısıyla felsefi danışmanlığın birincil yöntemlerinden olan "kavramsallaştırma" yoluyla kavrama ulaşması, kavramı açığa çıkarması için danışman, danışanını davet eder, ulaşılan bu kavramların araştırılmasına, aydınlatılmasına sıra geldiğinde Uygur'un araştırma sorularıyla iş görebilir danışman. Bu sorular; *"……kavramının gösterdiği nedir?", "bu kavram neyin dildeki anlatımıdır?", "Bu kavramın adlandırdığı şeyler, olaylar, nesneler nelerdir?" "Bu kavramın dile getirdiği nedir?*" (Uygur, 2016, s. 1229) sorularıdır.

Kavramın semantik araştırmasında ise sorular şunlardır: *"Bu kavramı, nerelerde neye işaret etmek için kullanıyoruz?", "Bu kavramın anlamı ne?"* Çözümleyici felsefenin bu araştırma sorularıyla aydınlatılmak istenen kavramları çözümlerken, öncelikle aydınlık olan, herkesçe tanınan, tanınması kolay olan kavramlarla yola çıkılır ve asıl derinleşilmek, anlaşılmak, görülmek istenen kavrama uzanılır (Uygur, 2016, s. 1235).

Kavramlar üzerinde derinleşme için gerekli bir diğer yöntem de, kavramları karşıtıyla, kavram çiftleri olarak ele almaktır: "Yaşam ile ölüm", "başarı ile başarısızlık", "mutluluk ile mutsuzluk" gibi kavramlar, ancak karşıtıyla aydınlatılabilirler. Bu türden kavramlar tek başına anlamca eksik kalacaklardır. Bu kavram çiftleri aynı örüntünün içinde yer alırlar (Uygur, 2016, s. 1236). Eğer danışanın açığa çıkardığı kavram ölümse, onun bu kavramı kavrayabilmesi, anlamını açığa çıkarabilmesi için, yaşamla bağdaşıp bağdaşmadığını, ölümle yaşam arasında nasıl bir alışveriş imkânı olduğunu, birbirinin yerini tutup tutmadığını, birbiriyle nasıl bir ilişki içinde olduğunu araştırması gerekecektir.

4.4 Dünyagörüşü

Felsefi danışmanlık alanında, dünyagörüşü (*worldview*) üzerine çalışan felsefi danışmanlardan ilki Ran Lahav'dir (Lahav, 1995). O, dünyagörüşü kavramını "çevre/ perimeter" ve "çevresel/perimetral" olmak üzere iki kırılımla ele alır (Lahav, 2013, s. 83). Lahav çevre kavramını şöyle açıklar: Bireyin yüzeysel bir günlük yaşamı vardır. İnsanın davranışları, duyguları ve düşünceleri katı ve sınırlı bir dağarcığa sahiptir. Bunun nedeni alışılmış anlamaları ve insanın içindeki ilham ve bilgelikle bağ kuramamasıdır. Bu katı, yüzeysel ve sınırlı dağarcık kişinin çevresidir. Platon'un "Mağara Alegorisi"nde olduğu gibi birey bu çevrede hapsolmuştur. Bu çevreyi sürdüren, insanın psikolojik mekanizmalarıdır. İnsan bu çevreyi ancak kendisini bulduğunda fark eder. Çevresel dünyagörüşü ise bireyin zihninde varolan yaşam anlayışıdır. Dünyagörüşü ifadesini dilde değil, kalıplaşmış duygu ve davranışlarda bulur. Bu her insanın hayatı anlama ve yorumlama biçimi, kendisine ve başkalarına karşı tutumları ve yaşam tarzıdır. Felsefe hayatı anlamanın yollarından biri olduğu için, bireyin içinde bulunduğu hapishanenin duvarlarını inceleyebilir ya da değiştirmek için kullanabilir. Felsefi danışmanın da amacı, danışanın kendisini çevreleyen duvarları aşması için ona ilham vermektir (Lahav, 2013, s. 8-9).

Uygur'a göre, dünyagörüşü, insan yaşamını etkileyen ve insan yaşamına ilişkin ve insanın yaşamının gerektirdiği bir görüşü ifade eder (Uygur, 2016, s. 569). Ayrıca dünyagörüşü, kişinin eylemeleri ve söylemelerini yönetir (Uygur,2016, s. 566). Bu açıdan bakıldığında kişinin gündelik yaşamı ve bu deneyimden ortaya çıkan dünyagörüşü felsefi danışmanlık için diyaloğun nesnesidir.

Nermi Uygur'un felsefi söyleminde yerini bulan "dünyagörüşü" kavramı, felsefi danışmanlık pratiği için önemli açılımlar sunmaktadır. İlkin bu önem, kavramın tanımında ortaya çıkar. Çok çeşitli tanımlamalar olmasına rağmen kavramın tanımında ortak bir temel olarak insan yaşamını etkilemesi ve bu yaşamın gerektirdiği bir görüşü dile getirmesi yer alır. Dünyagörüşü, insan yaşamını biçimlendirir, insanın eylemlerini düzenleyen bir üslup ortaya koyar. Dünyagörüşü, danışanın dışdünya ile ilişkisinde, dışdünyaya ilişkin soru ve sorunlarını neye göre çözebileceğini gösteren bir yaşam tasarımıdır (Uygur, 2016, s. 569-570). Dünyagörüşü insanın dünyayı algılayışıdır, anlamlandırışıdır. Böylece insan kendisini ve çevresini, kendi yaptıklarıyla doğada

varolanları, varlığı değerlendirdiği bir bakış açısıdır (Uygur , 2016, s. 329). Dünyagörüşü, insanın yapıp etmelerinde, seçimlerinde, neyi sevip sevmediğinde, değer verip vermediği şeylerde, vazgeçmelerinde kendini açığa vurur (Uygur , 2016, s. 331).

Felsefi danışmanlık oturumunda danışanın dünyagörüşünün ortaya çıkmasını sağlamak için Uygur'un şu soruları ve söz konusu soruların cevapları, dünyagörüşünü aydınlatmada, yıkıp yeniden yapmada yararlı olan sorulardır. Çünkü bu sorular, örneğin "Dünyadaki yönelişlerimi neye, nelere göre ayarlamalıyım?" sorusunda olduğu gibi insanın yapıp etmelerini şekillendiren kararlarının ölçütlerini, dayanaklarını ortaya çıkarabilecek sorulardır. Bu sorular danışmana pratik imkânlar sunar. *"Nasıl yaşayayım? Ne denli bir yaşama yaşanmaya değer? Hangi amaçlara erişmeye çalışmalıyım? Dünyadaki yönelişlerimi neye, nelere göre ayarlamalıyım? (...) İşte her dünyagörüşünün bu soruların hepsini, ayrıca akraba soruları cevaplandıracak bir içerikle ortaya çıktığı yadsınamaz"* (Uygur, 2016, s. 569). Öyleyse danışman, danışanın felsefi kendini soruşturmasında bu soruları hem geçmiş zaman hem de gelecek zaman kipiyle sorarak danışan için yapıp etmelerini düzenleyen ve yeniden düzenleyen ama tek tek eylemleri düzenlemenin ötesinde dünyayı anlamaya da yönelen bir dünyagörüşü tasarımı ortaya koyabilir.

Dünyagörüşü kavramı bir bilme yolu değil bir yaşama yolu olarak ortaya konabileceğinden dışarıdan benimsenecek hazır bir dünyagörüşünden söz edilemez. "izm"lerle ortaya konulan dünyagörüşleri olarak tanımlanan görüşler ise yaşama tutumlarına, dünyayı anlama biçimlerine ilişkin birer varsayımdır (Uygur, 2016, s. 574). Dünyagörüşünün felsefi danışmanlık açısından değeri, danışanın pratik yaşamına dayanak teşkil etmesi ve böylece yaşantısını, felsefi soruşturması ile ortaya koyabileceği bir yol olmasındadır. Uygur'un dediği gibi danışanın çıktığı bu yol yapayalnız bir yoldur. Danışman ortaya koyduğu sorularla yol göstericidir sadece (Uygur, 2016, s. 572).

Felsefi danışmanın dünyagörüşü sorgulamalarında bilmesi gereken noktalardan biri de dünyagörüşü tasarımının yapısıdır. Uygur, bu yapıyı şöyle tanımlar:

> Dünya üzerindeki izlenimler, olayların insanda bıraktığı izler, karşılaşmalar, baştan geçenler, kısaca yaşantılardır bunlar. (…) Bu yaşantılar dünyanın tümüne ışık tutan bir tasarıda yoğunlaşırlar. İşte sonradan özü, çekirdeği hiç değişmediği

> halde, dünyadaki pek çeşitli durumları aydınlatacak bir genişliğe kavuşan bu tasarı, böylece dünyagörüşü denen şeydir. Yaşantılar dünyagörüşünü belirler (Uygur, 2016, s. 576).

Dünyagörüşünün Uygur'ca belirlenen bu yapısını aydınlatırken, Betül Çotuksöken'in "tekil-tümel gerilimi", tek tek yaşananlar karşısındaki duruşlarla, somut durumları karşılayan, soyut duruşlar geliştiren insanın gerilimi, yaşantı tortuları oluşturan deneyimleri, tekil karşılaşmalarını tümel olanla karşılamaları (Çotuksöken, 2018, s. 83) , dünyagörüşünün yapısına dayanak olarak görülebilir.

Sonuç olarak felsefi danışman-danışan diyaloğunda, Uygur'un dünyagörüşü üzerine söyledikleriyle, sorgulamaları, soruları, soru yapılarını bir araç olarak kullanan felsefi danışman, danışanın deneyimlerinden gelen yaşantı tortularıyla, olaylar, olgular karşısındaki duruş ya da karşılamalarına dayanak oluşturan dünyagörüşünün bilince çıkarıp soruşturulması ve sorgulanmış bir yaşam tasarısı inşa edilmesi için bir tutamak, dayanak olarak kullanılabilecek pratik bir araç ortaya koyar.

4.5 İnsan Açısından Edebiyat

Uygur'un *İnsan Açısından Edebiyat* başlıklı kitabı, onun yaşamında ve söyleminde önemli bir yeri olan edebiyat üzerine, insan yaşamında edebiyatın değeri üzerine düşüncelerini derleyip toparladığı çalışmasıdır. Araştırmanın bu bölümünde Uygur'un bu çalışmasındaki söyleminin felsefi danışmanlık açısından nasıl değerlendirilebileceği ele alınacaktır.

Bu bölümde ele alınacak sorular şunlardır: Edebiyat ve felsefenin ilişkisi nedir? Bu ilişki nasıl ortaya çıkar? Felsefenin edebiyata katkısı nedir? Edebiyatın insan için değeri ve işlevi nedir? Felsefi danışmanlık açısından edebiyat danışman-danışan buluşmasında nasıl iş görür? Nermi Uygur'un felsefi söyleminin edebiyat ve insan ilişkisi bağlamında, felsefi danışmanlığa katkısı nedir? Seansta kullanılacak edebiyat eserlerinin niteliği nedir?

Öncelikle, ötedenberi ilişkileri devam eden felsefe ve edebiyatın, nasıl bir birlikteliği olduğu ele alınacaktır. Edebiyat ve felsefenin ilişkisi, edebiyatın kurgusal yapısıyla,

estetik haz içeriğiyle, felsefenin düşünmeye ve bunun sonucunda ortaya çıkan düşünceye dayalı yapısının birlikte oluşunda kendini gösterir.

Edebiyat ve felsefe ilişkisi, özellikle varoluşçu felsefenin önemli filozoflarının yazdığı edebi eserlerde görülür. Bu eserlerde insanın varoluşuna ilişkin sorunlar, somut insan yaşamları üzerinden ortaya konur. Varoluşsal bir yapı inşa etmenin zorluğu, insan yaşamının betimlemesinin akıl yürütmenin ötesinde bir yapısının olması, varoluşçu felsefenin kendini edebiyat eserlerinde ortaya koymasını gerektirmiştir (Günay ve Gündoğan, 2014, s. 7).

Varoluşçu felsefede olduğu gibi, *"(...)insan dolayımındaki konularla sorularla sorunlarla uğraşan felsefi bir söylem, saptamaları için başlangıç noktası olarak tekil olanı, şimdi ve burada olanı seçer; ama sonunda türsel, genel, tümel olana yönelir(...)* (Çotuksöken, 2014, s. 89). Felsefenin başlangıç noktası olarak ele aldığı bu tekil olanı, filozof edebiyat eserlerinde gösterebilir. Böylece filozof, *"yazınsal olanda tekil olanın, bir defalık olanın, kışkırtıcılığından, somutluğundan hareket(...)"* (Çotuksöken, 2014, s. 92) eder.

Edebiyatın somut olanı göstermesi, insan yaşamının, tekil yaşantı örneklerini kışkırtıcılıkla, Rita Felski'nin belirlediği gibi "şok" etkisiyle (Felski, 2019, s. 132) ortaya koyma özelliği, felsefenin, insana dair soru ve sorunları ele alması ve insanın kendine yönelimi, kendini bilme edimini ele alması (Çotuksöken, 2014, s. 90), felsefe ve edebiyat ilişkisinin, insan ortak paydasında nasıl iş görebileceğinin olanağını sunar.

Edebiyatın insana yönelişindeki somutluğu, tekilliği bir başlangıç noktası olarak verimlendiren felsefenin edebiyat yazınındaki yerini Mustafa Günay (2014) *"Edebiyatın İçindeki Felsefe*" başlıklı yazısında şöyle ortaya koymuştur.

> Dostoyevski'nin romanlarında kendine özgü düşünceler ve sorularla sıkça karşılaşırız. (…) Başka bir Rus yazarı Turgenyev, *Babalar ve Oğullar* romanında ilk kez nihilizm problemini işlemiş bir edebiyatçıdır. Turgenyev'in bu problemi ele almasından sonra, aynı konu-problem Nietzsche-Camus başta olmak üzere, felsefede de tartışılmaya başlanmıştır (Günay, 2014, s. 265).

Günay'ın bu belirlemesi, bir kurmaca yazarının edebi metnindeki özgün fikirlerin, felsefeye verdiği ilhamı göstermektedir.

Günay'ın (2014) aşağıdaki ifadesi felsefe-edebiyat ilişkisinin diğer bir boyutuna işaret eder.

> Bazı edebiyat eserlerinde ise kimi felsefelerin bir yansımasını, edebi bir söylemle yeniden dile getirilmesini bulabiliriz. Jack London'ın *Deniz Kurdu* ve *Demir Ökçe* romanları örnek olarak verilebilir. *Deniz Kurdu*'nda Nietsche'nin yaşama felsefesi bağlamında üst-insan düşüncesi ve Ömer Hayyam'ın yaşam anlayışının iç içe işlenmesi söz konusudur. London, Nietsche'nin insan felsefesini, bir romanın örgüsü içinde somutlaştırmaya çalışmakta ve böyle bir insan anlayışının gerekçelerini(temellendirilmesini) ve insan ilişkilerinde yol açacağı sonuçları edebiyatın ölçüleri/ölçütleri içinde bize sunmaktadır (Günay, 2014, s. 265-266).

Görülüyor ki, edebi metin içerisinde yer alan belirli türden bir felsefe anlayışının, "insan felsefesi" ve bu anlayışın insan ilişkilerine etkisi somut bir kurmaca yazınında ele alınabiliyor. Bu ele alış, bir felsefi danışmanın danışanıyla girdiği diyalog için önemli bir olanağı ortaya koyar. İnsan ilişkileri özelindeki bir diyalogda, bu türden bir metin başlangıç noktası olarak ele alınabilir ve danışanla danışmanın birlikte felsefe yapma edimlerinin nesnesi olarak iş görür.

Felsefe ve edebiyat ilişkileri farklı boyutlarıyla ele alındıktan sonra, edebiyat alanından örneklerin felsefi danışmanlık diyaloğunda bir başlangıç noktası olarak değerlendirilmesi olanağını içeren bir diğer söylem, Nermi Uygur' un *İnsan Açısından Edebiyat* adlı eserinde dile getirdikleridir. Ona göre, edebiyat eserini edebi kılan belirgin özellik "insan açısından" yazılmış olmasıdır. Çünkü "*İnsan olmasaydı edebiyat da olmayacaktı"* (Uygur, 2016, s. 949). İnsan dünyasına ilişkin, insan için, insanla ilgilidir edebiyat; okuyanı da, okuduğunu değerlendireni de, kavrayanı da yine insandır (Uygur, 2016, s. 949). İnsana ilişkin olanı içermesi bakımından da danışanla felsefi danışmanın, birlikte yol alabileceği, yola çıkabileceği bir olanak barındırır içinde. Edebiyat, bilinmeze uzanma imkânı sunar insana. Böylece insan görülmeyeni görebilir (Uygur, 2017). *"Sanat yapıtı*

(...) insan yaşamının görünür görünmez yönlerini bulgulayıp bir dilsel düzenleme aracılığıyla sunmak amacındadır" (Göktürk, 1980, s. 18).

Kendine yönelen insanın bu görülmeyeni görme imkânını edebiyat yazınında bulması, Bergen Coşkun'un "*Felsefenin Trajik İyimserliği*" başlıklı yazısında temellendirilebilir; *"Anton Çehov'un Sonya'sı ise, ne yapabiliriz yaşamak gerek, yaşayacağız, çok uzun günler, boğucu akşamlar geçireceğiz, alınyazımızın bütün sınavlarına sabırla katlanacağız (Çehov, 2000), diye seslenir sıkışıp kaldığı dünyasının içinde. Sıkışıp kaldığımız dünyamızın bir benzerinden"* (Coşkun, 2020) Coşkun'un kurduğu bu benzerlik, kendi katı ve sığ dünyasında sıkışıp kalan insanın, bu sıkışmışlığını gösteren kurmaca bir metinde, onun kendi yaşamında göremediğini görür.

İnsanın edebiyat aracılığıyla, kurmaca ve gerçek olanın benzerliğinden yola çıkarak bu görülmeyeni görme edimi, insanın kendine yönelmesinde yol açıcı bir edimdir. Böylece kendine yönelen insan, felsefenin, felsefe tarihinin kendini bilmenin tarihi (Çotuksöken, 2014, s. 90) olması nedeniyle, bu kendini bilme yolculuğunda edebiyat üzerinden "kendinin felsefi soruşturma"sını gerçekleştirebilir. Felsefe tarihinde, insanın kendini tanıması söyleminin başlangıcı, Apollon Tapınağının girişinde yazan "kendini bil!" sözüdür. Eyüp Çoraklı'nın (2022) aktardığı şekliyle tapınaktaki yazının öyküsü şöyledir:

> Yunan'ın ünlü Yedi Bilgesi, rivayete göre, Delphoi kentinde bir araya gelir ve bilgeliğin sırrının "Kendini bil" (G*nothi sauton)* sözünde saklı olduğuna hükmedip bu sözü bir düstur halinde Apollon tapınağının duvarına nakşeder. O günden itibaren tüm antikçağ, hep bu düsturu hayatına uygulamaya çalışır, bu düsturun ardındaki manayı kavramak için uğraşır, bu düsturla bakar dünyaya ve insana, hatta tanrıya; kısacası bu düsturun vaat ettiği bilgeliğin (sophia)peşinde tüketir nefesini (Çoraklı, 2022, s. 9).

Felsefe, sözcük kökenbilgisi açısından; Eski Yunanca'da sevmek anlamına gelen *philein* ile *bilgelik* anlamına gelen *sophia* sözcüklerinin birleşimiyle oluşan '*philosophia', 'bilgelik sevgisi'* anlamına gelmektedir (Güçlü vd. , 2008, s. 532). Böylece felsefenin "kendini bil!" ilkesinde yer alan bilgeliğin peşinde olduğu söylenebilir. Felsefi danışmanlık açısından "kendini bil!" sözü, felsefenin yaşamla sıkı bağında kendini açığa çıkarır.

Andreas Mussenbrock *Felsefeyle Terapi* başlıklı, felsefi danışmanlık üzerine yazdığı kitabında, felsefe eğer kendini tanıma için bir etkinlik alanı olarak ele alınırsa, onun bir terapi yaklaşımı olabileceğini ileri sürer. Kitapta yer alan filozofların farklı düşüncelerine karşın ortak noktalarının da kendini tanıma çabası olduğunu belirtir (Mussenbrock, 2013, s. 237).

Mussenbrock'un söylediği şekliyle; felsefenin, insanın iyi oluşuna katkı sunabilmesi için felsefi danışmanlıkta, danışanla danışmanın birlikte yaptığı felsefenin öncelikli konusu olması gerekir. Böyle bir felsefe yapma etkinliği için, felsefe bilmeyen bir danışanla diyaloğa giren felsefi danışman için, edebiyat eserlerinin kullanımı somut ve tekil bir başlangıç imkânı sunar. Böylece, edebiyat ve felsefe ilişkisinde ve Nermi Uygur'un edebiyatın insan açısından yazılmış olduğu belirlemesinde açıklanan insanın, kendine yönelişinde, özellikle de kendini tanıma yolculuğunda edebiyatın rolünün ele alınması gereği ortaya çıkmaktadır.

Bergen Coşkun (2020), varoluşsal bir olgu olarak acıyla kendini tanıyan insanı, Miguel de Unamuno'nun önemli deneme eseri, *Yaşamın Trajik Duygusu* bağlamında aktarır.

> Miguel de Unamuno için de acı, insan varoluşundan, bütün bir yaşam boyunca süren, insanın kendini anlama ve tanıma yolculuğundan ayrı düşünülemez. *Yaşamın Trajik Duygusu'*nda acının insan varoluşuyla bağını hatta neredeyse insanın acısız kendisi bile olamayacağını anlatır: Acı, bilincin yoludur ve yaşayanlar onunla kendilerinin bilincine sahip olurlar. Çünkü kendinin bilincine sahip olmak, kişiliği olmak, kendini bilmek ve kendini öteki insanlardan ayrımlı duyumsamaktır, bu ayrımsama duygusu da bir sarsıntıyla, az çok şiddette acıyla kendi kendinin sınırını bilmek duygusuyla gelir… (Coşkun, 2020, .s.24).

Felsefe ile edebiyat arasında duran deneme türünün önemli bir örneği olan *Yaşamın Trajik Duygusu'*yla acı üzerinden kendine uzanan insan, acı kavramını kendini tanımanın bir aracına dönüştürebilir. Böylece felsefi danışmanlıkta bir deneme metninden hareketle insanın acıları, sınır durumları (Aktaran Coşkun, 2020. S. 32) karşılayışı üzerinden kendini tanıma soruşturması yapılabilir.

Edebiyat aracılığıyla kendini tanıma için, bir başka örnek, Güncel Önkal'ın "Edebiyat Felsefesi Açısından Hermann Hesse" başlıklı yazısındaki belirlemelerinde ortaya çıkar. Önkal, Hesse'nin karakterlerinde açığa çıkan kimlik bunalımlarını, bireyin bölünmüşlüğünü, bilgelik arayışını ortaya koyar.

> *Peter Camenzid* kentin reddedilmesi, romantizme duyulan özlem, bir sanatçının münzevi hayatındaki imgesi olarak karşımıza çıkar. Katı kurallı, dini ağırlıklı eğitime karşı çıkan, kötülük ve günah takıntısından kurtulamayan *Demian* bir gencin kimlik bunalımının hikayesidir. *Bozkır Kurdu* ve *Siddharta, Batı medeniyetine başkaldırı,* Doğu'nun Budacı tinsellik arayışının betimlemesidir. Narziss ve Goldmund ise iki ayrı karakterde aslında bireyin bölünmüşlüğünü, zaman ve mekana aidiyetsizliğini, bir yolda olmanın sürekli tereddütünü, ahlak ve günah kavramlarının içeriğini kilise adamlarının katı entelektüelliği üzerinden sorgular (Önkal, 2014, s. 388-399).

Hesse'nin eserlerindeki karakterlerin bunalımları, arayışları sorgulamaları, "*insanın düşünmesinin ilkin benzerlikten yola çıktığı, benzer olanları saptamaya yönelik olduğu*" (Çotuksöken, 2014, s. 89) belirlemesiyle, felsefi danışmanlık seansında danışan ve danışman kurmaca ve gerçeklik arasındaki bu benzerlikten yola çıkarak kendini tanıma üzerine felsefi bir diyalog gerçekleştirebilir.

Felsefenin yaşamla bağını kurmaya öykünen felsefi danışmanlık, kişinin kendini dönüştürmesi bağlamında yaşama felsefesi tutamaklarını önemser. Hesse'nin edebiyatındaki felsefi zemin, bu türden tutamaklar sunmaktadır. Önkal, bunu şöyle dile getirir.

> Okurunu entelektüel zeminde teoriye boğmaktan çok, varoluşçu sorgulamalarını alttan alta sunan Hesse'nin kerametli karışımı, dönemine hapsedilemeyecek evrenselliği de içinde barındırır. Hesse yazını, bireyin psikolojik çözümlemesine yer verdiği ölçüde, karakterlerinin dünyasından hareketle birey-doğa, birey-toplum, birey-kültür, hatta din ve eğitim ile ilişkilerine kadar geniş bir yaşam felsefesini de içerir. Dolayısıyla Hesse'nin yapıtlarında bir yanda tikel gerçekliği ile kişi(ler) dünyası, diğer yanda ise evrensel gerçekliği ile tüm insanlığın tarihi ve doğudan batıya düşünce dünyası yer almaktadır (Önkal, 2014, s. 390).

Hesse karakterleri, sıradan dünyanın sıradan insanları olarak, bir felsefi danışmanlıkta danışanın kolayca benzerlikler kurabileceği karakterlerdir. Bu karakterlerin yerleştiği, zaman ve mekânın kavramlarıyla, "*düşünsel, kültürel, tarihi, tinsel izleri"* (Önkal, 2014, s. 390) felsefi danışmanlığın diyalojik ortamında soruşturma konusu haline gelir.

Hesse'nin özellikle *Demian* romanı, ergenlik dönemindeki bir genci, kendilik ve başkası kavramlarının örüntüsünde anlattığı eseridir. Roman, kendisi olamayan insanın, anlaşılmasının mümkün olmadığını söyler. Önkal bunu şöyle ifade eder.

> Demian (…) "başkası nedir?" sorusunun yanıtlarının arandığı bir yapıttır. Demian, Hesse'nin, buluğçağına girmiş bir gencin öyküsü üzerinden kendilik, yazgı ve ahlakçılığın içeriği, başkası deneyimlerinin dile getirildiği eseridir. Eserde verilen mesajların özünde insanın ve yaşamının biricikliği yatar(…)
>
> Ne yazık ki, insanın dikkate, ilgiye layık doğası hiçbir zaman anlaşılamamıştır ve anlaşılamayacaktır; çünkü "hiçbir insan yüzde yüz kendisi olamamıştır." İnsanın kendisi olması için öncelikle karakterinden emin tavrını baskı altına alan dini söylemin sıkılığından, toplumsal kodlanmışlıklardan cesaretle kurtularak bireyselliğini ön plana alması gerekir (Önkal, 2014, s. 394-395).

İnsanın kendine yöneliminde yol açıcı bir yaklaşım Hesse'nin anlatısı. İnsanın kendisi olmasını sağlayacak önerileri, felsefi danışmanlıkta yeni bir anlayış kazanmayı sağlayacak ufuk açıcı önerilerdir. Felsefi danışmanın, danışanına Hesse'nin *Demian'ını* önerip üzerine bir diyalog geliştirmesi, danışmanın doğrudan öneride bulunmasından çok daha zenginleştirici bir yaklaşım olacaktır.

Hesse'nin yalnızlık duygusunun insanın kişiliğine etkilerini anlattığı şu ifadeler de insanın kendini tanımasının nasıl bir arayış olduğunu ifade etmektedir.

> Öyle bir an gelir ki, kaplumbağa gibi kabuğuna çekilen kişi, olanakları ve yaşadıkları arasındaki uçurumun sezgisine varır ve kendi içinde olmayanlara harcadığı yaşamın kendi yaşamı olmadığını artık anlar. "Yalnızlığın tokadını yiyen insan" uyanık bir insan haline gelir ve "uyanık insanları bekleyen tek ama tek bir görev vardır: kendini aramak, kendi içinde bir sağlamlığa kavuşmak, el

> yordamıyla kendine özgü yolda ilerlemek, yolun nereye çıkacağına aldırmamak" (Aktaran.Önkal, 2014, s.395).

Demian'da belirtildiği gibi, yaşamın işleyişi karşısında uyanan bir insanın görevi kendine yönelmektir. Başlangıçta belirtildiği üzere, felsefi danışmanlık, "kendini bil!" ilkesinin içerdiği anlamdaki bilgeliğin peşine düşen insanın, bu zorlu yolda yol göstericiye duyduğu ihtiyaçtır.

Kendine doğru bir tırmanışa başlayan insanın bu zorlu yolculuğunda, onun yolunu aydınlatacak edebiyat eserlerindeki "kendini tanıma" işlevini, Rita Felski *Edebiyat Ne İşe Yarar?* (2019) adlı kitabında ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. Ona göre edebiyat eseri okurun kendisiyle buluşması, kendisiyle karşılaşması ve kendini tanıma ediminde önemli bir olanağın yüklenicisidir.

Edebiyat aracılığıyla nasıl yapar bunu danışan?

> Kurmaca eserler çoğu zaman hararetli bir kendi kendini irdelemeyi tetikler. *Dorian Grey'in Portresi'nde* Dorian'ın genelde, J.K. Huysman' ın *Tersine* adlı dekadan manifestosu olduğu varsayılan bir kitaba meftun olduğu söylenir. "Romanın kahramanı, benliğinde duygusal ve bilimsel eğilimleri birleştiren bu olağanüstü Parisli genç erkek, Dorian'ın gözünde kendisinin doğmadan önce tasarlanmış bir simgesi olup çıkmıştı. Zaten bütün kitap onun yaşamının, yaşanmazdan önce yazılmış bir öyküydü sanki." Burada tanıma geçmişe değil, geleceğe yöneliktir: Kurmaca eser Dorian' ın ne olacağını, kendisinde pasif, gizil halde duran, henüz gün ışığına çıkmamış potansiyeli önceden sezdirir (Felski, 2019, s. 38).

Felsefi danışman seans ya da oturum sırasında danışanını bir yolculuğa çıkarır, yürüyüş yolu tekinsizdir. Danışman danışanının fırtınada sürüklenmesine engel olmaktan sorumludur (Mussenbrock, 2013, s. 238). Edebiyat eseri bir bakıma işte bu gemidir. Çünkü edebiyat eserleri kendi kendini sorgulama için bir tetikleyici görevi görür. Kurmaca olan bunu nasıl yapar? Felski'ye göre insanın kendisini tanıması, hem insanın cesaretini kırar hem de insana güven verir. Bir şeyin ayırdına varıldığında; işte o şey, bir şemaya yerleştirilerek ve eldeki bilgilerle bağlantısı kurularak ancak anlamlandırılır.

Edebiyatın insanın kendini tanıma etkinliğinde kendi kendini sorgulamasına olanak tanıması işte bu özelliğiyle gerçekleşir. Özellikle roman türünde karakterler bir içebakış yöntemiyle betimlenir. Bu içebakış anları da okuru kendi kendini sorgulamaya özendirir, kışkırtır. Bu sorgulamanın sonucunda kendisini keşfeden okur, aslında kendisi olmayı da öğrenir (Felski, 2019, s. 38-39-40). Kurmaca metinde kendine rastlayan danışan/okur kendini sorgulamasıyla bir aydınlanma anı yaşar. Edebi metinler insana yeni bakış açılarıyla kendini kavrayış anları yaşatır (Felski, 2019, s. 51-65).

Nermi Uygur da edebiyatçının eseriyle, insan yaşamında değişiklikler sağlayacak bazı tutamaklar, bir tür yaşam bilgeliği önerdiğini ileri sürmektedir (Uygur,2016, s. 1005). Uygur, "Yaşamı nasıl yaşanır kılabiliriz?" sorusunun peşinde, insan deneyimlerinin yetersiz olduğunu, bu noktada yardımın kitaplardan alınabileceğini ileri sürer (Uygur, 2017, s. 1511). Kitaplar, insana düşünmek için, görmek için farklı olanaklar sunar (Uygur, 2017, s. 1513). Sunulan bu olanak felsefi danışmanlık diyaloğunun nesnesi olarak bu bağlamda işlevsel, işe yarar yerini alır.

Bir felsefi danışmanlık yaklaşımı olarak edebiyat eserlerinden yararlanmak isteyen danışmana Nermi Uygur'un şiire yaklaşımı, onu yorumlama biçimi, rehberlik edebilir. Uygur'un Ömer Hayyam'ın bir şiiri üzerine yaptığı yorum, danışmana edebiyat eserlerine danışmanca nasıl yaklaşması gerektiğini gösterir.

> "Dünya üç beş bilgisizin elinde:
> Onlarca her bilgi kendilerinde.
> Üzülme: eşek eşeği beğenir:
> Hayır var sana kötü demelerinde."
> Karamsarlık ile iyimserlik arasında gidip gelen değişken basınçlı bir yaşama yorumunun sözcüsüdür Ömer Hayyam. Hem umursamazlığa, hem sorumluluğa, hem vur-patlasın-çal-oynamasına hem de içten silinmeyen ölüm korkusuna; hem en dışa dönük bir toplum eleştirisine hem de silik yaşama öğütlerine yer var Hayyam'ın dörtlüklerinde (Uygur, 2016, s. 1046-1047).

Şiir Uygur'un yaşamında önemli bir yere sahip bir edebiyat türü. İnsanla bağının çok güçlü olması şiiri felsefeye yaklaştırır. "*Şiirden içeri ne girmişse insan yorumudur"* (Uygur, 2016, s. 956). Bir şeyin şiirde yer alması için insanın onu bilincinin süzgecinden

geçirmesi gerekir. Şiirin dizelerinde beliren, doğa ya da nesne de olsa, şiir insana özgüdür (Uygur, 2016, s. 956).

Uygur, İlhan Berk'ten aktardığı şu dizelerle, onu "*düşünür ozan*" (Uygur, 2016, s. 957) olarak tanımlar;

"Sessiz sedasız yaşayan bir ayrık otuydu Orta
Anadolu'da
Kıtlıktan önce.
En küçük bir şeyden coşardı
Mesela bir kuş uçmasın Kızılırmak'a doğru
Köklerine su yürümüş gibi sevinirdi.
Bir bulut geçmesin üzerinden
Ayrıklıktan çıkardı.
Dünyayı,derdi,dünyayı
Hiçbir şeylere değişmem.

Şimdi yaşamak istemiyor." (Uygur, 2016, s. 957)

İlhan Berk, bu şiirinde doğayla insan yaşamı arasında kurulan bağlarla, insanın iyimser ya da kötümser, sevinçli ya da küskün yaşaması, ayrıkotunun varlığıyla dile getirmiştir (Uygur, 2016, s. 956).

Felsefenin başka bir edebi tür olan şiirle ilişkisi; şiirin kendine "*insanın varoluşsal sorunları, çeşitli ruh halleri, başkalarıyla ve doğayla ilişkilerinde yaşanan gerilimler*" i (Günay, 2022) konu edinmesinde açığa çıkar. Felsefe ve şiirin konuları bakımından insana uzanışı, aynı zamanda şiirin felsefi danışmanlıkla da buluştuğu noktadır. Bu buluşmayı Mustafa Günay şöyle dile getirir.

> Yaşamın anlaşılması/anlamlandırılması ve sorgulanmasında, felsefe ve şiir, en önemli etkinliklerdir. Yaşam nedir, yaşamın anlamı nedir? biçimindeki sorular, felsefe ve şiirin ortak sorularıdır. Ancak her birinin bunları işlemesi ve dile getirişi farklıdır. Felsefe ve şiirin, insanın varolduğu, varoluşunu

anlamlandırmaya çalıştığı her yerde ve her etkinlikte yer aldığını söyleyebiliriz (Günay, 2022, s. 17).

Felsefi danışmanlığın özellikle bilgelik arayışına yönelen, bireyin kendini dönüştürmesi üzerine çalışmayı amaçlayan alanında, dizelerle dile getirilen insan yaşamının sorunları ve soruları, danışan-danışman diyaloğunda bir başlangıç noktasıdır. Bu nokta bir araştırma alanı olması ve kendisiyle benzerlikler kurması yoluyla kendine yönelmesinde bir aracı olarak şiirin felsefi danışmanlık açısından değerini ortaya koyar.

Felsefi danışmanlığın diyalojik yapısında şiirin işlevinin nasıl belirdiği örnekler üzerinden görülebilir. Yaşamın anlamını ölüm üzerinden sorgulayan Aşık Veysel' in şu dizeleri;

"Var mıdır dünyaya gelip de kalan
Gülüp baştan başa muradın alan
Muradım aksudu hepisi yalan
Ölümü dünyayla hakikat gördüm" (Aktaran.Günay, 2022, s. 96)

İnsanın ölümlü oluşu, insanın dünyayı ve diğer insanlara bakışını belirler. Veysel bu bakışı, insanın dünyadaki varlığının ne anlama geldiğini, ölümün farkındalığıyla dile getirir (Günay, 2022, s. 96). Aşık Veysel'in, insanın kendini tanıma yolculuğunda, yoluna ışık olabilecek bir başka şiiri de "Şu Dünyaya Geldim Ne Oldu Karım" şiiridir.

"Şu dünyaya geldim ne oldu karım
Geçirdim günümü gaflet içinde
Geldi güz ayları erdi baharım
Geçirdim günümü gaflet içinde"(...)
Veysel ne ararsan kendinde ara
Nice varlık verilmiştir kullara
Çalışıp yaklaşan hakiki yâre
Geçirir gününü sadet içinde" (Aktaran.Günay, 2022, s. 107).

Bu şiirinde Veysel kendine yönelir, insanın kim olduğu ve yaşamının anlamını sorar ve onun yaşama felsefesinin örneklerinden biridir (Günay, 2022, s. 107).

Aşık Veysel'in bir diğer şiiri, "Yıllarca Aradım Kendi Kendimi", onun kendine yöneldiği, Delphoi'li Yedi Bilge'yle "kendini bil!" ilkesinde buluştuğu şiiridir.

"Yıllarca aradım kendi kendimi
Hiçbir türlü bulamadım ben beni
Hayal mıyım ürüya mı bilinmez
Hiçbir türlü bulamadım ben beni
İnsan mıyım sahi bir ot muyum
Ekilir biçilir bir nebat mıyım
Yoksa görünüşte bir sıfat mıyım
Hiç bir türlü bulamadım ben beni
Layla mıyım Mecnun muyum çöl müyüm
Arı mıyım çiçek miyim bal mıyım
Köle miyim bir güzele kul muyum
Hiç bir türlü bulamadım ben beni
Varlığım yokluğum bir Veysel adım
Gök kubbede kalacaktır ses kadim
Elli üç yıl kendi kendim aradım
Hiçbir türlü bulamadım ben beni" (Aktaran.Günay, 2022, s. 108).

Edebiyat ve felsefede insanın kendini tanımasının sıklıkla yer alması rastlantısal değildir. Kendini tanımanın, insan varoluşunun temel soru ve sorunlarından olması, kendini tanımayan insanın da bunalımla karşı karşıya kalması nedeniyle kendini tanıma kavrayışı, edebiyat ve felsefede önemli bir yer bulur. Şiir, roman ve öykülerin insanın, bireyin temel sorunlarını ele alışı ve bunları anlaması, kolay ve somut tekilliklerle dile getirişi, felsefi danışmanlıkta bireyin, kendine mesafe alarak yine kendine yönelmesinde kolaylaştırıcı bir role sahiptir.

Nermi Uygur'un felsefi söylemini dile getirdiği eserlerinin birçoğunda edebiyatın yeri "sallantısızca" görülür. Onun edebiyata ilişkin söylemi, insan-kültür gerçekliği kavramında da görülebilir. Bu kavram çiftini çözümlerken edebiyatın işe yararlığını insan açısından gerekçelendirir. Bu noktada eğitimi de dahil eder söylemine; böylece, insan, eğitim, edebiyat üçgeni oluşur. Nermi Uygur insanı insan yapan eğiticilerden biri olarak

tanımlar edebiyatı; insanın duygu dünyasını etkilemesinden, onu büyütüp, şekillendirmesinden söz eder. Felsefi danışman için seansta verimlendirilecek olan edebiyatçının sözcükler aracılığıyla oluşturduğu anlam dünyaları, dille ortaya dökülen duyguların üzerine bükülme imkânı, duygu ve anlamlara dair bir derinleşme alanıdır. İnsanın kendine uzanışında edebiyatın rolü " 'ben neyim?, Kimim ben? Nasıl birşeyim ben?' " (Uygur, 2016, s.1069) türünden insanın kendisine yönelttiği soruların araştırılmasında yol gösterici olmaktır. Bunların hepsi insanın kendini tanımasının aracı haline gelir. "*Aracısız, kendini tanıyamaz hiçkimse*" (Uygur, 2016, s. 1069). Böylece insan edebiyatla kendine uzanır. *"Edebiyatla kendisini bulabilir insan, çünkü ençok kendisinin olan bölümüyle, duygu biricikliğiyle edebiyatta rastlar kendisine"* (Uygur, 2016, s. 1070).

Uygur'un insanın edebiyat eserinde kendisine rastlaması olarak ifade ettiği durumu, Felski, "*kendi izlerimi bulmak"* (Felski, 2019, s. 37) olarak aşağıdaki şekilde ifade eder.

> Sözcüklerin belli bir birleşimin barındırdığı önsezi karşısında şaşıp kalmış olan ben ya böyle bir anın gelmesini bekliyor ya da böyle bir anla tesadüfen karşılaşıyorumdur. Her iki durumda da, bana hitap edildiğini, çağrıldığımı, davet edildiğimi hissederim: Okuduğum sayfalarda kendi izlerimi bulmaktan alamam kendimi. Bir şeylerin değiştiği su götürmez; perpektifim başka bir yöne kaymıştır; daha önce görmediğim bir şeyi görüyorumdur (Felski, 2019, s. 37).

Rita Felski insanın bir edebiyat eserinde kendine rastlamasını bir şaşma anı olarak tanımlar. Edebiyat eserinin davetini alan insan okur, kendinden bulduğu izlerle bakış açısının başka bir yöne kaydığını görür; o artık görülmeyeni görmüştür (Felski, 2019, s. 37).

Felsefi danışmanlık yaklaşımında edebiyat eserlerinin bir aracı olarak kullanılmasının dayanağı da bu görülmeyeni görme, "düşünülmeyeni düşünme"nin (Brenifier, 2006, s. 44) olanağıdır. Felsefi danışman bu yeni görme biçimiyle danışanın kendisine bükülmesini destekler, ona yol açar. Felsefi danışman, danışmanlık seanslarında danışana yardımcı olabileceğini düşündüğü kitapları, kitap bölümlerini, pasajlarını önerebilir ve danışanla bir sonraki seansta bu kitapları tartışabilir (Marinoff, 2015, s. 129-130). Çünkü

bu kitaplar, vazgeçilmez düşünceler, bilgelikler, yaklaşımlar, yapabilirlikler sunar (Uygur, 2017, s. 1145).

Felsefi danışman edebiyat eserlerini ya da bu eserlerden parçaları danışanına önerirken nelere dikkat etmesi gerekir? Bu kitapları, yazarları seçerken, "*başkalarından başka olan yazarlar*" (Uygur, 2016, s. 156) seçilmelidir. Çünkü insanı insana götüren yazarlar ezbere yaşamayan, kendi yaşamını sorgulamış, kendisi olabilmiş yazarlardır (Uygur, 2016, s. 156).

5 SONUÇ ve ÖNERİLER

Felsefi danışmanlık 1980'li yıllarda Avrupa'da ortaya çıkan bir danışmanlık yaklaşımıdır. İnsanın soru ve sorunlarının çözümünde, kendini ve dünyayı anlamasında, yaşam için bir anlam arayışında, kendine ve dünyaya ilişkin bir kavrayış geliştirmesinde, kendi yaşamını yeniden kurmasında felsefe mirasını ve yöntemlerini kullanan felsefi bir diyaloğa dayalı danışmanlık türüdür. Felsefi danışmanlık bir yönüyle danışanların gündelik sorunlarının çözümü üzerine çalışırken, bir yönüyle de bilgelik arayışı kavramının çerçevesi içinde yer alan, kişisel dönüşümünü gerçekleştirmeye yönelik bir kendilik arayışına hizmet eder.

Felsefi danışmanlık, danışan-danışman karşılaşmasında, "Sokratik diyalog" yöntemi kullanılarak felsefe yapma etkinliğidir. Tüm danışmanlar için ortak olan felsefe yapma etkinliği dışında tüm felsefi danışmanların kullandığı ortak bir yaklaşım bulunmamaktadır. Yine de bu çok çeşitli yaklaşımların çerçevesini oluşturan çeşitli kavramlar bulunmaktadır. Bunlar; "eleştirel düşünme", "bilgelik", "Sokratik diyalog" ve "dünyagörüşü" kavramlarıdır.

Bu araştırmada, Türkiye'de uygulanacak felsefi danışmanlık çalışmalarında kullanılmak üzere Nermi Uygur'un felsefi söylemi ve onun özgün felsefe yapma yöntemi olan "çözümleyici-betimleme yöntemi" ele alınmıştır.

Uygur'un söylemi tüm eserlerinde bir bütünlük oluşturur. Her çalışmasında kavramlarını biraz daha genişletmeye çalışır. Söyleminin arka planında her zaman insan vardır. Ele aldığı kavramlar da özellikle insan, kültür, dil, eğitim, sanat, bilim, felsefe kavramlarıdır. Onun söyleminin ana izleğini oluşturan bu kavramlardan dünyagörüşü, dil, edebiyat, ve metafelsefe kavramlarını ele aldığı eserleri incelenmiştir. Bu eserler, Nermi Uygur'un felsefi söyleminde önemli yeri olan *Dilin Gücü*, *Felsefenin Çağrısı, Dünyagörüşü*, *İnsan Açısından Edebiyat, Kuram-Eylem Bağlamı* başlıklı eserleridir. *Kuram-Eylem Bağlamı başlıklı eseri* özellikle "çözümleyici-betimleme yöntemi" açısından incelenmiştir. Bu eserlerin felsefi danışmanlık bağlamında okunması sonucunda Nermi Uygur'un felsefi söylemiyle felsefi danışmanlık arasında aşağıdaki bağlantılar kurulmuştur.

Dilin Gücü'nde Uygur, dili insanın en temel başarısı olarak görür. İnsanın kendini anlamasında, dilde varolanları ortaya koyuşunda dilin gücüne işaret eder. Nermi Uygur'un diyaloğa dayanan yapının ancak dilde varolabileceğini belirtmesini felsefi danışmanlık açısından verimlendirmek olanaklıdır. Gerçekten de felsefi danışmanlıktaki danışanla danışman karşılaşması, dil boyutunda olan bir karşılaşmadır.

Danışman, danışanın kullandığı dili kullanış biçimini gözlemleyerek, sözcüklerle, kullandığı kavramlarla kendini gösteren dünyagörüşünü yorumlar. Felsefi danışmanın, dilde kendini ifade edemeyen danışanın kendini apaçık görme imkânından yoksun olduğunu kavraması gerekir. Felsefi danışman, danışanını anlama çabasında onun kullandığı dilde, kendine kattıklarını ya da katmadıklarını, çevresinin nelerden oluştuğunu görebileceğini öğrenir.

Uygur'un insanın evrenle karşılaşmasının ancak dille mümkün olabileceğini ileri sürer. Bu da bir felsefi danışmanın, insanın evreni nasıl kavradığını keşfetmesinde, yorumlayabilmesinde bakacağı noktayı gösterir. İnsanın dışdünyayla nasıl bir bağ kurduğunun da işaretleri yine dilde kendini gösterir.

İnsanın dışdünyayla kurduğu bağdan, içdünyasına uzanan Uygur, "söz verme" kavramıyla insanın kendini nasıl tanıyabileceğinin üzerinde durur. Bu kavramla gelen yeni bakış açısı, felsefi danışmanlığın, insanın kendine uzanışlarını zenginleştirir.

İnsanın dille ilişkisinin, söyleminin, konuşmasının, söz vermesinin, evreni kavramasının keşfedildiği ortam anadil ortamıdır. Uygur anadile ilişkin değinilerinde anadilin kendine özgü özelliklerini vurgular. İnsanı biçimlendiren toplumun dili, insanın yaşama dilidir. Bir felsefi danışman için anadilin bu özelliğiyle çalışılan toplumda kullanılan dilin özelliklerine hâkim olmak, kişiyi biçimlendiren toplum yapısını anlamaktır.

Son olarak, felsefi danışman için Türk insanının konuşmaya verdiği değerin kavranması, felsefi danışmanın seanstaki tutumunun belirleyicidir. Türk insanı ile girilen diyalogda, danışmanda "konuşkanlık" beklentisinin olacağı dikkate alınmalıdır. Kendini güvenli bir söyleşi içinde bulmak isteyen danışanın Türkçede bu isteği Uygur'un belirlemesiyle "sana açıldım" sözünde karşılığını bulur.

Sonuç olarak Uygur'un söylemi, Türkiye'de yapılan felsefi danışmanlık açısından hem felsefi danışmanın seanstaki tutum ve davranışlarına ilişkin, hem danışanın dili kullanış biçiminde, dilyetisinde, hem dildeki görünümlerle ortaya çıkan evreni ve kendini kavrayışı hem de danışanın dünyagörüşüne işaret eden unsurları göstermesi bakımından önemli konuları içerir.

*Felsefenin Çağrısı'*nda araştırma konusu yapılan, felsefi danışmanlık diyaloğunda sorulan soruların felsefi olması ölçütüdür. Eserin yanıtladığı "Bir felsefe sorusu nedir?" sorusu, danışmanın da yanıtlaması gereken sorulardandır. Felsefe sorusunun günlük yapıp etmelerin ötesindeki yapısının felsefi danışmanlığın çerçevesini çizdiği ileri sürülebilir. Burada yer alan sorular sadece danışanın danışmana sorduğu sorular değil, danışanın kendisine yönelttiği sorulardır aynı zamanda. Felsefi danışmanlık seansına ya da oturumuna getirilen sorunun amacı, doğrudan yanıt bulmak değil, sorunun danışmanla birlikte araştırılmasıdır. Ayrıca felsefi danışman da yaşamla ilgili büyük soruları kendisine sormuş ve kendi felsefe evini oluşturmuş olmalıdır. Bunun dışında danışmanlığın felsefiliğinden söz edebilmek için kişinin günlük eylemlerini sorgulamasından öteye taşıyabilecek soruların ortaya çıkarılması gereklidir. Bu sorular refleksif sorular olmalıdır. Felsefi danışman, felsefi soru sorma biçimlerini yeni soruların kaynağı olarak danışanına gösterebilir. Danışman-danışan diyaloğunda sorulan sorular, insanın yaşamını oluşturan kavramlarını, dünyagörüşünü alışılmış anlamalarını açığa çıkaran sorulardır. Felsefi danışmanlık etkinliğinde ortaya çıkan diyalogları çerçeveleyen soruların niteliği, yani kişiyi gündelik yaşamdaki yapıp etmelerinin üzerinde, gündelik yaşamın perdesini yırtarak yeni bir görme biçimi kazandıracak sorular sormasıdır. Bu sorularla danışan yeni bir düşünceyi inşa eder.

Kuram Eylem Bağlamı ise kavramları konu edinerek, kavramsal araştırma yaptığı çalışmasıdır. Bu araştırmada kullandığı yöntem ise "çözümleyici-betimleme yöntemi"dir. İzlediği yöntemin temel özellikleri, kavramların anlamını, nasıl bir yapıları olduğunu çepeçevre serimlemede kendini gösterir. Uygur, aydınlatılması gereken kavramları ele almadan önce daha alışıldık kavram çiftlerini betimleyerek yola çıkar. Çözümlemesi daha kolay olan ve "kuram"-"eylem" kavramlarının yerini tutabilecek kavramlar olan "seyir"-"çıkar", "iş"-"söz" ve "düşünme"-"yapma" kavramlarını araştırır. "İş" ve "söz"

kavramlarıyla sağladığı gelişmeyle çözümlemesi daha zor olan "kuram" ve "eylem" kavramlarına uzanır.

Uygur' un çözümlemesinin bir adımı da mantıksal bağlamdadır. Yaptığı betimlemelerden ortaya çıkardığı önermeleri temellendirir. Bu önermelerini üç öbekte toplar. Bunlar, "bağdaşmazlık", "birbirinin yerini tutma", "alış-veriş"tir. Bu üç farklı mantıksal boyutla "söz" ve "iş"e ilişkin önermelerini ortaya koyar ve bundan sonra "söz" ve "iş" kavramlarını ayrı ayrı semantik açıdan çözümler; ayrıca çözümlemesini bu iki kavramın neyi anlattığı üzerinden yapar, bu çözümlemeyle de başlangıçta ortaya koyduğu önermelerinin doğruluğunu ya da yanlışlığını mantıksal-semantik ilişkiler kurarak temellendirir.

Dünyagörüşü çalışması da felsefi danışmanlık bağlamında verimlendirilebilir. Dünyagörüşü kavramı felsefi danışmanlıkta bazı yaklaşımlar bakımından önemli bir yere sahiptir. Felsefi danışmanlığın öncülerinden olan Ran Lahav, "perimeter ve perimetral dünyagörüşü" olarak yeni bir tanım ortaya koyar.

Uygur'a göre ise dünyagörüşü, insanın günlük yapıp-etmelerinden çıkan dünyagörüşü bir felsefi tartışma nesnesidir. İnsan yaşamını biçimlendiren, insan eylemlerini düzenleyen bir etkisi olduğundan, dünyagörüşü eleştiriye tabi tutulmalıdır. Dünyagörüşü insanın, dışdünyayı anlamlandırma biçimidir. Dışdünyaya dair soru ve sorunlarını çözümlerken üzerinde durduğu zemindir aynı zamanda.

Çoğunlukla üstü kapalı olarak insan yaşamında yer eden dünyagörüşünün örtüsünü kaldırmak için Uygur'un soruları felsefi danışmanlık açısından pratik imkânlar sunar. Bu sorular şunlardır:

"Nasıl yaşayayım?", "Ne denli bir yaşama yaşamaya değer?", "Hangi amaçlara erişmeye çalışmalıyım?", Dünyadaki yönelişlerimi neye, nelere göre ayarlamalıyım?" Bu soruların cevaplandırılmasıyla ortaya çıkan içerik, temelde bir dünyagörüşünün günışığına çıkarılmasıdır.

Bilince çıkarılan dünyagörüşü, bir yaşama yolu olarak belireceğinden, dışarıda hazır bir ideolojik yapı olarak ortaya çıkan dünyagörüşlerinin sorgulanmadan hazır olarak alınması burada söz konusu değildir.

İnsanın kendine yönelmesinde ortaya çıkan dünyagörüşü, onun yaşantılarıyla belirlenir ve onun dışdünyaya ilişkin izlenimleri, yaşanılan olayların insanda bıraktığı izler, karşılaşmalarla ortaya çıkan bir tasarıdır.

İnsan Açısından Edebiyat'ta, edebiyatın bir insan yaratımı olmasından hareketle, insan, edebiyat, felsefe ilişkileri ele alınır. Edebiyat ve felsefenin insan dünyası zemininde buluşması, onların birbirlerinden nasıl beslendiklerini gösterir. Bütün bir edebiyat alanyazınına yansımış tüm önemli edebiyat eserlerinin, felsefi bir temele dayanan edebiyat eserleri olduğu görülmektedir. Edebiyat eserleri, insan açısından ele alındığında insanın kendine uzanmasında, tek bir kişinin yaşamına sığamayacak kadar çeşitli olan insansal durumları ve bu durumların sonucunda elde edilen deneyime dayalı bilgiyi görebilmesinin biricik yoludur.

Felsefi danışmanlık da edebiyatın bu işlevinden yararlanmak üzere, çeşitli edebiyat metinlerini, metin parçalarını, metin içindeki diyalogları, denemeleri, şiirleri danışanına önerebilir ve bu metinleri danışanıyla tartışmanın nesnesi haline getirebilir.

Nermi Uygur'un *Dilin Gücü, Felsefenin Çağrısı, Kuram Eylem Bağlamı, Dünyagörüşü ve İnsan Açısından Edebiyat* adlı kitapları felsefi danışmanlık seanslarında özetle şu şekilde verimlendirilebilir:

- Danışman, öncelikle danışanıyla arasında üçüncü bir varolan olarak dile odaklanır ve danışanın dili kullanış biçimi, söyledikleri, kullandığı sözcükler, sözcükleri hangi anlamda kullandığı gibi noktalarla onun dilde nasıl düşündüğünü, düşündüğünü dile getirişini ve kullandığı kavramları hangi anlamda kullandığını inceleyerek onu anlamaya, kısaca söylemini mercek altına almaya çalışır.
- Danışanın çözümleyici-betimleme yöntemiyle, soru ya da sorununu tanımlaması, tüm yönleriyle ortaya koyabilmesi, kullandığı kavramlarda tek tek derinleşmesi, betimlediklerinin dünyagörüşüyle tutarlılığını görmesini sağlar.
- Danışanının kendini sorgulamasında, tanımasında ona yardımcı olacak edebiyat eserleri, metin parçaları üzerinden çözümleyici bir diyalog geliştirir.
- Danışan derinleşirken bir dağcının güvenlik önlemi alması gibi, ona gerektiğinde rehberlik eder, gerektiğinde onu güvenli bir alana getirir.

- Çözümleyici-betimleme yöntemiyle danışanın dünyagörüşünün örtüsünü kaldırarak yapıp etmeleriyle tutarlılığını görmesini sağlar.
- Danışanın içinde yaşadığı kültür dünyasının yaşamına etkisini keşfetmesini sağlamak üzere, onu bu kültür dünyasının içinde anlar.
- Danışanın, soru ya da sorunlarına yaklaşırken, çözümleyici-betimleme yöntemiyle onun bir sorunu ele alışında yan kavramlarını, yerine koyabileceği kavramları, ilişkili kavramları, alışveriş içinde olduğu kavramları da sorgulatarak, danışanın kavramlarında derinleşmesini sağlama ve böylece danışanının felsefi düşünme araçlarını görebilmesi konusunda kolaylaştırıcı olur.
- Felsefeyi bir yaşama biçimi olarak ele alışta, danışanın kendini sorgulaması ve yeni bir yaşama biçimini keşfedebilmesi için belli bir sorun çerçevesinde değil, yaşamının tamamını, çözümleyici-betimleme yöntemiyle sorgulayarak, felsefeyi bir yaşama yolu olarak mümkün kılar.

Araştırma sonunda tüm belirlemelerin ışığında görülüyor ki, Nermi Uygur, yaşamıyla, yaşamla hesaplaşmasıyla, felsefi söyleminin ana izleklerini oluşturan, insan ve insan bağlamında, kültür, dil, eğitim, sanat, bilim, felsefe gibi kavramlarla iş görmesiyle, bunalımıyla, yaşama felsefesi ustalığıyla ve Diogenes geleneğine bağlı bir "Sinoplugil" oluşuyla Türk dilinde, Türk kültüründe iş gören bir filozof ve bir felsefi danışmandır.

"*Adını anmak istemiyorum*
Nasıl isterim
Burda kalacak tüm kitaplarım
Açık söyleyeyim gene de
Öldükten sonra bile kitaplarlayım
Tadı Damağımda" (Uygur, 2017)

KAYNAKÇA

Achenbach,G.B.(2022).*https://www.achenbachpp.de/de/en_what_is_philosophcal_practice.asp*. Philosophische Praxis: Erişim Tarihi: 17 Ekim 2022 https://www.achenbach-pp.de/ adresinden alındı

Achenbach, ve Achenbach, G. (1995). Philosophy, Philosophical Practice and Psychotherapy. R. Lahav, ve M. Thillmanns içinde, *Essays on Philosophical Counseling.* Lanham New York- London: Univercity Press Of America Inc.

Adalı, Oya. (2016). *Anlamak ve Anlatmak.* İstanbul: Pan Yayıncılık.

Altunbaşak, İlker. (2021). *Felsefe Bunalımlara Çare Midir?* İstanbul: Ötüken Yayınları.

American Philosophical Practitioners Association. (1999). Erişim Tarihi: 22 Ekim 2022 tarihinde American Philosophical Practitioners Association: appa.edu adresinden alındı

Botton, Alain de. (2018). *Felsefenin Tesellisi.* İstanbul: Sel Yayıncılık.

Brenifier, Oscar. (2006). *Philosophical Consultation.* Fransa: Editions Alcofribas.

Coşkun, Bergen. (2020). "Felsefenin Trajik İyimserliği". A. Hasanoğlu, ve Ö. Bayoğlu (Ed.) içinde, *Klinik Felsefe* (s. 23-34). İstanbul: Pinhan.

Çoraklı, Eyüp. (2022). *Sophia-Sapienta Bilgeliğin Peşinde.* İstanbul: Alfa Yayınları.

Çotuksöken, Betül. (1991). *Felsefi Söylem Nedir?* İstanbul: Ara Yayıncılık.

Çotuksöken, Betül. (1995). *Nermi Uygur'un Felsefe Dünyasından Kesitler.* İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Çotuksöken, Betül. (1998). *Kavramlara Felsefe İle Bakmak.* İstanbul: İnsancıl Yayınları.

Çotuksöken, Betül. (2013). *Felsefe: Özne-Söylem.* İstanbul: Notos Kitap Yayınevi.

Çotuksöken, Betül. (2014). “Edebiyatla Beslenen Felsefe”. M. Günay, ve A. Gündoğan (Ed.) içinde, *Felsefe ve Edebiyat* (s. 87-96). Konya: Çizgi Kitabevi.

Çotuksöken, Betül. (2018). *Antropontoloji Ya Da İnsan-Varlık Bilgisi.* İstanbul: Notos Kitap.

Çotuksöken, Betül. (2018). “Sinoplu Diogenes ve Nermi Uygur”. B. Çotuksöken, ve H. Tepe içinde, *Sinoplu Filozof Diogenes.* Ankara: TFK.

Çotuksöken, Betül. (2019). “Önsöz Yerine: Okur-Yazarlık seriveninde 'Çözümleyici Flesefe'den' Yaşama Felsefesi'ne Nermi Uygur”. N. Uygur içinde, *Bütün Eserleri II* (s. 1-25). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Çotuksöken, Betül., Ertürk, İsmail., Özel, Soli., Işın, Ekrem., Aruoba, Oruç., ve Batur, Enis. (2010). Krizden Bir Yaşama Kültürü Çıkar mı?. *Yeni*, Sayı 1, 83-118.

Deleuze, Gilles., ve Guattari, Félix. (1993). *Felsefe Nedir?* (Çev.Turhan Ilgaz) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

E.Ruschmann. (2006). Philosophical Practice, From Theory to Practice . R. Barrientos. içinde Seville: Humanistic Studies and Philosophical Practice. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2018. ISBN: 978-1-5275-0548-3. 214 pages. *Jornual of the APPA.*

Felski, R. (2019). *Edebiyat Ne İşe Yarar?* (Çev.E. Ayhan) İstanbul: Metis Yayınları.

Göktürk, A. (1980). *Okuma Uğraşı.* İstanbul: Çağdaş.

Güçlü, A., Uzun, E., Uzun, S., ve Yolsal, H. Ü. (2008). *Felsefe Sözlüğü.* Ankara: Bilim Sanat.

Günay, M. (2014). Edebiyatın İçindeki Felsefe. M. Günay , ve A. O. Gündoğan (Ed.) içinde, *Felsefe ve Edebiyat* (s. 265-268). Konya: Çizgi Yayınevi.

Günay, M. (2022). *Şiire Felsefeyle Yönelmek.* Konya: Çizgi Yayınevi.

Günay, M., ve Gündoğan, A. O. (2014). *Felefe ve Edebiyat.* Konya: Çizgi Yayınevi.

Honer, S. M., Hunt, T. C., Okholm, D. L., ve Safford, J. L. (2020). *Felsefenin Çağrısı.* (H. Ç. ÜNDER , Dü.) Ankara, Türkiye: İmge Kitabevi.

Jopling, D. (1996).“Philosophical counselling, truth and self-interpretation”, *Journal of Applied Philosophy,* 13, 297-310.

Kaynardağ, A. (1985). *Felsefecilerle Söyleşiler.* İstanbul: Elif Yayınları.

Kuşcu, E. (2019). Nermi Uygur'un Felsefesinde Çözümleme ve Çözümleyici Felsefenin Yeri. A. Bıçak, ve E. Kuşcu (Ed.) içinde, *Düşünceleriyle Nermi Uygur* (s. 129-150). İstanbul: Dergah.

Lahav, R. (1995). Philosophical Counseling: The General Picture; A Conceptual Framework for Philosophical Counseling: Worldview Interpretation. R. Lahav, ve M. Tillmans (Ed.) içinde, *Essays on philosophical counseling* (s. 3-24). Lanham: University Press of America.

Lahav, R. (2001). *Philosophical Counseling As A Quest For Wisdom* . Erişim Tarihi: 17 Ocak 2023 tarihindeAcademia.edu.tr:https://www.academia.edu/75819021/Philosophical_counseling_Ran_Lahav_PHILOSOPHICAL_COUNSELING_AS_A_QUEST_FOR_WISDOM adresinden alındı

Lahav, R. (2001). *Philosophical Counseling as a Quest for Wisdom.* Erişim Tarihi: 17 Ocak 2023 tarihinde www.academia.edu:https://www.academia.edu/82432407/Philosophical_Counseling_as_a_Quest_for_Wisdom adresinden alındı

Lahav, R. (2013). J. Elliot D. Cohen ve Samuel Zinaich içinde, *“Philosophical Counseling and Self Transformation,” in Philosophy, Counseling, andPsychotherap* (s. 83). Newcastle: Cambridge Scholars Publishing. Erişim Tarihi: 17 Ocak 2023tarihindeAcademia.edu.tr:https://www.academia.edu/75819021/Philosophical_counseling_Ran_Lahav_PHILOSOPHICAL_COUNSELING_AS_A_QUEST_FOR_WISDOM adresinden alındı

LeBon, T. (2007). *Wise Therapy.* London: Sage.

Marinoff, L. (2007). *Felsefe Hayatınızı Nasıl Değiştirir?(Çev.E.Başer)* İstanbul: Pegasus.

Marinoff, L. (2015). *Prozac'ı Bırak Platon'a Bak. (Çev.İ.Erdener)* İstanbul: Profil.

Mussenbrock, A. (2013). *Felsefeyle Terapi.* (Çev.Ç. Ermiş) İstanbul: Büyülüdağ.

Önkal, Güncel. (2014). "Bir Yazarı Anlamak: Edebiyat Felsefesi Açısından Hermann Hesse". M. Günay , ve A. Gündoğan(Ed.) içinde, *Felsefe ve Edebiyat* (s. 387-408). Konya: Çizgi Kitabevi.

Ralte, J. Z. (2023). *Academia.* Erişim Tarihi: 17 Ocak 2023 tarihinde www.academia.edu.tr:https://www.academia.edu/42328434/Introduction_to_Philosophical_Counselling adresinden alındı

Sausurre, F. D. (2021). *Genel Dilbilim Yazıları.* (Çev. Kılıç,.) İstanbul: İthaki.

Sulavikova, B. (2014). *Key Concepts in Philosophical Councelling.* Institute for Research in Social Communication, Slovak Academy of Sciences. Slovakya: Human Affairs 24, 574-583.

Uygur , N. (2016). *Bütün Eserleri I, Dilin Gücü.* İstanbul: YKY.

Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleir II, Bunalımdan Yaşama Kültürü.* İstanbul: YKY.

Uygur, N. (2016). *Bütün Eserleri I, Dünyagörüşü* (Cilt 1). İstanbul: YKY.

Uygur, N. (2016). *Bütün Eserleri I, Dil Yönünden Fizik Felsefesi.* İstanbul: YKY.

Uygur, N. (2016). *Bütün Eserleri I, Felsefenin Çağrısı* (Cilt 1). İstanbul: Yapı Kredi.

Uygur, N. (2016). *Bütün Eserleri I, Güneşle* (Cilt 1). İstanbul: YKY.

Uygur, N. (2016). *Bütün Eserleri I, İnsan Açısından Edebiyat* (Cilt 1). İstanbul: YKY.

Uygur, N. (2016). *Bütün Eserleri I, Kuram-Eylem Bağlamı* (Cilt 1). İstanbul: YapıKredi Yayınları.

Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleri II , Kültür Kuramı* (Cilt 2). İstanbul: YKY.

Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleri II Denemeli Denemesiz.* İstanbul: YKY.

Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleri II Husserl'de Başkasının Ben'i Sorunu.* İstanbul: YKY.

Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleri II, Dipten Gelen.* İstanbul: YKY.

Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleri II, Salkımlar.* İstanbul: YKY.

Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleri II, Tadı Damağımda.* İstanbul: YKY.

Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleri II, Yaşama Felsefesi.* İstanbul: YKY.

ÖZGEÇMİŞ

Hülya Poyraz

Eğitim

Derece	Yıl	Üniversite, Enstitü, Anabilim/Anasanat Dalı
Yüksek Lisans	2023	Maltepe Üniversitesi Lisanüstü Eğitim Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı / Felsefi Danışmanlık (Tezli)
Lisans	2002	Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi /İşletme Bölümü
Eğitimi	2019	Pearson Assured Onaylı Çocuklar İçin Felsefe Eğitmen
	2019	Maltepe Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi
	2022	Jason Buckley Çocuklarla Felsefe Eğitimi

İş/İstihdam (Varsa)

2023	Çocuklar İçin Felsefe Eğitmeni
2022	Mali İşler Müdürü

Mesleki Birlik/Dernek Üyelikleri (Varsa)

Yıl	Kurum
2023	Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası

Yayınlar ve Diğer Bilimsel/Sanatsal Faaliyetler

2021 Maltepe Üniversitesi Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklar Uygulama ve Araştırma Merkezi "SOYAÇ" : Okuldayız Üsküdar: "Tramva Bilgisine Dayalı Okul Temelli Toplum Çalışmaları" Soyaç Modeli Sempozyumu Sözlü Bildiri: "Çocuklarla Felsefe Yapmak"